

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**İKİLİ İLİŞKİLERDE MÜKEMMELİYETÇİLİK VE
ÇATIŞMA ÇÖZME TEPKİLERİ: YATIRIM MODELİ ÇERÇEVESİNDE
YAPILAN BİR ÇALIŞMA**

Doktora Tezi

Nur Taluy

Ankara-2013

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**İKİLİ İLİŞKİLERDE MÜKEMMELİYETÇİLİK VE
ÇATIŞMA ÇÖZME TEPKİLERİ: YATIRIM MODELİ ÇERÇEVESİNDE
YAPILAN BİR ÇALIŞMA**

Doktora Tezi

Nur Taluy

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ayda Büyükşahin Sunal

Ankara-2013

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

İKİLİ İLİŞKİLERDE MÜKEMMELİYETÇİLİK VE
ÇATIŞMA ÇÖZME TEPKİLERİ:
YATIRIM MODELİ ÇERÇEVESİNDE YAPILAN BİR ÇALIŞMA

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayda Büyükkşahin Sunal

Tez Jürisi Üyeleri

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>İmzası</u>
Doç. Dr. Ayda B. Sunal	
Prof. Dr. Zehra Yaşın Dökmen	
Yrd. Doç. Dr. Andaç Demirkıran Madran	
Yrd. Doç. Dr. Ayca Özen	
Prof. Dr. Selim Hıvandoğlu	

Tez Sınavı Tarihi ..28.06.2013

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

(28/06/2013)

Nur Taluy

TEŞEKKÜR

Öncelikle dostluğunu ve sevgisini, "İkili ilişkiler" konusundaki engin bilgisini, değerli zamanını, tüm çaba ve desteğini benden hiç esirgemeyen sevgili tez danışmanım, en değerli dostum Doç. Dr. Ayda Büyükkahin Sunal'a derin teşekkürlerimi sunarım.

Mimarlık mesleğimi uzun yıllardır yürütürken, çok sevdiğim "Psikoloji" mesleğine girmeye beni yüreklendiren, sevgisi, ilgisi ve sonsuz bilgisi ile bana her zaman destek olan, daima minnetle anacağım sevgili hocam, değerli büyüğüm

Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu'na,

Tüm yüksek lisans ve doktora çalışmalarım boyunca desteğini hissettiğim çok sevgili hocam Prof Dr. Zehra Yaşın Dökmen'e

İstatistiksel analizlerimle ilgili sorunları anında çözen, ne zaman ihtiyacım olsa bana kıymetli zamanını severek veren çok sevgili dostum Yrd. Doç. Dr. Ayça Özen'e
Araştırma boyunca, ilgisini benden esirgemeyen

Yrd.Doç Dr. Andaç Demirtaş Madran'a,

sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, tüm yaşamım boyunca en büyük desteğim, canımın parçası kardeşim

Prof Dr. Neşe Taluy Yüce'ye, daima sırtımı güvenle yasladığım canım babam

Ali Cevat Taluy'a ve gurur kaynağım sevgili oğlum Sarp Bilecen'e

bu çalışma sırasında bana verdikleri destek, gösterdikleri sabır için çok teşekkür ederim.

Nur Taluy

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı	3
1.2. Yatırım Modeli	10
1.2.1. Yatırım Modeliyle İlgili Çalışmalar	18
1.3. Mükemmeliyetçilik	29
1.3.1. İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik	46
1.3.2. Mükemmeliyetçilik ve Yatırım Modeli Değişkenlerinden İlişki Doyumu ve Bağlanım Arasındaki İlişki	51
1.4. İkili İlişkilerde Çatışma	57
1.4.1. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri (ÇKBY/ EVLN)	59
1.4.2. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri ve Yatırım Modeli İlişkisi	73
1.4.3. İkili İlişkilerde Mükemmeliyetçilik, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri ve Yatırım Modeli İlişkisi	74
1.5. Çalışmanın Amacı	77
1.5.1. Çalışmanın Denenceleri	79

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar	83
-------------------------	----

2.2. Veri Toplama Araçları	85
2.2.1 Kişisel Bilgi Formu	85
2.2.2. İlişki İstikrarı Ölçeği	85
2.2.3. İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği	87
2.2.4. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği (İİÇÇTÖ)	88
2.2.4.1. İİÇÇTÖ'nin Türk Kültürüne Uyarlanması	91
2.2.4.2. İİÇÇTÖ Yapı Geçerliği	92
2.2.4.3. İİÇÇTÖ Ölçüt Geçerliği	96
2.2.4.4. İİÇÇTÖ Güvenirliği	97
2.3. İşlem	99

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Yatırım Modeli Değişkenleri, Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Cinsiyet ve İlişki Türü Açısından Karşılaştırılması	101
3.1.1. Cinsiyet Temel Etkisine İlişkin Bulgular	101
3.2. Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki İlişkiler	105
3.3. Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli üzerindeki Etkisine İlişkin Modelin Sınanması	113
3.3.1. Yatırım Modeli'nin Doğrulanması	114

3.3.2. Mükemmeliyetçilik Boyutlarından “Farklılık”la, “İlişki Doyumu” ve “İlişki Bağlanımı” Arasındaki Aracı Değişken Etkisine İlişkin Modelin Sınanması	115
3.3.3. Mükemmeliyetçilik Boyutları İle Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki Yordayıcı İlişkinin Sınanması	117
3.3.4. Yatırım Modeli Değişkenleri ve Mükemmeliyetçilik Boyutları Arasındaki Yordayıcı İlişki ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Bu Bağlantıdaki Aracı Değişkenliğine İlişkin Tüm Modelin Sınanması	118
3.4. Düzenleyici Değişkenli Regresyon Analizi (Moderated Regression) Bulguları	123
3.4.1. Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, İlişki Yatırımı ve İlişki Bağlanımı Üzerindeki Etkisi	125
3.5. Kadın ve Erkekler için Ayrı Ayrı Yapılan Düzenleyici Değişkenli Regresyon Analizi (Moderated Regression) Bulguları	128
3.5.1. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Doyumu Üzerindeki Etkisi	129
3.5.2. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme Üzerindeki Etkisi	134
3.5.3. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Yatırımı Üzerindeki Etkisi	135
3.5.4. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Bağlanımı Üzerindeki Etkisi	136

4. BÖLÜM

TARTIŞMA	137
4.1. Yatırım Modeli Değişkenleri, Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Cinsiyet ve İlişki Türü Farklılaşmalarının Tartışılması	138
4.2. Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	141
4.3. Yatırım Modeli'nin Doğrulanması ve Mükemmeliyetçilik Boyutları ile Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli Üzerindeki Etkisine İlişkin Modelin Tartışılması	149
4.4. Yatırım Modeli Değişkenlerini Yordayan Çatışma Çözme Tepkilerinin Etkileşim Etkisinin (Moderation Effect) Tartışılması	154
4.5. Yatırım Modeli Değişkenlerini Yordayan Çatışma Çözme Tepkilerinin Etkileşim Etkisinin (Moderation Effect) Cinsiyet Farklılıklarına Göre Tartışılması	158
4.6. Sonuç ve Öneriler	163
ÖZET	167
ABSTRACT	170
KAYNAKLAR	172

EKLER

EK.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları	217
EK.2. Anket bilgilendirme Formu	218
EK.3. Kişisel Bilgi Formu	219
EK.4. İlişki İstikrarı Ölçeği	220
EK.5. İkili İlişkilerde Olumlu Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği	223
EK.6. Etik Kurul İzini	225
EK.7. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği	227

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1 Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere Ait Maddelerin Faktör Analizi Sonuçları	94
Çizelge. 2.2. İİÇÇTÖ Alt Ölçekleri ile ÇYBÖ Alt Ölçeklerindeki Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere Ait Maddelerin Korelasyonları	96
Çizelge 2.3. Bireyin Tepkileri Ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere Ait Maddelerinin Güvenilirlik Katsayıları	98
Çizelge 3.1. Cinsiyet ve İlişki Türüne göre Oluşturulan Grupların Tüm Değişkenlerden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve F Değerleri	104
Çizelge 3.2. Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki Korelasyonlar	106
Çizelge 3.3. Erkek ve Kadınlar için Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki Korelasyonlar	107
Çizelge 3.4. Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli Değişkenleri (İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, İlişki Yatırımı ve Bağlanım) Üzerindeki Etkisi	127
Çizelge 3.5. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli Değişkenleri Üzerindeki Etkisi	130

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Doyum ve İstikrarı Etkileyen Dört Koşul	9
Şekil 3.1. Bağlanımı yordayan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme ve ilişki yatırımı değişkenlerinin yol analizi, beta ve t değerleri	115
Şekil 3. 2. Bağlanımı yordayan farklılık ve ilişki doyumu değişkenlerinin yol analizi, beta ve t değerleri	116
Şekil 3.3. “Çatışma çözme tepkilerini” yordayan mükemmeliyetçiliğin farklılık ve düzen boyutlarının yol analizi, beta ve t değerleri	118
Şekil 3.4. “Çatışma çözme tepkileri” aracılığıyla, “Yatırım Modeli” boyutlarını yordayan, mükemmeliyetçiliğin farklılık ve düzen boyutlarının yol analizi, beta ve t değerleri	123
Şekil 3.5. Kadınlar arasında bireyin çıkış tepkisi ile bireyin partnerinde algıladığı çıkış tepkisinin ilişki doyumu üzerindeki ortak etkileri	131
Şekil 3.6. Kadınlar arasında bireyin yokmuş gibi davranma tepkisi ile bireyin partnerinde algıladığı bağlılık tepkisinin ilişki doyumu üzerindeki ortak etkileri	133

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Sosyal bilimciler, uzun bir süredir yakın ilişki dinamikleri üzerinde çalışmakta ve yakın ilişkilerin kurulması, devam etmesi ya da sonlanması ile ilgili süreçleri araştırmaktadırlar. Birçok araştırmacı, çekicilik, doyum, aşk gibi olumlu etkilerin ilişkinin kalıcılığını sağladığını düşünmekte, partnerlerin birbirlerini sevdiği, ilişkilerinde mutlu ve doyumlu oldukları sürece ilişkinin devam edeceğini varsaymaktadır (Berscheid, 1994; Berscheid ve Reis, 1998). Bu nedenle, çift mutluluğunun göstergesi olarak görülen ve doyuma neden olan aşk ve ilişki çekimi, araştırmacılar tarafından sıklıkla ele alınmaktadır. Ancak, bu geleneksel bakış açısının dışına çıkılarak bakıldığında birçok doyumsuz ilişkinin sürdüğü de bilinmektedir. Bazen sıkıntılı ve mutsuz görünen çiftler birlikteliklerini ya da evliliklerini sürdürebilirken, uyumlu ve mutlu olarak kabul edilen çiftler de ayrılabilir. Bu durum, yakın ilişkileri etkileyen pek çok etmenin olabileceğini akla getirmektedir. Bu bağlamda, ilişkiyi sürdürme nedenlerine odaklanan araştırmacılar bağlanım ve karşılıklı bağımlılığın bu işin anahtarı olduğunu ileri sürmektedirler (Rusbult, 1983; Rusbult, Kumashiro, Coolson, Kirchner, 2004). İlişki istikrarının temeli olarak görülen bağlanım, birçok öğeden etkilendiği gibi kişilik özelliklerinden de etkilenmektedir. Bu kişilik özelliklerinden önemli biri de mükemmeliyetçiliktir. Mükemmeliyetçi bireyler, kendileri ve başkaları için ulaşılmayacak kadar yüksek standartlar koyar (Rice, Ashby, Slaney, 1998) ve doğal olarak yakın ilişkilerinde de bu standartı

korumaya çalışırlar. Mükemmeliyetçi kişilerin, kendileri ve partnerleri için koydukları bu standartlar nedeniyle ilişkilerinde sorun yaşamaları ve bu durumun ilişki istikrarına yansımaları olasıdır. Genelde, olumsuz yönü ağır basan bir özellik olduğu düşünülen mükemmeliyetçiliğin, psikopatolojiyle ilişkilendirildiği (Burns, 1980; Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990; Hamachek, 1978; Hewitt ve Flett, 1990; Pacht, 1984) çalışmalar gözönüne alındığında, psikopatolojinin ilişki bağlanımı ve Yatırım Modeli değişkenlerini etkileyebileceği düşünülebilir. Örneğin, bu konuya ilişkin bir çalışmada (Kurdek, 1997), bireyin ve partnerinin nevrotizminin ilişki bedellerini, idealindeki standartları yakalamayı ve seçenekleri değerlendirmeyi yordadığı saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada, bireyin yakın ilişki partnerinin nevrotizmi ile bağlanım arasında çatışma çözme tarzlarının aracılık ettiği ileri sürülmektedir. Söz konusu çalışmada gözlemlendiği gibi, mükemmeliyetçiliğin çatışmalara neden olabileceği ve kullanılan çatışma çözme tarzlarının bağlanımı etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu bulguların ışığında, mükemmeliyetçiliğin ve aracılık etkisi olabileceği öngörülen çatışma çözme tepkilerinin, bağlanımı ne derece ve ne şekilde etkilemekte olduğu merak konusu olmuştur. Bu nedenle bu çalışmada, bağlanımı açıklayan temel kuramlardan olan Rusbult'un (1980; 1983) "Yatırım Modeli" değişkenleriyle mükemmeliyetçilik arasındaki ilişki ve çatışma çözme tepkilerinin bu ilişkideki aracılık etkisi hakkında fikir edinmek amaçlanmıştır.

Devam eden bölümlerde bağlanımla ilgili kuramların temeli olarak sayılan Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'na kısaca değinilmiş ve çalışmanın ana

kuramını oluşturan Yatırım Modeli ele alınmıştır. Ardından, mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz yönleri ayrıntılı olarak açıklanmış ve Yatırım Modeli değişkenleriyle mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Ek olarak, çatışma yönetim biçimlerinden bahsedilerek bu çalışmada Türk kültürüne uyarlanan Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus'un (1991) geliştirdiği ilişkide yaşanan sorunlar karşısında verilen çatışma çözme tepki biçimleri ayrıntılı bir biçimde aktarılmıştır. Daha sonra ise, Yatırım Modeli değişkenleriyle mükemmeliyetçilik ve çatışma çözme tepkileri arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Bağlanımla ilgili kuramlar ve özellikle de Yatırım Modeli pek çok sayılısını Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'ndan (Interdependence Theory) almıştır. Bu nedenle çalışmada, Yatırım Modeli'ne (Investment Model) geçmeden önce Sosyal Mübadele Kuramları'ndan Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nı kısaca açıklamakta yarar görülmektedir.

1.1 Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

Sosyal Mübadele Kuramları (Social Exchange Theory), Blau (1960, 1964), Homans (1958), Emerson (1962) ve Thibaut ve Kelley (1959) gibi sosyolog ve sosyal psikologların çalışmalarından oluşmaktadır. Kuramlar, bireyler arasındaki sosyal ilişkilerin mübadele sürecinde geliştiğini vurgularken, ödül ve bedellerin sosyal ilişkinin kurulması ve sürdürülmesinde önemli rolü olduğuna işaret etmektedir. Bu kapsamda, Thibaut ve Kelley'in (1959) kuramı temel alındığı için sosyal mübadele kavramı bu kuramı işaret

etmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu kuramların temel öngörüsüne göre, bireyler kişilerarası ilişkilere saygı görme, arkadaşlık, dikkate alınma gibi ödüllendirilme beklentisi içinde girmekte ve ödüllendirici olan bu ilişkilerini de sürdürme çabası göstermektedirler. Bireyler kişilerarası ilişkilerinde olası ödül/bedel hesabı yapmakta ve kendi çıkarları doğrultusunda ödülleri en yüksek düzeyde tutmaya çabalarken, bedelleri de en aza indirgeme eğilimi göstermektedirler. Bedeller ödülünden daha ağır olduğu zaman birey ilişkiyi sonlandırmaktadır. Kısacası, sosyal mübadele kuramları, kişilerarası ilişkileri ödül-bedel açısından değerlendirmekte ve çiftler mübadele sonucunda elde edecekleri ödüllerle, verecekleri bedelleri göz önünde bulundurmaktadırlar (Gefen ve Ridings, 2002). Thibaut ve Kelley'e (1959) göre, iki birey herhangi bir biçimde ilişkiye başladıklarında birbirlerine yönelik bazı davranışlarda bulunmaya başlamaktadırlar. Bu davranışları, bireylerin ödül ve bedel beklentilerini de içeren ilişki matrisi kapsamında ifade eden yazarlar, her ilişki için aynı başlangıç noktası olmayacağını da belirtmişlerdir. Bununla bağlantılı olarak, ilişkinin ne zaman başlayacağı ve karşı tarafın karşılık verip vermeyeceğine ilişkin bireyde oluşan inancın, sosyal mübadeledenin temel belirleyicilerden biri olabileceği ileri sürülmektedir (Lambe, Wittman ve Spekman, 2001). Buna göre, karşılık bulma inancının güçlü olması durumunda, bireyler mübadele konusunda daha istekli olacaklardır. Ayrıca etkileşim içerisindeki bireyler arasında karşılıklı bağımlılık ve dayanışma arttıkça sosyal mübadelenin de geliştiği düşünülebilir (Cropanzano ve Mitchell, 2005; Thibaut ve Kelley, 1959). Dolayısıyla, sosyal mübadelenin karşılıklı bağımlılık durumlarında ortaya çıktığı düşünülebilir.

Sosyal Mübadele Kuramları içinde Thibaut ve Kelley'in (1959) "Karşılıklı Bağımlılık Kuramı" (Interdependence Theory) en göze çarpan kuramlardan biridir. Kelley ve Thibaut (1978), "Kişilerarası ilişkiler: Karşılıklı Bağımlılık Kuramı" adındaki kitaplarında kişilerarası ilişkiler bağlamında karşılıklı bağımlılığın yapısını ayrıntılı olarak incelemiştir. Onlara göre kuram temelde çiftler arasındaki etkileşim üzerine odaklanır. Etkileşim, bireylerin beraber davranışlarda bulunmaları, iletişim içinde olmaları ya da birbirleri için birşeyler üretmeleri olarak tanımlanabilir (Thibaut ve Kelley, 1959). Yani karşılıklı bağımlılık örüntüsüyle, belirli bir etkileşim içinde partnerlerden birinin diğerinin sonuçlarını ne ölçüde etkileyebildiği ya da kontrol edebildiğine odaklanılmaktadır. Ayrıca, karşılıklı bağımlılık sonucunda partnerler arasındaki etkileşimin nasıl biçimlendiği anlatılmaktadır (Kelley, 1979; Kelley ve Thibaut, 1978; Thibaut ve Kelley, 1959). Burada bağımlılık kavramı kuramın temel bileşenini oluşturmaktadır, çünkü etkileşim içerisinde olan çiftlerin herbirinin bireysel olarak var olan ilişkiye gereksinim dereceleri ve ilişki içinde bulunmaktan aldıkları doyum, mutluluk ve refah düzeyleri, bu çiftlerin bağımlılık düzeylerini belirlemektedir (Agnew, Van Lange, Rusbult, Langston, 1998; Le ve Agnew, 2003). Çiftlerin etkileşiminde karşılıklı bir biçimde bağımlılıkları ve birbirlerinin istekleri, tercihleri ve davranışları üzerindeki etkilerinin gücü arttıkça ve bu gücün niteliği geliştikçe, karşılıklı bağımlılığın da doğru oranda geliştiği düşünülebilir (Thibaut ve Kelley, 1959). Karşılıklı bağımlılığın temelini oluşturan bu etkileşimlerin, mutluluk, haz ve doyum gibi ödüllerin yanı sıra, hoşnutsuzluk, kaygı ve keder gibi bedelleri

vardır. Bu etkileşimin sonuçları, genel iyilik hali ya da bedeller ve ödüller arasındaki farka işaret etmektedir. Bir başka deyişle, kurama göre ilişkinin ve etkileşimin niteliğini ödül-bedel bağlantısı oluşturmaktadır. Kişinin ilişkisinden elde ettiği doyum ve haz ilişkinin ödülleri iken, kişinin ilişkide yaşadığı stres, kaygı ve ilişki için harcadığı çaba ise ilişkinin bedelleri olarak düşünülebilir (Rusbult ve Buunk, 1993; Thibaut ve Kelley, 1959). Ödüller ve bedeller arasındaki fark yani sonuç (outcome), olumluysa birey ilişkisini sürdürme, olumsuzsa sonlandırma eğiliminde olacaktır (Binici ve Hovardaoğlu, 1996; Thibaut ve Kelley, 1959). Görüldüğü gibi, Karşılıklı Bağımlılık Kuramı kişilerarası durumların kişi-içi ve kişilerarası süreçleri nasıl biçimlendirdiğinin yollarını tanımlayarak, etkileşim ve ilişkilerin ayrıntılı bir hesabını yapmakta, etkileşimin yapısal analizini de ortaya koymaktadır (Kelley ve ark., 2003; Kelley ve Thibaut, 1978; Thibaut ve Kelley, 1959). Buradan hareketle, Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda ödül, bedel ve sonuçların kişilerarası etkileşimlerin anlaşılmasında önemli kavramlar olduğu düşünülebilir.

Thibaut ve Kelley'e (1959) göre, bireyler kişilerarası etkileşimlerden elde ettikleri bu sonuçları anlamlı hale getirmek ve ilişkiyi sürdürme/sonlandırma kararı verebilmek ya da ilişkilerinin niteliğini değerlendirmek için bazı standartlar ya da ölçütler kullanmaktadırlar. Bunlar karşılaştırma düzeyi (KD) ve seçenekler için karşılaştırma düzeyidir ($KD_{seç}$).

Karşılaştırma düzeyi (KD), bireyin önceki ilişki deneyimleri sonucunda oluşturduğu bir ölçüttür. Kurama göre, bireyin daha önce herhangi bir ilişkisi

olmamışsa, gözlemleri, başka tür ilişkilerden elde ettiği sonuçlar gibi etkenler, karşılaştırma düzeyinin oluşumunda rol oynamaktadır. Bu ölçüt ya da kesim noktası mevcut ilişkisindeki sonuçların yeterliği konusunda karar vermek için kullanılan önemli bir standarttır. Etkileşimdeki doyum, ödüllerin bedellerden çıkarılması ile elde edilen sonuçların iyi olması ve karşılaştırma düzeyinin düşük olması durumunda yüksektir. Diğer bir deyişle, bireyin şu andaki ilişkisinden elde ettiği sonuçlar, belirlediği standartın üstünde ise ilişki doyumlu, standartın altındaysa ilişki doyumsuz olarak değerlendirilecektir. Hovardaoğlu'na (1996) göre, karşılaştırma düzeyi, bireyin yeni ilişkileri ve deneyimleri ve partnerinden aldığı sonuçlara göre değişebilmekte olup, düzeyi genelde yükselme eğilimindedir. Bununla birlikte, ilişki doyumu hakkında karar vermek için kullanılan tek ölçüt karşılaştırma düzeyi değildir. Bu noktada seçenekler için karşılaştırma düzeyi önemli hale gelmektedir.

Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ($KD_{seç}$), bireyin mevcut ilişkiyi sürdürme ya da ilişkiyi terk etme kararı için kullandığı bir ölçüttür (Rusbult ve Buunk, 1993; Thibaut ve Kelley, 1959). Bu düzey mevcut ilişki dışında bireyin diğer olası seçenek ilişkilerde algıladığı tahmini doyum düzeyidir. Thibaut ve Kelley'e (1959) göre, seçenekler için karşılaştırma düzeyi, mevcut ilişkiden başka en uygun seçenekteki etkileşimin getireceği sonuçların niteliği hakkındaki tahmin olarak tanımlanabilir. Seçenekler, mevcuttan daha çekici bir ilişki, arkadaşlar, aile üyeleri ya da kendi başına kalmak olabilir. (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Bireyler seçenekler için karşılaştırma düzeyini, mevcut ilişkilerine bağlanımlarını değerlendirirken kullanmakta ve ilişkiyi

sürdürüp sürdürmeme kararını yine bu düzeye göre verme eğilimi göstermektedirler (Binici ve Hovardaoğlu,1996). Thibaut ve Kelley'e (1959) göre, birey ödül-bedel farkıyla oluşan sonucun seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olup olmamasına bağlı olarak mevcut ilişkisine devam edip etmeme kararı almaya çalışmaktadır. Birey, varolan ilişkisinden elde ettiği sonuçları seçenek bir ilişkiden alacağı sonuçtan daha yüksek olarak değerlendirirse, mevcut ilişkisini sürdürme kararında olacaktır. Buna karşılık, birey varolan ilişkisinden elde ettiği sonuçların seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında kaldığına inanıyorsa, mevcut ilişkisini bitirmeyi tercih edecektir. Karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramları, bu noktada ilişki doyumunun yanı sıra ilişki istikrarı (stability) kavramını da gündeme getirmektedir. Doyum ve istikrar bağlantılı kavramlar olmakla birlikte, aynı anlama gelen ya da aynı nitelikte yorumlara yol açan kavramlar değildir. Karşılaştırma düzeyi ilişkinin doyumunu etkilerken, seçenekler için karşılaştırma düzeyi, ilişkinin istikrarını etkileyen kavramlar olarak düşünülebilir (Thibaut ve Kelley, 1959). Buna göre karşılaştırma düzeyi, seçenekler için karşılaştırma düzeyinden yüksekse, ilişki doyumlu ve istikrarlı olacaktır. Buna karşılık, karşılaştırma düzeyi yüksek olsa bile seçenekler için karşılaştırma düzeyinden düşükse ilişki doyumlu ama istikrarsız olma eğilimindedir. Thibaut ve Kelley'nin (1959; 1978) doyum ve istikrarı içeren dört temel öngörüsüyle ilgili bir çalışmada, bu denecelerin desteklendiği de belirlenmiştir (Hovardaoğlu, 1996).

Şekil 1.1 Doyum ve İstikrarı Etkileyen Dört Koşul (Hovardaoğlu, 1996)

	İstikrarlı İlişki	İstikrarsız İlişki
Yüksek Doyum	Sonuç = Karşılaştırma düzeyi > Seçenekler için karşılaştırma düzeyi	Sonuç = Karşılaştırma düzeyi < Seçenekler için karşılaştırma düzeyi
Düşük Doyum	Sonuç < Karşılaştırma düzeyi > Seçenekler için karşılaştırma düzeyi	Sonuç < Karşılaştırma düzeyi < Seçenekler için karşılaştırma düzeyi

Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nı genişleterek bağlanıma anlam katmaya çalışan bir diğer kuram Rusbult'un (1980) "Yatırım Modeli" (Investment Model) dir. Yatırım Modeli de Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'na ait iki ana kavramı ilişki bağlanımını açıklamada temel almaktadır. Bu model, Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda olduğu gibi ilişki doyumunu açıklarken karşılaştırma düzeyini, ilişki bağlanımını açıklarken ise seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramlarını kullanmaktadır. Ancak Rusbult (1980) sadece bu iki kavramla bağlanımın açıklanamayacağını ileri sürmektedir. Rusbult'a göre, bağlanımı belirleyen yalnızca bu iki kavram olsaydı, birçok evliliğin devam etmesi mümkün olamazdı. Oysa mutsuz görünen sayısız ilişki sürmekte, buna karşın uyumlu ve mutlu görünen ilişkilerin bazıları ise sona ermektedir. Bu nedenle, Rusbult (1980, 1983) ilişkiye bağlanımda görülen bu çelişkinin sadece Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'na ait karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramlarıyla verilemeyeceğini, bu kavramlara ek olarak, ilişki bağlanımının üçüncü bir etmen olan yatırım miktarından (investment size) da etkilendiğini öne sürmüştür. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nı bir adım daha ileriye götürerek bağlanıma anlam katan Yatırım Modeli, bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

1.2. Yatırım Modeli

Yatırım Modeli, Rusbult (1980, 1983) tarafından geliştirilen ve Mübadele (Blau, 1964; Homans, 1961) ile Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'ndan (Kelley ve Thibaut, 1978; Thibaut ve Kelley, 1959) türeyen ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasını açıklamada en önemli bağlanım kuramlarından biri olarak kabul edilmektedir. Yatırım Modeli, yakın ilişkinin en önemli ögesi olarak ileri sürülen bağlanımı ele almaktadır. Bu nedenle, öncelikle bağlanımı kısaca açıklamakta yarar görülmektedir.

Bağlanım (commitment), psikolojik olarak bireyin kendini mevcut ilişkisine bağlı hissetmesi ve bu ilişkiyi uzun vadeli sürdürme niyetine karşılık gelir (Rusbult, Drigotas ve Verette, 1994). Aynı zamanda bağlanım, sözü edilen niyetle birlikte ilişkiye ve partnere yönelik duygusal bağı da içermektedir (Agnew, Van Lange, Rusbult, ve Langston, 1998; Le ve Agnew, 2003; Rusbult, Martz, ve Agnew, 1998). Güçlü bir ilişki bağlanımının, istikrarlı ve yüksek doyumlu ilişkiler için en önemli ön koşullardan biri olduğu açıktır (Miller ve Perlman, 2009). Daha önce de belirtildiği gibi, bazı araştırmacılar (örn., Berscheid ve Regan, 2005) sevgi, doyum ve çekicilik gibi duyguların bireyleri ilişkilerine bağlayan en önemli ögeler olabileceğine işaret etmişlerdir. Bazı ilişki gelişimi kuramcıları bağlanımın kişiye ait bir nitelikten, ilişkinin niteliği olarak görüldüğüne inanmaktadırlar (Rusbult, Wieselquist, Foster ve Witcher, 1999); böylece ilişki gelişimini öngörmek için çiftlerden her birinin

ilişkiye bağlanımını ve bu bağlanımın bir diğerinin bağlanımı üzerindeki etkisini gözönünde bulundurmak yararlı olacaktır.

Alanyazında bağlanımı açıklayan çok sayıda model ve görüş vardır (Adams ve Jones, 1997; Adams ve Spain, 1999; Johnson,1991; 1999; Kelley, 1983; Levinger, 1965; Rosenblatt, 1977). Çok boyutlu görüşün öncüsü olan ve bağlanımın kapsamlı kuramsal analizini yapan sosyolog Johnson (1991, 1999) bağlanımı, ilişkiyi korumanın öznel ve kişisel kararı olarak görmektedir. Johnson bireyin ilişkiyi sürdürme kararının üç farklı tip bağlanımın bir işlevi olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar sırasıyla, kişisel bağlanım, ahlaksal bağlanım ve yapısal bağlanımdır. Kişisel bağlanım kişinin o ilişkiyi devam ettirmek için kişisel isteği, ahlaksal bağlanım ilişkinin devam etmesi gerekliliğine ilişkin duygu, yapısal bağlanım ise ilişkinin devam ettirilmesi zorunluluğuyla ilgili bireysel algılardır. Kelley (1983/ 2002b) ise, bağlanım yapısının öncelikle bir ilişkinin sürüp sürmeyeceğini yordamak için kullanılacağını öne sürmüştür. Bunun sonucunda, Kelley, bireyi bir ilişkide tutan ya da o ilişkiden ayıran nedensel koşulların belirlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bağlanımı ilişkiyi sürdürmek için kişinin öznel niyeti olarak gören bağlanım kuramcılarından farklı olarak, Kelley bağlanımı bir seri nedensel koşullar ve ilişkinin istikrarına katkıda bulunan bir süreç olarak görür. Kelley'e (1983/ 2002b) göre, bireyi ilişkinin içinde tutan ilişkiden alınan doyum gibi nedensel koşullar ve ilişkinin bitirilmesinden doğacak bedeller, ilişkinin lehine işlerken bireyi ilişkinin dışına iten seçenek bir ilişkinin çekiciliği gibi nedenler ilişkinin aleyhine işlemektedir.

Bağlanım üzerine geliştirilmiş olan çok sayıda yaklaşıma olmasına karşın en yaygın kullanılan model Rusbult'un (1980, 1983) Yatırım Modeli'dir. Sprecher (1988) yakın ilişkiyi ilerleten en önemli ögenin iki kişinin birbirlerine bütünüyle bağlanımı olduğunu ileri sürmektedir. Bağlanımı tanımlarken niyet ve psikolojik bağlanma terimlerini vurgulayan birçok araştırmacıyla (Johnson, 1973; Rosenblatt, 1977) benzer biçimde, Rusbult (1980) da bağlanımı bireyin ilişkiyi sürdürme niyeti ve psikolojik olarak ilişkiye bağlanma kararı olarak tanımlamaktadır. Yatırım Modeli'ne göre bireylerin bağlanım düzeyindeki değişimler bir ilişkiyi sürdürüp sürdürmeme kararında etkilidir (Rusbult, 1980, 1983). Başka bir deyişle, kalma-gitme kararı ve dolayısıyla ilişki istikrarı, bireyin ilişkiye bağlanımı tarafından yönlendirilmektedir. Yatırım kavramı, başka araştırmacılar tarafından da farklı terimlerle kullanılmıştır. Örneğin Becker (1960) "yan bahis" (side bets) terimini, Levinger (1979) "engel güçler" (barrier forces) terimini yatırım yerine kullanılmışlardır.

Modele göre, ilişkiden alınan doyum düzeyi, seçeneklerin niteliği ve yatırım miktarı bağlanımın temel belirleyicileridir. Daha önce de belirtildiği gibi, ilişki bağlanımını değerlendirirken, Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda yer alan karşılaştırma düzeyi (KD) ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi (KD_{sec}) kavramları temel alınmıştır. Yine hatırlanacağı gibi, mevcut ilişkinin doyumlu olup olmama kararı karşılaştırma düzeyi ile verilirken, ilişkinin devam edip etmeme kararı seçenekler için karşılaştırma düzeyi ile verilir. Doyum düzeyi, bir ilişki içinde deneyimlenen olumluya karşı olumsuz etkilerdir (Rusbult,

Martz, Agnew, 1998). Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'ndaki gibi, Yatırım Modeli'nde de bireyler beklentilerini karşılayan, yüksek ödül alıp, az bedel ödedikleri ve olası seçeneklerden daha iyi bir düzeyde olan ilişkilerde daha çok doyum alırlar (Rusbult, 1983). Mevcut ilişkide sonuçların karşılaştırma düzeyinin üzerinde olması, doyumun ve bunun ardından ilişki bağlanımının artmasına yol açar. Sonuçlar karşılaştırma düzeyi altına düştüğünde ise, doyumsuzluk yaşanır (Rusbult, 1983; Le ve Agnew, 2003). Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda yeralan ve ilişkiyi sürdürüp sürdürmeme kararını etkileyen seçenekler için karşılaştırma düzeyi, Yatırım Modeli'nde seçeneklerin niteliğini değerlendirme adı altında kullanılmaktadır. Yine hatırlanacağı gibi, seçeneklerin niteliği, mevcut ilişkiye karşı en uygun olası seçeneğin algılanan çekiciliği olarak tanımlanabilir (Rusbult ve ark., 1998). Çekici bir seçenek ilişki istikrarını bozabilecek en önemli öge olarak görülmektedir (Kelley, 1983; Thibaut ve Kelley, 1959; Rusbult, 1983). Bireyi doyuran tüm gereksinimler başka bir seçenek tarafından karşılanabiliyorsa seçeneklerin niteliği yüksek olacaktır. Seçenekler mevcuttan daha çekici farklı bir ilişki olabileceği gibi, arkadaşlar ya da aile üyeleriyle zaman geçirme veya yalnız başına etkinliklerde bulunmak da olabilir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Le ve Agnew, 2003). Rusbult (1980) seçeneklerin niteliğinin düşük algılanması durumunda, yani kişinin önemli gereksinimlerinin başka bir ilişki partneri, arkadaşları, aile üyeleri ya da sadece kendi tarafından mevcut ilişkisinden bağımsız olarak karşılanamaması durumunda, sözü geçen mevcut ilişki bağlanımının artacağını ileri sürer. Rusbult (1983) yatırımların bağlanımın önemli bir fonksiyonu olduğunu ileri sürerek, Karşılıklı Bağımlılık

Kuramı'nı genişletmiş ve doyum ve seçeneklerin niteliği kavramlarına yatırım miktarını eklemiştir. Bazı ilişkilerin sürüp bazılarının sonlanmasının nedenini yatırımlara bağlayan bazı araştırmacılar (Rusbult, Drigotas ve Verette 1994; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986a), yatırımın miktarı büyük olduğunda ya da birçok önemli kaynağın doğrudan veya dolaylı yolla ilişkiye katılması durumunda, bağlanımın artacağını belirtmişlerdir.

Yatırım miktarı, bir ilişkiye bağlı olan kaynakların önemi ve değeridir ve bu miktarın değeri ilişki bitecek olursa düşecektir (Rusbult ve ark., 1998). Birey ilişkiye ne kadar yatırım yaparsa, ilişkiye o kadar bağımlı olur. İlişkide kaynak yatırımların zaman içinde gelişmesiyle bağlanım artar (Le ve Agnew , 2003; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Rusbult, Wieselquist, Foster ve Witcher, 1999). Özetlemek gerekirse, modele göre, bireyin mevcut ilişkisini devam ettirme olasılığı, ilişkisinden aldığı doyuma, uygun bir seçeneği olmamasına ve yaptığı yatırım miktarının fazlalığına bağlıdır. Birçok çalışma, yüksek doyum yaşayan, seçeneklerin niteliğini zayıf algılayan ve yüksek ilişki yatırımı olan bireylerin ilişkiye bağlanımlarının fazla olduğunu ortaya koymaktadır (Bui, Peplau, ve Hill, 1996; Cox, Wexler, Rusbult ve Gaines, 1997; Drigotas, Rusbult, ve Verette, 1999; Impett, Bears ve Peplau, 2003; Rusbult, 1980, 1983; Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult, Drigotas ve Verette, 1994; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986a; Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982; Sprecher, 1988).

Rusbult'a (1980; 1983) göre yatırımlar, *içsel (intrinsic)* ve *dışsal (extrinsic)* yatırımlar olarak ikiye ayrılır. İçsel yatırım kaynakları ilişkiyle doğrudan ilintili olup, ilişki beraberliğinin süresi, yaşanan duygusallığın niteliği, ilişkiye harcanan çaba, ortak çocuklar, bireylerin birbirlerine ifşa ettikleri açıklama ve bilgileri içerir. Dışsal yatırım kaynakları, para, ev, araba gibi ortak mülkler, ortak sosyal ve dostluk ağları, aile bireyleri, ortak anılar ya da diğer partnerden elde edilen statü gibi bireyin değer verdiği doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkiye bağlanmış herhangi bir şey olabilir (Rusbult ve Buunk, 1993). Ayrıca yatırımlar ilişki bittiğinde değerlerinde azalma olan ya da tamamen yok olan kaynaklardır (Berscheid ve Regan 2005; Rusbult, 1980; Rusbult ve ark., 1994). Bu nedenle, yatırım kaynaklarından vazgeçmeyi göze alamayan bireylerin ilişkilerine bağlanım düzeyleri de daha yüksektir (Rusbult, 1980; 1983; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Bir başka deyişle, ilişkiyi terk etmek bir anlamda yapılan yatırımlardan vazgeçmek anlamına gelmektedir.

Yatırım Modeli'nin karşılıklı bağımlılık önermelerine bir başka katkısı da bağımlılığın, bağlanımın psikolojik deneyimini oluşturduğu önermesidir. Diğer bir deyişle, bağımlılık arttıkça bireyin ilişkisine bağlanma eğilimi güçlenmektedir. Bağlanımın, *içgüdüsel*, *bilişsel* ve *duygusal* öğeleri vardır. İçgüdüsel öge, içsel olarak eşiyile olan ilişkisini devam ettirme güdüsüdür. Bilişsel öge, uzun vadeli olmaya yönelme ile ilgilidir. Birey, öngörülür bir gelecekte de kendini ilişkiye bağlı olarak görür ve mevcut eylemlerinin ilerideki sonuçlarını dikkate alır. Bağlanım ilişkiyi sürdürüp sürdürmeme

kararının yanı sıra partnerine uyum gösterme, tehdit edici seçenekleri görmezden gelme gibi uzun vadeli ilişki istikrarını etkileyen davranışları da yordamaktadır (Drigotas ve Rusbult, 1992; Johnson ve Rusbult, 1989; Rusbult, Verette, Whitney, Slovnik ve Lipkus, 1991). Duygusal öge ise, psikolojik bağlanmadır. Birey, duygusal mutluluğunu partneri ve ilişkisine bağlayarak yaşamı ikili ilişki kavramı içinde deneyimler (Rusbult, Arriaga ve Agnew, 2001; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Deneysel araştırmalar, bağlanım düzeyinin, bağımlılık esasları (doyum, seçenekler ve yatırım) ile ilişkili olduğunu göstererek Yatırım Modeli öngörülerine destek vermektedir. Bu araştırmalara göre bağlanım düzeyi, doyum ve yatırım düzeyiyle olumlu, seçeneklerin niteliği düzeyi ile olumsuz ilişkilidir. Bağımlılığın üç esası ortaklaşa bağlanım varyansının %40 - %80'ini oluşturur (Rusbult, 1983; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986a). Bununla birlikte, doyum, seçenekler ve yatırımların bağlanımla eş büyüklükte bir ilişki göstermesi gerekmemektedir. Henüz duygusallık ağır basarken, doyum, bazen bağlanımla, özellikle güçlü olarak ilişkili olabileceği gibi (Weiss, 1980) bazen de kötüye kullanılan ilişkilerde, doyumun bağlanımla ilişkisiz olduğu durumlar da gözlenmiştir (Rusbult ve Martz, 1995). Başka bir deyişle, bir ilişki doyumsuz bile olsa devam edebilmektedir. Bu noktada, asıl açıklayıcı kuramın, Thibaut ve Kelley'in (1959) ileri sürdüğü doyum/istikrar ilişkisi olduğu ileri sürülebilir.

Bağımlılık ve bağlanım, içiçe geçtikleri için birbirleriyle karıştırılabilen durumlar olmasına karşın birbirlerinden farklı kavramlardır. Öncelikle, bağımlılık bireyin ilişkiye duyduğu gereksinim düzeyini tanımlayan, ilişkinin

yapısal ve tanımlayıcı bir özelliğidir (Le ve Agnew, 2003). Birey, bağımlılığının farkında olabileceği gibi olmayabilir de. Kritik zamanlarda, birey bilinçli olarak yatırımlarını, seçenekleri ve yaşadığı doyumunu göz önünde tutarak etkin biçimde bağımlılığının farkında olabilir. Diğer zamanlarda ise, birey, büyük ölçüde bağımlılık hissi örtülü olduğu için gereksinimlerinin düzeyini dikkate almaz ve bağımlılığını fark edemeyebilir. Bunun tam tersine, bağlanım, bağımlı bireyin günlük olarak deneyimlendiği öznel bir durumdur; diğer bir deyişle bağımlılığın psikolojik olarak yaşanmasıdır (Agnew ve ark., 1998). Bu anlamda, bağlanım bireyin yapısal bağımlılık kaynağı olan sadakatinin öznel hissi olarak tanımlanabilir. Bağımlılık bireyin ilişkiyi sürdürme/sürdürmeme kararının özgül ve somut yönlerini, bağlanım ise öznel ve soyut yönlerini oluşturmaktadır (Drigotas ve Rusbult, 1992). Görüldüğü gibi, bağlanım, bireyin ilişkiyi daha iyiye taşıma isteğini içeren uzun vadeli bir ilişki yönelimini içerir (Impett, Beals ve Peplau, 2001; Rusbult ve Buunk, 1993). Birey, ilişkisine bağımlı olduğu için, partneriyle uzun vadeli bir ilişki öngörerek, beraberliklerinin kalıcı olmasına niyetlenir, partnerine ve ilişkisine duygusal olarak sıkıca bağlanır. Bu bağımlılığın yapısal durumundan çok, ilişkide günlük davranışları etkisi altına alan bağlanımın psikolojik deneyimidir (Agnew ve ark., 1998). Deneysel çalışmalar (Johnson ve Rusbult, 1989; Rusbult, 1983; Van Lange, Rusbult, Drigotas ve ark., 1997), bağlanımın kalıcılık ve ilişki lehine davranışların doğrudan ara bulucusu olduğunu ve doyum, seçenekler ve yatırımının ötesinde ilişki lehine davranışlarla ilişkisinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Weiselquist, Rusbult, Foster ve Agnew (1999), bağımlılığın bağlanımı arttırdığını, buna karşılık

bağlanımın ise ilişki lehine davranışları arttırdığını ileri sürmektedir. Buraya kadar anlatılanlardan, farklılıklar olsa da bağımlılık ve bağlanımın birbirlerini güçlü bir biçimde etkileyen değişkenler olduğu görülmektedir.

1.2.1. Yatırım Modeliyle İlgili Çalışmalar

Rusbult'un 1980 yılında "Yatırım Modeli"ni sınamak üzere gerçekleştirdiği ilk çalışmasında, doyum, seçeneklerin niteliği ve yatırım miktarının ilişki bağlanımı üzerindeki etkisi iki deneyle incelenmiştir. İlişki bedelleri, seçeneklerin niteliği ve yatırım miktarı yüksek ve düşük olmak üzere farklı düzeylerde değişimlenmiş ve bu düzeylerin bireylerin ilişki bağlanımları ve ilişkiden aldıkları doyum üzerindeki etkisi incelenmiştir. Deneylerin sonucunda ilişki bedellerinin az olmasının doyumu önemli oranda arttırdığı ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra yüksek yatırım miktarı ilişkiye bağlanımı artırırken, seçeneklerin niteliğinin yüksek olması ilişki bağlanımını azaltmıştır. Aynı zamanda devam eden ilişkilerde, ilişkinin ödül ve bedellerinin her ikisinin de anlamlı olarak doyumu yordadığı görülmüştür. İlişkinin ödülleri ve yatırım miktarı arttıkça ve seçeneklerin değeri azaldıkça ilişkilere bağlanımın arttığı gözlenmiştir. Böylece, Rusbult'un bu çalışmasında, Yatırım Modeli değişkenlerinin devam eden ilişkilerde bağlanımı yordadığına ilişkin güçlü kanıtlar elde edilmiştir.

Rusbult (1983) tarafından yürütülen bir diğer çalışmada, ilişkisi devam eden bireylerin, ilişkisi bitmiş olanlarla karşılaştırıldığında, zaman içinde ilişki ödül, doyum, yatırım ve bağlanım düzeylerinin arttığı, seçeneklerin

niteliğini olumlu değerlendirme düzeylerinin ise azaldığı ortaya konmuştur. Bu çalışmada gözlenen ilginç bir bulguya göre, ilişki doyumlarının azalmasına karşın küçük bir alt grubun ilişkilerine devam ettikleri ve ilişkilerine çok fazla yatırım yaptıkları anlaşılmıştır. Rusbult bu durumu seçeneklerin niteliğinin düşük algılanmasına bağlamakta ve bunun yanı sıra ekonomideki “batık maliyet” (sunk costs) kavramı ile açıklamaktadır. Ona göre, ilişki doyumsuz olmasına karşın ilişkiye yapılan yatırımlar batık maliyet haline geldiği için, birey çaresizce bundan sonra kâra geçebilme beklentisiyle ilişkiyi sürdürebilir. Drigotas ve Rusbult (1992), bağımlılık düzeyinin doğrudan gitme/ terk edilme/ kalma kararını etkilediğini ve öznel bağlanımın bağımlılıkla gitme/terk edilme/ kalma kararı arasında kısmi aracılık yaptığını ileri sürmektedir. Impett, Beals ve Peplau (2001) ise, bağımlılıktansa bağlanıma vurgu yapmış, ilk başta değerlendirilen bağlanım düzeyinin onsekiz ay sonra evliliği sürdürme ya da sonlandırma kararını yordadığını ileri sürmüşlerdir. Gönüllü olarak ilişkilerini bitiren ve terk edilen bireyler arasında da bağlanım düzeyi anlamında fark vardır. Bazı çalışmalarda (Drigotas ve Rusbult, 1992; Rusbult, 1983) terk edilen bireylerin, biten ilişkilerine bağlanım düzeyleri, ilişkilerini kendileri bitirenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yatırım Modeli üzerine yapılan çok sayıda araştırma, doyumun bağlanımı belirleme gücünü vurgulamaktadır (Drigotas ve Rusbult, 1992; Fricker, 2006; Impett, Beals ve Peplau, 2001; Mc Dowell, 2004). Sadece Yatırım Modeli'ne göre değil, birçok bağlanım modeline göre de, ilişkide kalma/gitme kararı çekici güçlerin itici güçleri alt etme düzeyine göre

belirlenmektedir (Johnson, 1991; Levinger, 1999; Rusbult ve Buunk, 1993). Sprecher (1988), doyumla birlikte seçeneklerin niteliğinin de bağlanımı yordayan önemli bir etmen olduğunu belirtmiştir. Çekici seçenekler, devam eden ilişkiler için tehdit unsuru olabilir (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). Ancak bu durum, ilişkisine yüksek bağlanım gösterenler için çok geçerli değildir, çünkü ilişki bağlanımı yüksek olanlar arasında seçenekleri görmezden gelme eğilimi vardır (Johnson ve Rusbult, 1989; Rusbult, 1983). Son zamanlarda Yatırım Modeli üzerine yapılan ve olası seçeneklere yönelme, pornografi ve ek-ikili ilişkilere girme davranışının incelendiği bir çalışmada (Gwinn, Lambert, Fincham ve Maner, baskıda), ilişki süresi, ilişki doyumunu, sosyal istenirlik, cinsiyet ve etnik grup kontrol altında tutulduğunda bile pornografiyle ilgilenmenin seçenek partnerlerin algısının aracılığıyla ek-ikili ilişkilere girme davranışını yordadığı belirlenmiştir. Ayrıca, ilişkiyi terk edenlerin tek seçenekte mi yoksa çoklu seçeneklerle mi ilgilendikleri merak konusu olmuştur. Drigotas ve Rusbult (1992), ilişkiyi gönüllü olarak bitirenlerin en iyi tek seçenektense, çoklu seçenekleri tercih ettiklerini ileri sürmektedirler.

Drigotas, Rusbult ve Verette (1999) tarafından bağlanım düzeyi ve karşılıklılığının, çift mutluluğu ve uyum süreçleriyle ilişkisi çeşitli çalışmalarla sınıanmıştır. Bu çalışmalarda bağlanım düzeyi ve bağlanımın karşılıklılığı arttıkça çift mutluluğunun arttığı gözlenmiştir. Çiftler ilişkilerine yüksek düzeyde bağlanım geliştirdiklerinde ve bu bağlanım düzeyi de karşılıklı olduğunda ilişkide yüksek uyum gözlenmektedir. Ülkemizde yapılan bir

çalışma (İdiz, 2009), evlilik uyumu ile ilişkiye yapılan yatırımlar arasında da olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir; bunun yanı sıra, evlilik uyumunun artışı seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi azaltmaktadır. Bağlanımın karşılıklığı ve çiftin mutluluğu, olumsuz duygu durumlarıyla (kaygı, suçluluk, öfke, vb) olumsuz, güven duygusuyla olumlu yönde ilişkilidir (Drigotas ve ark., 1999). Allen, Babin ve McEwan'a (2012) göre, doyum ile öfke, suçluluk ve pasif saldırganlık arasında doğrudan bir ilişki vardır, ancak bunun yanı sıra bu ilişkide bağlanımın kısmi aracılık yaptığı da gözlenmiştir. Partnerler arasında olumlu duyguların algısı ilişkiyi geliştirmektedir. Partnerlerinin ilişkileri için olumlu yönde çaba gösterdiklerini algıladıklarında, bireylerin ilişkiye bağlanımları artarken, partnerlerinin kendilerine odaklı olduklarına inandıklarında, bu durumun ilişkiye bir katkısı ya da zararı olmamıştır, ancak partner üzerine odaklanıp onu değiştirmeye çalışmak ilişkiye yarardan çok zarar getirmiştir (Hira ve Overall, 2011). Drigotas ve arkadaşları (1999), partnerin ilişki lehine davranması algısının güveni geliştirdiğini ve güven duygusunun da ilişki bağlanımını arttırdığını belirtmektedir. Rusbult ve arkadaşları (1999) tarafından bağlanım kavramıyla sıkı ilişkisi olduğu düşünülen güveni oluşturan ögeler, bireyin ilişkisine yüksek bedeller vermeye razı olarak bağlanması, uyma ve özverili olma davranışlarıyla ilişkiyi sürdürme eğiliminde olması ve seçenekleri olumsuz değerlendirmesidir. Çiftlerin birbirlerine olan güven duyguları, çiftlerin ilişki doyumlarını arttırmakta, çiftin her biri seçenekleri olumsuz değerlendirirken ilişkilerine ve birbirlerine güvenleri yükselmektedir. Buradan hareketle partnerlerin, ilişkiye yatırım yapmaya niyet ve eğilimleri artarak ilişkiye bağlanımlarının güçlendiği

görülmektedir (Rusbult, Olsen ve Hannon, 2004). Benzer biçimde, Büyükşahin'e (2006) göre de ilişkide kendini güvende hissetme ve eşe duyulan güven, ilişki doyumunu yordayan en önemli değişkenlerdir. Güven ve bağlanım "karşılıklı büyüme döngüsü" içinde ilişkiyi beslemektedir (Rusbult ve ark., 1999). Wieselquist (2009), partnerinde affetme algısının partnerde güveni yordadığını, güvenin ise ilişki doyumu ve yatırımını yordadığını ileri sürmektedir. Ayrıca güven, doyum ve ilişkiye yapılan yatırımlar, partnerin affediciliğiyle bağlanım arasında aracılık yapmaktadır. İhaneti affetme ve bağlanım ilişkisinin araştırıldığı bir başka çalışmada, affetme–bağlanım ilişkisinin uzun vade yönelimi ya da psikolojik bağlanmadan daha çok ilişkide kalıcı olma niyetiyle ortaya çıktığı gözlenmiştir (Finkel, Rusbult, Kumashiro ve Hannon, 2002). Eşine sadık olanların doyum ve ilişki bağlanımlarının yüksek, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme düzeylerinin ise düşük olduğu gözlenmiş ve doyumun ilişki bağlanımının en önemli yordayıcısı olduğu belirlenmiştir (Fricker, 2006). Bu çalışmada, aldatma eğilimi ilişki doyumu ve bağlanımıyla olumsuz, seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye olumlu bir ilişki gösterirken, yatırımlar ile ilişkili değildir. Yatırım Modeli değişkenleriyle ihanet, affetmeden başka kıskançlık olgusu da ülkemizde bir çalışmada (Çimen, 2007) ele alınmıştır. Bu çalışmada, evlilikte bağlanım düzeyi arttıkça kıskançlık düzeyinin de arttığı belirlenmiştir. Aynı zamanda ilişki yatırımının yüksek olmasının kıskançlığın olumlu değerlendirilmesine neden olduğu ileri sürülmektedir. Buraya kadar görüldüğü gibi, doyum, seçeneklerin niteliği ve ilişkiye yapılan yatırımların yanı sıra partnerler arasındaki olumlu ve olumsuz

yöndeki duygularla birlikte, güven, affetme ve sadakat duyguları da bağlanımı belirlemede etkilidir.

Tüm bunlara ek olarak, Rusbult'un Yatırım Modeli'ne ilişkin yapılan 52 çalışma ve 60 bağımsız örneklemeden toplanan veriler, Le ve Agnew (2003) tarafından meta analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, Yatırım Modeli'nin üç değişkeninin de anlamlı olarak ilişki bağlanımını yordadığını, bunun yanı sıra her üç değişkenin de toplu olarak bağlanım varyansının üçde ikisini oluşturduğunu belirlerken, ilişkinin bitmesinin en önemli yordayıcısının bağlanım olduğunu saptamışlardır. Ek olarak, bu çalışmayla, hem ilişkisel (romantik partnerine bağlanma), hem de ilişkisel olmayan (işe bağlanma) alanlarda bağlanımı yordamada modelin denencelerine destek sağlanmıştır. Ancak özellikle ilişkisel alanlarda bu etki daha güçlüdür. Benzer biçimde, Le, Dove, Agnew, Korn ve Mutso (2010) evli olmayan çiftlerin ayrılıklarına ilişkin otuzüç yılı kapsayan 137 çalışmayı meta analiz yöntemiyle değerlendirerek bir başka çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda ilişkinin son bulmasının en önemli yordayıcılarının bağlanım, aşk, bağımlılık ve diğerini kendi benliğine dahil etme olduğu belirlenmiştir. Doyum, seçeneklerin algısı ve yatırımlar ilişkinin bitişini orta derecede yordarken yine ilişki sonlanmasını en güçlü yordayan dış faktörün sosyal destek ağı olduğu görülmüştür. İlişkinin sonlanmasında etki olan sosyal ağların bağlanıma da etkisi vardır. Sosyal ağların bağlanım üzerindeki etkisinin incelendiği bir araştırmada (Can, 2009), ilişki bağlanımını en iyi yordayan değişkenlerin, bireyin kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi ile partnerinin ailesinden

kendisinin hoşlanma düzeyi olduğu belirtilmektedir. Son zamanlarda yapılan Ogolsky ve Bowers'ın (2013) çalışmalarında da sosyal ağların bağlanım ve doyumla ilişkisi incelenmiştir. İlişkisel koruma stratejilerinde yer alan sosyal ağlar, olumluluk, açıklık ve paylaşılan görevler etmenlerinin Yatırım Modeli'nde doyum ve bağlanımla ilişkili olduğu belirtilmektedir.

Yatırım Modeli ile bağlanma biçimleri, yükleme, eşitlik algısı ve aktör-partner bağımlılık modeli konuları da incelenmiştir. İlişki doyumuyla güvenli bağlanma (Büyükşahin 2006; Feeney, 2002; Fricker, 2006) ve saplantılı bağlanma (Büyükşahin, 2006) arasında olumlu bir ilişki gözlenirken, kaçınan ve kararsız (Feeney ve Noller, 1991; Fricker, 2006; Mikulincer ve Erev, 1991) bağlanma arasında olumsuz bir ilişki vardır. Ayrıca hem ülkemizde hem de yurtdışında yapılan bazı çalışmalar, kaçınmacı bağlanma biçimleri olanların diğer bağlanma gruplarına göre seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır (örn., Büyükşahin, 2006; Fricker, 2006; Pistole, Clark ve Tubbs,1995). Ayrıca bu çalışmalar saplantılı ve kaygılı kararsız bağlananların, ilişkilerine yüksek düzeyde yatırım yaptıklarını göstermektedir. Fricker'a (2006) göre, kaçınan bağlanma biçimi Yatırım Modeli boyutlarının tümünü yordamaktadır. Bağlanma biçimlerinin yanı sıra, çiftlerin birbirlerinin davranışlarını açıklamak için yaptıkları karşılıklı yüklemelerin de doyum ve bağlanımı etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle, Yatırım Modeli ile nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişki ülkemizde bir çalışmada (Halat, 2009) incelenmiş ve ilişki doyumunu, yüklemelerin olumsuz yönde yordadığı görülmüştür. Buna

karşılık, bu çalışmada nedensellik yüklemesi, seçeneklerin niteliğini olumlu yönde yordamıştır. Çiftlerde eşitlik algısı da doyum ve bağlanımı belirleyebilmektedir. Bir çalışmada ilişki doyumu, bireyin kendisinin ve partnerinin eşitlik algısı ve bağımlılığıyla ilişkiliyken, ilişki bağlanımı ise sadece kendisinin eşitlik algısı ve bağımlılığıyla ilişkili bulunmuştur (Boesch, Cerqueira, Safer ve Wright, 2007). Son zamanlarda yapılan Aktör–Partner Bağımlılığının Yatırım Modeli üzerindeki incelemesinde (Macher, 2013) ise, erkek ve kadınların bağlanımını aktörün doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirmesi ve yatırımları ile partnerin doyumu yordamaktadır. Aktör–Partner bağımlılığı ikili ilişkilerde karşılıklı bağımlılığın çiftlerden herbiri üzerindeki etkilerini uygun istatistiksel tekniklerle ölçen bir testtir (Cook ve Kenny, 2005). Ülkemizde bu model kullanılarak yapılan bir çalışmada (Özen, 2012), hem kadın hem de erkeklerin kaçınmacı bağlanma boyutunun eşlerin evlilik uyumunu yordamada en güçlü değişken olduğu ve kadınların ve erkeklerin yaygın kızgınlık stiline, bağlanma boyutları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkide aracı rolü oynadığı belirtilmektedir.

Yatırım Modeli ile farklı ilişki tarzları ya da türleriyle ilgili incelemeler de yapılmıştır. Örneğin, kötüye kullanılan ilişkilerle ilgili yapılan çalışmalar, bireylerin istismar edilseler bile özellikle yüksek yatırım (çocuklar, paylaşılan geçmiş gibi) ve zayıf seçenekler (düşük eğitim, niteliksiz iş) koşullarında ve partnerine bağımlı oldukları sürece bu tür ilişkiler içinde kalmalarının muhtemel olduğunu ortaya koymaktadır (Johnson 1995; Rusbult ve Martz, 1995). Rusbult ve VanLange (2003) bu tür bulguların öğrenilmiş çaresizlik ya

da düşük benlik saygısı gibi kişisel özelliklerle açıklanabileceği gibi, sorunlu bir ilişkide kalma eğiliminin ilişkiye yapılan yatırımlarla da ilişkili olabileceğini vurgulamışlardır. Alanyazında Yatırım Modeli ve ilişki türleriyle ilgili yapılan çalışmalarda evli ve flört eden bireylerin ayrımlarına dikkat çekilmiştir. Bu çalışmalarda flört edenlerin evlilere kıyasla doyum, bağlanım ve yatırımları düşük (Büyüksahin, 2006; Sprecher, 1988), seçeneklerin niteliğini ise yüksek (Büyüksahin, 2006; Hasta ve Büyüksahin, 2006; Sprecher, 1988) değerlendirdikleri belirlenmiştir. Givertz ve Sergin'e (2005) göre, evliler seçeneklere karşı temkinli olmaları, yatırımlarının fazla olması ve sosyal normların etkisiyle ilişkiyi sürdürmeye daha yatkındır. Flört edenlerin, seçeneklere karşı açık olmaları, bu nedenle daha olası görünmektedir. Flört eden bireylerin evli bireylere kıyasla, ilişkilerine daha az bağlı olduklarını ileri süren bir çalışma (Bilecen-Taluy, 2007) da vardır.

Tüm bunlara ek olarak, Yatırım Modeli ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunda en çok üzerinde durulan değişkenin cinsiyet olduğu görülmektedir. Birçok çalışmada erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların ilişki doyumları (Rusbult, Martz ve Agnew,1998; Sacher ve Fine, 1996) ve ilişki bağlanımlarının (Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Rusbult, Onizuka ve Lipkus, 1993; Sacher ve Fine, 1996) daha yüksek olduğu ve ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları (Duffy ve Rusbult, 1986; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Sprecher, 1988) gözlenmiştir. Buna karşılık erkeklerin ise kadınlara kıyasla seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirdikleri çeşitli çalışmalarla belirlenmiştir

(Büyükşahin, 2006; Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005; Davis ve Strube, 1993; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Floyd ve Wasner, 1994; Hasta ve Büyükşahin, 2006; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Sprecher, 1988). Rusbult'a (1983) göre, kadınlarda seçeneklerin niteliğinin düşük değerlendirilmesi bağlanımı artırırken, erkeklerde ise buna ilişkin bir ilişkiye rastlanmamıştır. Erkekler bağlanım düzeyi yüksek olduğunda ilişkiyi sürdürme yanlısıyken, kadınların bağlanımı orta düzeyde olduğunda bile, ilişkiyi sürdürmek istedikleri belirtilmektedir (Lydon, Meana, Sepinwall, Richards ve Mayman, 1999). Sakallı-Uğurlu (2002) da romantik ilişkilerde doyum ve bağlanımı yordayan değişkenleri cinsiyet farklarına göre incelemiştir. Bu çalışmada hem kadın hem erkek için bağlanımı, ilişkiye yaptıkları yatırım ve ilişkiden alınan doyum olumlu yönde anlamlı olarak yordamıştır. Büyükşahin (2006) ise, kadınların erkeklere oranla ilişkilerine daha çok bağlı ve daha çok bağımlı olduklarını ve ilişkilerinin sürmesini daha çok istediklerini belirtmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, farklı cinsel yönelimli bireylerin de bağlanım düzeylerinin incelendiği görülmüştür (Blumstein ve Swartz, 1983; Le ve Agnew, 2003). Blumstein ve Swartz'a göre eşcinsel kadınlar karşıtcinsel kadınlara oranla ilişkilerini daha kolay terk edebilmektedir. Huston ve Swartz (1995) bu farkı karşıtcinsellerin yatırımlarının (boşanma bedeli, ortak çocuklar vb.) fazla olmasına bağlamaktadırlar. Le ve Agnew'in (2003) çalışmasında ise, eşcinsel kadınlarda doyum ve bağlanım arasındaki ilişkinin karşıtcinsel kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Duffy ve Rusbult'un (1986) bir

çalışmasında karşıtinsel ve eşcinsel kadınların erkeklere oranla ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları ve ilişkilerine bağlanım düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Görüldüğü gibi bu konuda alanyazında farklı sonuçlar mevcuttur.

İlişki istikrarının temeli olarak görülen bağlanımın birçok unsurdan etkilendiği gibi mükemmeliyetçilikten de etkilendiği düşünülmektedir. Diğer yandan, mükemmeliyetçiliğin çatışmalara neden olabileceği ve çatışmalar karşısında kullanılan çatışma çözme tepkilerinin ise ilişki istikrarında önem taşıyabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle Yatırım Modeli ile ilişkisini incelemeden önce mükemmeliyetçiliğe ve ardından çatışma çözme tepkilerine tüm yönleriyle değinmekte yarar görülmektedir.

1.3. Mükemmeliyetçilik

İnsanoğlu yüzyıllardır yaşamın pek çok yönünde en iyiyi yakalamak uğruna çaba harcamaktadır. Bu nedenle, mükemmeliyetçiliğin yapısı, psikoloji alanyazınında sıklıkla araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Mükemmeliyetçilik, genel olarak kişinin sürekli olarak kendisi ve başkaları için yüksek standartlar koyması ve bunları korumaya çalışması olarak tanımlanabilir (Hill, Zrull ve Turlington, 1997; Rice, Ashby ve Slaney, 1998). Bu kavram ilk olarak kişilik kuramcıları (Blatt, 1995; Burns, 1980; Freud, 1959; Hamachek, 1978; Hollender, 1965; Pacht, 1984), daha sonra da günümüz araştırmacıları (örn., Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990; Hewitt ve Flett, 1991a; 1991b; 1993; 2002; Hill, Zrull ve Turlington, 1997; Shea, Slaney ve Rice, 2006; Slaney, Rice, Mobley, Trippi ve Ashby, 2001) tarafından yoğun olarak incelenmiş ve kusursuzluk için çabalamak olarak ifade edilen mükemmeliyetçiliğin olumsuz sonuçları da çok sayıda araştırmacı tarafından vurgulanmıştır (örn., Dinç, 2006; Frost ve ark., 1990; Hewitt ve Flett, 1991a; 1991b; 1993; Oral, 1999; Yorulmaz, 2002).

Daha önce de belirtildiği gibi, mükemmeliyetçilik üzerine yürütülmüş olan ilk çalışmalar, Freud'un (1959) Psikoanalitik Yaklaşımı temelinde gerçekleştirilmiş ve mükemmeliyetçilik nevrotik bir eğilim olarak düşünülmüştür. Freud'a göre mükemmeliyetçilik, aşırı şeylerin başarılmasını isteyen ve üstün başarı arzusunu sürekli kılan abartılmış süperegonun bir işlevidir. Blatt (1995) da Freud ile benzer biçimde mükemmeliyetçiliği

süperegounun bir işlevi olarak görmekte ve mükemmeliyetçi bireylerin başarıya ulaşmak için aşırı yüklendiklerini, ancak başarıya ulaştıklarında bile bunun farkına varamadıklarını belirtmektedir. Hollander (1965) ise, mükemmeliyetçiliği çocuklukta öğrenilmiş olumsuz bir kişilik özelliği olarak değerlendirmekte ve mükemmeliyetçiliği bireyin kendisinden ya da diğerlerinden yüksek standartta performans beklemesi olarak tanımlamaktadır. Mükemmeliyetçiliğin normal ve nevrotik biçimleri olduğunu savunan Hollander, normal mükemmeliyetçiliği bireyin başarıları sonucunda doyumlu olması, nevrotik mükemmeliyetçiliği ise bireyin başarılı olduğu işlerde bile yetersizlik hissetmesi ve sürekli olarak kendini eleştirmesi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, Hollander'e göre mükemmeliyetçilik, uyumsuz ve patolojik durumların oluşmasında önemli bir aracıdır. Hamachek (1978) de mükemmeliyetçiliği normal ve nevrotik olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Hamachek normal mükemmeliyetçileri sağlıklı bireyler olarak tanımlarken, bu bireylerin, çok fazla çaba harcayarak doyum alacakları bir sonuç elde etmeye çalıştıklarını ve mükemmeliyetçiliği benlik saygılarını geliştirmek ve hatta işlerini daha da iyileştirmek için bir araç olarak gördüklerini belirtmektedir. Hamachek'e göre, normal ve nevrotik mükemmeliyetçiler arasındaki en önemli fark kendini değerlendirmeye ilgilidir. Buna göre, nevrotik mükemmeliyetçiler yaptıkları işin hiçbir zaman yeterince iyi olmadığını düşünürken, normal mükemmeliyetçiler işlerinde titiz, çaba harcamaktan zevk alan ve başarılarını takdir eden bireylerdir. Ek olarak, nevrotik mükemmeliyetçiler başarabileceklerinden daha yüksek performans isterler ve başardıkları kadarından doyum alma duygusundan yoksundurlar. Hollander

gibi, Hamachek de mükemmeliyetçiliği olumsuz ve psikolojik rahatsızlıkla ilişkili bir özellik olarak ele almaktadır. Mükemmeliyetçiliği patolojiyle ilişkilendiren ve olumsuz mükemmeliyetçilik anlayışını benimseyen bir başka araştırmacı da Burns'dur (1980). Burns, kendilerine ulaşılması oldukça zor standartlar koyan mükemmeliyetçileri, gerçekçi olmayan hatta neredeyse imkânsız hedeflere ulaşmak için sürekli olarak çabalayarak, kendi değerlerini tamamıyla üretimdeki verimliliklerine ve başarılarına göre ölçen kişiler olarak görür. Aynı tanımı daha sonra birçok araştırmacı da benimsemiştir (Anthony, Purdon, Huta ve Swinson, 1998; Pacht, 1984; Nugent, 2000). Burns, ayrıca harcanan çabayı kişinin kendini geliştirmesi yerine, kendini savunmasına yardımcı bir çaba olarak tanımlamaktadır. Mükemmeliyetçiler için yapılan her hata büyük bir başarısızlıktır ve yapılan hatalar karşısında hoşgörülerini yoktur; onlar için bireyin performansının kusursuz olması gerekmektedir. Burns'e göre bu kişiler kendilerini hep olumsuz değerlendirme eğilimindedirler. Patch (1984) de Burns gibi, mükemmeliyetçilerin kendilerini olumsuz değerlendirmeye eğilimli olduklarını ve hatalarını genelleştirdiklerini belirtmektedir. Daha sonraki yıllarda da mükemmeliyetçilik için benzer tanımlar kullanılmaya devam edilmiştir. Rice, Ashby, Slaney'e (1998) göre mükemmeliyetçilik kişinin kendisi ve başkaları için bazı durumlarda kişilerin ulaşamayacağı kadar yüksek standartlar koyması ve bunları korumaya çalışmasıdır. Frost, Marten, Lahort ve Rosenblate (1990), ise mükemmeliyetçiliği kişinin kendini fazlasıyla eleştirel değerlendirmesi ve oluşturduğu en yüksek standarta ulaşma isteği olarak tanımlamaktadır. Bu kişilerde kendi performanslarından ve başarılarından emin olamama eğilimi

vardır. Mükemmeliyetçiler anne ve babalarının beklentilerini yerine getiremeyeceklerini düşünürler ve performanslarından dolayı aşırı eleştiri beklerler ve neyi doğru yaptıklarıyla değil, neyin yanlış olduğuyla ilgilenirler.

İlk olarak Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate (1990) tarafından, çok boyutlu bir yapı olarak kavramlaştırılan mükemmeliyetçilik, *yüksek kişisel standartlar, hatalara karşı kaygı duyma, davranışlardan şüphe duyma, anababa eleştirileri, yüksek anababa beklentileri ve düzen* adı altında olmak üzere altı alt boyutta incelenmiştir. Bu altı boyut, temel olarak olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik olmak üzere iki yapıda ele alınmıştır.

Buna göre, “hatalara karşı kaygı duyma”, “davranışlardan şüphe duyma”, “anababa eleştirileri” ve “yüksek anababa beklentileri” olumsuzken, “yüksek kişisel standartlar” ve “düzen” olumlu mükemmeliyetçilik olarak değerlendirilmektedir (Slaney ve Ashby, 1996). Frost ve arkadaşları (1990) olumsuz mükemmeliyetçileri doğru olarak yaptıklarına odaklanmak yerine, yanlış yaptıkları davranışlardan kaygı duyan kişiler olarak tanımlamaktadırlar. Olumsuz boyutlar arasında yer alan “hatalara karşı kaygı duyma”, hatayı başarısızlıkla eşit tutmak ve başarısızlığın, başkalarının saygısının kaybına neden olacağı inancıdır. Bu boyut hata yapmaktan kaçınmayla ilgilidir ve önemsenmeyecek ufak hataları bile başarısızlık olarak yorumlama eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Frost, Heimberg, Hoit, Mattia ve Neubauer, 1993). “Hatalara karşı kaygı duyma”nın mükemmeliyetçiliğin merkezi ögesi olduğu ve olumsuz ruh sağlığı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Frost ve ark., 1990). Bu

boyut, depresyon (Blatt, 1995; Erözkan, Karakaş, Ata ve Ayberk, 2011; Frost ve ark., 1993), kaygı (Brown, Heimberg, Frost, Makris, Juster ve Leung, 1999), bedeninden mutsuz olma, yeme bozukluğu (Franco-Paredes, Mancilla-Diaz, Vazquez, Alvarez ve Lopez, 2011) ve sınav kaygısı (Taşdemir, 2003) ile ilişkili bulunmuştur. “Davranışlardan şüphe duyma”, kişinin kendi performansının niteliğinden kuşku duyması ve bu nedenle eylemleri üzerinde fazla zaman harcamaya eğilimli olmasıyla ilişkilidir (Frost ve ark., 1990). Frost ve Marten DiBartolo’nun (2002) bireylerin hedeflerini tamamlayabilme yeteneklerine ilişkin kendilerine duydukları güven derecesi olarak da tanımladıkları “davranışlardan şüphe duyma” boyutu olumsuz mükemmeliyetçilik ile ilişkilendirilmiş ve depresyon ile ilişkili bulunmuştur (Frost ve ark., 1990). “Anababa eleştirileri” ve “yüksek anababa beklentileri” boyutları, içiçe geçmiş ve son derece yüksek standartlar belirleyen ve aşırı eleştirel değerlendirmeler yapan bir anababa algısı içinde olmayı göstermektedir. Başkalarına karşı mükemmel bir performans gösterme baskısı hisseden bireyler için anababa baskı ögesi haline gelmektedir. Anababa beklentilerini gerçekleştiremeyecekleri ve bu nedenle eleştirilecekleri düşüncesi ise endişeyi oluşturabilmektedir (Anthony, Purdon, Huta ve Swinson, 1998).

Frost ve arkadaşlarının (1990) belirlediği bu dört boyut olumsuz olarak algılanırken, “yüksek kişisel standartlar” ve “düzen” alt boyutları olumlu özellikler taşımaktadır. “Yüksek standartlar”, bireyin kendisi için oldukça yüksek standartlar belirlemesini ve bu standartlara ulaşabilme çabasını içerir.

Mükemmeliyetçiliğin bir diğer olumlu boyutu olan “düzen” ise düzenli olmaya aşırı güdülenmeyle ilgilidir. Bireyin yaşamının her alanında düzenli olmaya ne kadar eğilimli olduğunu yansıtmaktadır (Frost, Trepanier, Brown, ve Heimberg, 1997). Mükemmeliyetçiliğin olumlu yönü olarak algılanan “yüksek kişisel standartlar” ve “düzen” alt boyutları akademik başarı ve ruh sağlığı ile olumlu ilişkili görülmektedir (Frost ve ark.,1990; Frost ve Marten DiBartolo, 2002). Ayrıca, düzen boyutunun depresyon ve kaygı ile olumsuz (Cheng, Chong ve Wong, 1999; Kırdök, 2004), yüksek benlik saygısı ile olumlu (Cheng, Chong ve Wong, 1999) bir ilişkisi bulunmuştur. Olumlu mükemmeliyetçilik tarzını (örn., yüksek kişisel standartlar ve düzen) benimseyenlerle karşılaştırıldığında olumsuz mükemmeliyetçilik tarzını (örn., hatalara karşı kaygı duyma, davranışlardan şüphe duyma, anababa eleştirileri ve yüksek anababa beklentileri) benimseyen bireylerin anababalarını daha zorlu, talepkar ve eleştirel olarak tanımladıkları öne sürülmektedir (Rice, Ashby ve Preusser, 1996). Sonuç olarak, söz konusu boyutlara dayanarak oluşturulan “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği” (ÇBMÖ-F/ Multidimensional Perfection Scale- MPS-F) ile yapılan çalışmalarda (Frost ve ark, 1990; Blatt, 1995) da belirlendiği gibi, düzene ve yüksek kişisel standartlara sahip olmanın çaba ve yüksek başarıyla ilişkili olduğu ve olumlu sonuçlar doğurduğu, buna karşın hatalara karşı kaygı, davranışlardan şüphe duyma, anababa eleştirileri ve yüksek anababa beklentilerinin depresyonla ilişkili olduğu ve olumsuz sonuçlara yol açtığı söylenebilir.

Mükemmeliyetçiliği çok boyutlu olarak ele alan araştırmacılardan bir diğeri ise Hewitt ve Flett'dir (1990; 1991a; 1991b). Onlar, *kişi-içi* ve *kişilerarası* boyutları dikkate alarak yaptıkları çalışmalarında, mükemmeliyetçilik yapısının kişisel ve sosyal bileşenleri olduğunu ileri sürmektedirler. Ayrıca, mükemmeliyetçiliği kavramlaştırmaları sırasında, mükemmeliyetçilik boyutlarının *tutumusal* bileşeninin (örn., hata yapmanın kabul edilemez bir şey olduğuna inanmak) yanı sıra *davranışsal* (örn., bireyin kendinden ve başkalarından kusursuz bir çalışma yürütmesini istemesi ve beklemesi) ve *güdüsel* (örn., mükemmeliyetçiliğin bitip tükenmez bir gereksinim olması) bileşenleri olduğunu öne sürmektedirler (1990; 1991a; 1991b; 1993). Hewitt ve Flett (1990; 1991b), tüm bu boyutları göz önüne alarak, mükemmeliyetçiliği üç alt boyutta kavramlaştırmışlardır; bunlar: *“kendine yönelik mükemmeliyetçilik”*, *“diğer kişilere yönelik mükemmeliyetçilik”* ve *“sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik”* boyutlarıdır. Bu çok boyutlu yapıyı ölçmek için “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği”ni (ÇBMÖ-H/ Multidimensional Perfection Scale-MPS-H) geliştiren Hewitt ve Flett (1991b), genel anlamda mükemmeliyetçiliği olumsuz olarak değerlendirmektedirler.

“Kendine yönelik mükemmeliyetçilik”, tek boyutlu mükemmeliyetçilik bakış açısında tanımlandığı gibi, bireyden kaynaklanan ve bireyin kendi benliğine doğru yönlendirdiği mükemmeliyetçiliğin kişi-içi boyutudur (Hewitt ve Flett, 1991b; 2002). Bireyin kendine yüksek standartlar koyarak mükemmel olmaya çabalama eğilimini içerir. Geçmişteki hatalara

odaklanıldığı için hata yapmaktan sakınmak da mükemmeliyetçiliği elde etmeye çabalamak kadar önemlidir (Flett, Sawatzky ve Hewitt, 1995). Bu tür mükemmeliyetçiliğin başarı odaklı olma, benlik saygısını geliştirme gibi bireylere olumlu katkısı bulunmakla beraber (Hewitt ve Flett, 1991a; 1991b; 1993; Flett, Hewitt, Blankstein ve Mosher, 1991; Hill, Zrull ve Turlington, 1997; Oral, 1999; Pirinçci, 2009; Stoeber ve Otto, 2006) aynı zamanda, bu boyut kendini eleştirme ve suçlama, öfke ve depresif belirtiler gösterme gibi olumsuz özelliklerle de ilişkilidir (Dinç, 2001; Hewitt ve Flett, 1991b). Görüldüğü gibi, bu boyut hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Hewitt ve Flett'in (1990; 1991b) tanımladığı bir diğer boyut olan "diğer kişilere yönelik mükemmeliyetçilik", yine bireyden kaynaklanır. Ancak başkalarına yönlendirilmiş mükemmeliyetçilik davranışlarını içerdiği için kişilerarası bir boyuttur. Bireyin diğer insanlara gerçekçi olmayan standartlar koymaya eğilimli olmasını, ayrıca diğer insanların yeteneklerine ilişkin inanç ve beklentilerini içerir (Hewitt ve Flett, 1991a; 1991b; 1993). Diğer kişilere yönelik mükemmeliyetçiler koydukları aşırı yüksek standartlara diğerlerinin uymasını bekler, ancak beklentilerinin altında bir performans sonrasında hayal kırıklığı yaşama endişesiyle başkalarına görev vermeye isteksiz kalırlar (Anthony, Purdon, Huta ve Swinson, 1998). Bu boyut diğerlerini güdüleme ve liderlik yeteneği gibi olumlu özelliklerle ilişkilendirilirken, yeme bozukluğu, diğerlerini suçlama, güven eksikliği ve diğerlerine düşmanlık besleme (Franco-Paredes, Mancilla-Diaz, Vazquez, Lopez ve Alvarez, 2005) ve

akademik başarı düşüklüğü (Pirinçci, 2009) gibi olumsuz özelliklerle daha çok ilişkilendirilmektedir. Ayrıca bu boyut, diğerlerinin iyi olduğuna inanmama, yalnızlık, evlilik mutsuzluğu ve ailevi sorunlarla da ilişkili bulunmuştur (Burns, 1983; Hewitt ve Flett, 1991b). Dinç'e (2001) göre, sosyal alanla ilgili yaşam koşullarıyla başkalarına yönelik mükemmeliyetçiliğin etkileşimi öfkeyi ortaya çıkarmaktadır. Kısacası bu boyut, az sayıda olumlu sonuçlar taşımasına karşın, daha çok olumsuz sonuçlarla ilişkilidir.

Hewitt ve Flett'in (1990; 1991b) tanımladığı üçüncü boyut olan "sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik" bireyin kendisi için önemli kişiler tarafından belirlenmiş standartlara ve beklentilere ulaşmaya çalışma gereksinimini içeren kişilerarası bir boyuttur (Hewitt ve Flett, 1991b; 1993; Flett ve ark., 1995). Bu kişiler, kendileri için önemli olan diğerlerinin ya da başka bir deyişle diğer kişilerin koydukları standartları ve beklentileri karşılama gereksinimi duyarlar ve mükemmel olmaları için baskı yaptıklarına inanırlar (Hewitt ve Flett, 1993). Başkaları tarafından konulan standartların aşırı ve kontrol edilemez olduğunu düşünürler. Sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçiler gerçekçi olmayan standartlara sahip olduğunu düşündüğü diğerlerine karşı öfke, bu standartlara ulaşamadığında depresyon ve diğerlerinin olumsuz yargısı endişesiyle de sosyal kaygı duyma eğilimi gösterirler (Anthony ve ark., 1998). Bu kişiler başkalarının standartlarına ulaşmayı hedefledikleri için çaba sarfederler, olumsuz değerlendirilmekten korkarlar ve iyi hissetmek için başkalarının onayına gereksinim duyarlar.

Diğerlerinin gözünde mükemmel olmak bu kişiler için önemlidir (Hewitt ve Flett, 1991b). Kısacası bu boyut da olumsuz sonuçlarla ilişkilidir.

Özetlemek gerekirse, yapılan çalışmalar “kendine yönelik mükemmeliyetçiliğin” yüksek kişisel standartlar, suçluluk duyma, hayal kırıklığı ve kendini eleştirmeyeyle, “diğer kişilere yönelik mükemmeliyetçiliğin” otoriterlik, narsizm ve diğerlerini suçlamayla, “sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçiliğin” ise öfke, olumsuz değerlendirilme endişesi, başkalarının onayını alma ve psikopatolojiyle (Benk, 2006; Habke ve Flynn, 2002; Hewitt ve Flett, 1991a; 1991b; 1993; Flett, Hewitt ve Dyck., 1989; Yorulmaz, 2002) ilişkili olduğunu göstermekte ve bu sonuçlar tüm boyutların genelde olumsuz olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Görüldüğü gibi, Frost ve arkadaşları (1990) ve Hewitt ve Flett (1990; 1991b) mükemmeliyetçiliği çok boyutlu ele almakta ve mükemmeliyetçiliği genel olarak olumsuz olarak nitelendirmektedirler. Frost ve arkadaşlarının tanımlarında, “yüksek standartlar” ve “düzen” boyutu haricinde diğer boyutların olumsuz özelliklerle ilişkilendirildiği, bunun yanı sıra Hewitt ve Flett’in tanımlarında ise kendine yönelik, diğer kişilere yönelik ve sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik boyutlarının da psikopatoloji ile ilişkilendirildiği açıktır (Slaney ve Ashby, 1996). Frost ve arkadaşlarıyla (1990), Hewitt ve Flett’in (1990; 1991b) ardından, Rice, Ashby ve Slaney (1998) mükemmeliyetçiliği *uyumlu* ve *uyumsuz* olarak ikiye ayırarak, uyumlu mükemmeliyetçilerin hedefledikleri yüksek standartlara ulaşmak için planlı

çalıştıklarını ve bu bireylerin başarı güdülerinin ve benlik saygılarının yüksek olduğunu belirtmektedirler. Uyumsuz mükemmeliyetçilerin ise ulaşılması güç standartlar belirlediklerini, bu hedeflere ulaşamama endişeleri nedeniyle çalışmalarını ertelediklerini ve bu kişilerde yüksek kaygı, yüksek depresyon riski ve olumsuz benlik algısı görüldüğünü ileri sürmektedirler. Wu ve Wei (2008) de, uyumsuz mükemmeliyetçilerin başkalarından aşırı onay beklediklerini ve bu nedenle benlik güçlendirmelerinin düşük düzeyde olduğunu öne sürmektedirler.

Mükemmeliyetçiliğin olumsuz yönlerinin olumlu yönlerinden fazla olduğunu savunan birçok araştırmacının aksine, Rice ve arkadaşları (1998), mükemmeliyetçiliğin daha çok olumlu bir olgu olduğunu, öğrenme üzerinde ve başarıya ulaşmada önemli bir rol üstlendiğini iddia etmektedirler. Parker ve Mills (1996) de, mükemmeliyetçiliğin başarıya ulaşmada bireyi güdüleyen bir rolü olduğunu ve bireyin sorumluluk sahibi, dikkatli ve başarılı olmasını sağladığını belirtmektedirler. Mükemmeliyetçiliği olumlu ve olumsuz olarak inceleyen Terry-Short, Owens, Slade ve Dewey'in (1995) yanı sıra, Adkins ve Parker (1996) da bu olguyu etkin ve edilgen olarak ayırıştırarak incelemektedirler.

Tüm bu bilgilerin ışığında, mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz bir yapı barındırdığı düşüncesiyle Slaney ve Johnson (1992) "Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği" (OOMÖ/ The Almost Perfect Scale - APS) adını verdikleri yeni çokboyutlu mükemmeliyetçilik ölçeği geliştirmişlerdir.

Mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz özelliğini ele alan ve dört faktörlü bir yapı gösteren Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nin (OOMÖ) alt ölçekleri "*standartlar ve düzen*", "*kaygı*", "*erteleme*" ve "*kişilerarası ilişkilerde güçlükler*"dir. "Standartlar ve düzen" alt ölçeği kişisel yüksek standartları ve düzene gereksinimi ölçen olumlu bir yapı sergilerken, "kaygı", "erteleme" ve "kişilerarası ilişkilerde güçlükler" alt ölçekleri olumsuz olarak yorumlanmaktadır. Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği'ni Türk kültürüne uyarlayan Sapmaz (2006), uyumsuz mükemmeliyetçilerin psikolojik belirti düzeylerinin en yüksek grup olduğunu, bu grubun ardından sırası mükemmeliyetçi olmayanların aldığını ve psikolojik belirti düzeyleri en düşük grubun ise uyumlu mükemmeliyetçiler olduğunu belirtmektedir. Sapmaz'a göre bu sonuç uyumlu mükemmeliyetçiliğin kişiye yararlı bir özellik olduğunu düşündürmektedir. OOMÖ üzerine yurtdışında daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda uyum faktörünün altında hâla olumsuzluk gözlemlendiği anlaşılmış ve bu nedenle olumlu ve olumsuzlukların ayırt edilebilmesinde zorluklar yaşanmıştır. Ayrıca, ölçekte yer alan erteleme, kaygı ve kişilerarası ilişkilerde güçlükler alt boyutlarının mükemmeliyetçi yapısından mükemmeliyetçi olmanın sonucu olarak yapılandırıldığı göz önünde tutularak, OOMÖ ölçeğinin yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur (Slaney, Rice, Mobley, Trippi ve Ashby, 2001). OOMÖ'nün yeniden gözden geçirilme sürecinde standartlar alt ölçeğine yeni maddeler eklenerek madde sayısı artırılmış ölçüğe "*farklılık*" adı altında yeni bir boyut eklenmiştir (Slaney ve ark., 2001). Mükemmeliyetçilikle ilgilenen diğer bazı araştırmacılardan farklı olarak Slaney ve Ashby (1996), yüksek kişisel standartlara sahip olmanın ve

düzenli olmaya duyulan gereksiniminin birey için yararlı olabilecek özellikler olduğunu ileri sürmektedirler. Mükemmeliyetçilik yapısını pekçok açıdan olumlu bir tarzda ele alarak oluşturulan yeni ölçek (Slaney ve ark, 2001), “Yeniden Düzenlenen Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği” (OOMÖ-Y/APS-R) adı altında üç boyuttan oluşmaktadır; bunlar: “yüksek standartlar”, “düzen” ve “farklılık” dır. “Yüksek standartlar” boyutu, bireyin kendine yüksek kişisel standartlar koyması ve kendinden beklenti düzeyi, “düzen” boyutu bireyin düzen ve organizasyon gereksinimi ve tercihi, “farklılık” boyutu ise bireyin standartları ile kendi performansı arasındaki uyumsuzluğun ve farklılığın algısı ile bu durumun oluşturduğu rahatsızlık düzeyidir (Slaney ve ark., 2001). Yüksek standartlar koymak ve düzen gereksinimi, performansı geliştirici bir dürtü görevi içerdiği için olumlu mükemmeliyetçilik sınıfına girmektedir. Bireyin standartları ile performansı arasındaki uyumsuzluk algısı ise farklılığı yaratmaktadır ki, bu da psikolojik sorunlara yol açabildiği için olumsuzdur (Kottman ve Ashby, 2000; Slaney ve Ashby; 1996). Olumlu mükemmeliyetçiler, yüksek kişisel standartlara sahip ve düzenli olmalarına karşın, performansları standartlarına ulaşamadığı durumlarda daha az sorun algılayan bireylerdir. Olumsuz mükemmeliyetçiler ise, yüksek standartlara ve düzene sahip, ancak performans ve standartları arasında uyumsuzluk olduğunda çok sorun yaşayan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Kottman ve Ashby, 2000). Mükemmeliyetçi bireyler, mükemmeliyetçi olmayanlardan yüksek standartlar ve düzen puanlarının yüksekliği ile ayrışırken, olumsuz mükemmeliyetçiler olumlu mükemmeliyetçilerden farklılık puanlarının yüksekliğiyle ayrışmaktadır (Ashby ve Kottman,1996; Lo Cicero ve Ashby,

2000; Rice ve Slaney, 2002; Rice ve Ashby, 2007). “Yeniden Düzenlenen Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği” (OOMÖ-Y) kullanılarak yapılan çalışmalarda, “farklılık” puanları depresyonla (Rice ve Slaney, 2002; Rice ve Aldea, 2006; Rice ve Ashby, 2007), suçlulukla (Ashby, Rice ve Martin, 2006), düşük benlik saygısıyla (Rice ve Slaney, 2002), düşük yaşam doyumuyla (Rice ve Ashby, 2007), yüksek kaygıyla (Mobley, Slaney ve Rice, 2005) ilişkili bulunmuştur. “Yüksek standartlar” ve “düzen” alt boyutlarından oluşan olumlu mükemmeliyetçiliğin ise, yüksek benlik saygısıyla (Ashby ve Rice, 2002), olumlu başa çıkma tarzlarıyla (Parker, 1997; Rice ve Lapsley, 2001), güvenli bağlanma biçimleriyle (Rice, Lopez, Vergara, 2005) ilişkisi olduğu öne sürülmektedir. Bireylerin mükemmeliyetçiliğinin olumlu (örn., düzen, yüksek standartlar) yönünü benimsediklerinde sağlıklı, olumsuz (örn., farklılık) yönünü benimsediklerinde ise daha sağlıksız olabilecekleri araştırmacıların ortak görüşüdür (Slaney ve ark., 2001; Kottman ve Ashby, 1999). Ülkemizde de bu ölçek kullanılarak çeşitli çalışmalar yapılmış, “farklılık” boyutunun, nevroz, bağlanma kaygısı ve kaçınmacı bağlanmayla (Ulu, 2007) ayrıca öfke, fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve kin tutmayla (Öngen, 2010) ilişkisi bulunmuştur. “Düzen” boyutunun ise özdisiplin, dışadönüklük ve deneyime açıklık boyutları tarafından yordandığı ileri sürülmektedir (Ulu, 2007). Öngen’e (2010) göre ise, mükemmeliyetçiliğinin bir diğer yapıcı yönü olan “yüksek standartlar” düşmanlıkla olumsuz ilişki gösterirken, beklenilen aksine sözel saldırganlığın da yordayıcısıdır. Görüldüğü gibi, ülkemizde yapılan bu çalışma, yüksek standartlar boyutunun olumlu sonuçlarla birlikte olumsuz sonuçları da içinde barındırdığını ileri sürmektedir. Kısaca

özetlemek gerekirse, “yüksek standartlar”, “düzen” ve “farklılık” boyutlarıyla “Yeniden Düzenlenen Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği” (OOMÖ-Y) mükemmeliyetçiliği olumlu ve olumsuz yapısıyla çok boyutlu olarak ele almaktadır.

Slaney ve arkadaşlarıyla (2001) benzer biçimde, Rice ve Mirzadeh (2000) de alanyazına katkıda bulunarak mükemmeliyetçiliği olumlu, olumsuz ve mükemmeliyetçi olmayan bireyler olarak sınıflandırmaktadırlar. Rice ve Mirzadeh (2000) “hatalara karşı kaygı duyma”, “davranışlardan şüphe duyma”, “erteleme” ve “kaygı”nın olumsuz mükemmeliyetçilikle, “yüksek kişisel standartlar” ve “düzen” boyutunun ise olumlu mükemmeliyetçilikle ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Stumpf ve Parker (2000) olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçiliğin farklı iki alt yapıyı tanımlayan iki değişik kavram mı, yoksa tek bir kişilik özelliğinin zıt iki kutbu mu olduğunu sorguladıkları çalışmalarında, uyumlu ve uyumsuz mükemmeliyetçiliğin kişilik özelliğinin zıt kutupları olmadığı gibi farklı yapıları belirten farklı kavramlar da olmadığını belirtmektedirler. Birçok çalışmada (Slaney, ve ark., 2001; Stumpf ve Parker, 2000) mükemmeliyetçilik ölçeklerinin (ÇBMÖ-F, ve OOMÖ-Y) uyumlu ve uyumsuz olan kendi alt boyutları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Bu çalışmalarda ölçeklerin uyumlu ve uyumsuz kendi alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yalnızca Slaney, Ashby ve Trippi'nin (1995) yaptıkları çalışmada, ÇBMÖ-F'nin uyumlu ve uyumsuz boyutları arasında olumlu ancak düşük anlamlılık gösteren bir ilişki bulunmuştur. Suddarth ve Slaney (2001) ise, alanyazındaki bütün çok boyutlu mükemmeliyetçilik

ölçeklerinin alt boyutlarını kullanarak (OOMÖ-Y, ÇBMÖ-F, ÇBMÖ-H) olumlu ve olumsuz boyutları belirlemeyi amaçlamışlardır. Yapılan analiz sonucunda, ilk faktör uyumsuz mükemmeliyetçilik olarak belirlenmiştir. Bu faktör altında “farklılık” (OOMÖ-Y), “hatalara karşı kaygı duyma”, “anababa eleştirileri”, “yüksek anababa beklentileri”, ve “davranışlardan şüphe duyma boyutları” (ÇBMÖ-F) ile “sosyal olarak belirlenmiş” mükemmeliyetçilik (ÇBMÖ-H) yer almıştır. İkinci faktör, uyumlu mükemmeliyetçilik olarak adlandırılmıştır. Bu faktör altında “yüksek standartlar” (OOMÖ-Y), “yüksek kişisel standartlar” (ÇBMÖ-F), “kendine yönelik mükemmeliyetçilik” ve “diğerine yönelik mükemmeliyetçilik” (ÇBMÖ-H) yer almıştır. Üçüncü faktör ise “düzen” (OOMÖ-Y) ve “düzen-organizasyon” boyutlarını (ÇBMÖ-F) içeren yine uyumlu boyut olarak adlandırılmıştır. Son zamanlarda yapılan bir çalışmayla, (Stoeber, Hoyle ve Last, 2013), mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz sonuçlarını içeren “Mükemmeliyetçiliğin Sonuçları” (Consequences of Perfectionism) adıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek alanyazına sunulmuştur. Söz konusu ölçek oluşturulurken, OOMÖ-Y ve ÇBMÖ-H temel alınmıştır. Bu çalışmada, ÇBMÖ-H alt boyutları araştırmacılar tarafından olumlu ve olumsuz olarak ayrılmıştır. “Farklılık”, “olumsuz kendine yönelik mükemmeliyetçilik” ve “olumsuz sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik” olumsuz sonuçlarla ilişkilidir. “Yüksek standartlar”, “olumlu kendine yönelik mükemmeliyetçilik” ve “olumlu sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik” ise olumlu sonuçlarla ilişkilidir. Çalışmanın bulgularına göre, sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik hem olumlu hem de olumsuz sonuçları

yordadığı için bu tarzın iki yönlü (ambivalent) bir yapı gösterdiği düşünülmektedir.

Buraya kadar anlatılanları özetlemek gerekirse, ilgili alanyazın incelendiğinde ilk başlarda tek boyutlu ve yıkıcı etkilere sahip bir kişilik özelliği vurgusuyla tanımlanan (Burns,1980; Pacht, 1984) mükemmeliyetçilik, daha sonraları çeşitli çalışmalarla normal-nevrotik (Hamachek, 1978), uyumlu-uyumsuz (Stumpf ve Parker, 2000; Rice ve ark., 1998; Rice ve Preusser, 2002), olumlu-olumsuz (Terry-Short, Owens, Sladei ve Dewey, 1995), etkin-edilgen (Adkins ve Parker, 1996), işlevsel-işlevsel olmayan (Rheaume, Freeston, Ladouceur, Bouchard, Gallant, Talbot ve Vallieres, 2000) olarak ayrıştırılmış ve böylece mükemmeliyetçilik çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmaya başlanmıştır (Frost ve ark., 1990; Hewitt ve Flett, 1990; 1991; Slaney ve ark, 2001). Mükemmeliyetçilikle yapılan sayısız araştırma, mükemmeliyetçiliği olumsuz sonuçlarla ilişkili görmektedir. Mükemmeliyetçilikle, kendinden nefret etme (Blatt, D’Affiliti ve Quinlan, 1976), düşük benlik saygısı (Ashby ve Rice, 2002; Bencik, 2006; Mobley, Slaney ve Rice, 2005), kederli olma ve mutsuzluk (Frost ve ark.,1995), aşırı suçluluk duygusu (Ashby, Rice, Martin, 2006), depresyon (Blatt, 1995; Dinç, 2001; Oral, 1999; Shabar, Blatt ve Zuroff, 2003; Powers, Zuroff ve Topciu, 2004; Wang, Slaney ve Rice, 2007), depresyon tedavi ve terapilerine yanıt vermeme (Blatt, Zuroff, Bondi, Sanislow ve Pilkonis, 1998), obsesif kompulsif belirtiler (Benk, 2006; Yorulmaz, 2002), yetişkinlikte anoreksiya rahatsızlığı (Tyrka, Waldron, Graber ve Brooks-Gunn, 2002, Franco-Peredes ve ark,

2005), düşük benlik saygısı olan kadınlarda bulimia rahatsızlığı (Vohs, Bardone, Joiner, Abramson, ve Heatherton, 1999, Franco-Peredes ve ark, 2011) ve intihar davranışı yordayıcılığı (Shaw ve Segal, 1999) arasında ilişki gözlenmektedir. Ancak, mükemmeliyetçiliği tek boyutlu olumsuz bir kişilik değişkeni olarak görmenin yanlış olacağı düşüncesini taşıyan bazı araştırmacılar mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz çok boyutlu özellik taşıdığını vurgulamaktadır (Slaney ve ark, 2001; Rice ve Preusser, 2002). Çok boyutlu yaklaşım, mükemmeliyetçilik yapısının kişisel ve sosyal yönlerinin (Frost ve ark.,1990; Hewitt ve Flett, 1990; 1991) yanı sıra hem olumlu hem de olumsuz (Slaney ve ark, 2001) özellikleri içerdiği görüşündedir.

1.3.1. İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik

Yaşamın her alanında etkili olan mükemmeliyetçiliğin, ikili ilişkileri de etkileyebileceği düşünülmektedir. Hewitt, Flett ve Mikail (1993) mükemmeliyetçiliğin ilişki sorunlarıyla bağdaştığını ve mükemmeliyetçilikteki artışla birlikte çift uyumunun azaldığını ileri sürmektedirler. Alanyazın incelendiğinde, ikili ilişkilerde mükemmeliyetçiliğin uzunca bir süre incelenmediği, son yıllarda ele alınmaya (örn. Habke, Hewitt ve Flett, 1999; Habke ve Flynn, 2002; Pincus, Uliaszek ve Wang, 2006; Shea, Slaney ve Rice, 2006) başlandığı görülmektedir. Shea ve arkadaşları (2006), bunu da uzunca bir dönem ikili ilişkilerde mükemmeliyetçiliği doğru ölçecek bir ölçme aracının geliştirilmemiş olmasıyla ilişkilendirmektedirler. İkili ilişkilerde

mükemmeliyetçilik eğilimini ölçmek amacıyla ilk olarak Habke, Hewitt, Fehr, Callander ve Flett (1997) ÇBMÖ-H ölçeğini romantik ilişkilere uyarlamış ve diğerine yönelik ve sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik maddelerine “benim için önemli kişi” (significant other) terimini ekleyerek yeni bir ölçek geliştirmişlerdir. Ancak, ölçek geçerlik ve güvenirliği yapılmadığı için kullanılamamıştır. Daha sonra Wiebe ve McCabe (2002) tarafından, ÇBMÖ-H'nin kendine yönelik ve sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik boyutları temel alınarak yeni bir ölçek geliştirilmiştir. Romantik Mükemmeliyetçilik Ölçeği (Romantic Perfection Scale-RPS) adı verilen ölçek ikili ilişki yerine genel mükemmeliyetçiliği ölçtüğü düşünüldüğü için bu da kullanılamamıştır. Snell ve Haney (2004) de benzer biçimde ÇBMÖ-F ve ÇBMÖ-H ölçeklerini temel alarak Çok Boyutlu Romantik Mükemmeliyetçilik Anketi üzerinde çalışmışlardır. Ancak bu ölçeğin de psikometrik özellikleri incelenmemiştir.

Shea, Slaney ve Rice (2006), ilgili alandaki bu eksikliği gidermek amacıyla “İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği” (İİOOMÖ/ Dyadic Almost Perfect Scale- DAPS) adı verilen bir ölçek geliştirmişler ve bu ölçek çok sayıda çalışmada kullanılmıştır (Fons-Scheyd 2008; Lopez, Fons-Scheyd, Bush-King ve McDermott, 2011; Lopez, Fons-Scheyd, Morua ve Chaliman, 2006; Shea ve ark., 2006; Slaney, Pincus, Uliaszek ve Wang, 2006). Bu ölçek, katılımcıların ikili mükemmeliyetçilik düzeylerini ölçmek ve partnerlerine ne derece yüksek performans standartları koyduklarını, yine partnerlerinin kendi beklentilerine ne derece uyup,

beklentilerinden ne kadar saptıklarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Shea ve arkadaşları bu ölçeği oluştururken Slaney ve arkadaşlarının (2001) geliştirdiği, “Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği”nin (OOMÖ-Y) alt boyutlarından yararlanmışlardır. Daha önce de belirtildiği gibi Slaney ve arkadaşları (2001), mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz çok boyutlu bir özellik taşıdığını belirterek, mükemmeliyetçiliği “yüksek standartlar”, “düzen” ve “farklılık” alt boyutları ile ele almışlardır. Böylece, “İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği”nin (İİOOMÖ) de OOMÖ-Y ölçeğindeki gibi üç alt boyutu bulunmaktadır ve bunlar ölçek içinde aynı adlarla yer almaktadır. “Yüksek standartlar” alt boyutu, katılımcı kişinin partnerine ilişkin üstün performans beklentilerini değerlendirmektedir. “Düzen” alt boyutu, kişinin partnerinin düzgün ve düzenli olmasına dair yargı ve beklentilerini ölçmektedir. “Farklılık” alt boyutu ise, katılımcının partnerinin kendi beklentilerini karşılamayacağına ilişkin algıladığı yetersizliği ölçmektedir.

İkili ilişkilerde olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçiliği ölçmek için, Shea ve arkadaşları (2006) tarafından, aynı çalışma içinde iki adet alt çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların ilkinde, İİOOMÖ puanlarının hem erkek hem de kadınlarda kendini eleştirmeye, özellikle kadınlar için ilişki doyumuyla bağlantılı olduğu bulunmuştur. İkinci çalışmada ise, İİOOMÖ puanlarının hem kadın hem erkeklerde kaçınmacı bağlanma biçimiyle ilişkisi bulunmuş, özellikle kadınlarda “farklılık” alt boyutunun kaygılı-kaçınmacı bağlanmanın yordayıcısı olduğu belirtilmiştir. Birçok çalışma, bu bulguyu desteklemiş ve olumsuz mükemmeliyetçiliğin (Rice ve Lopez, 2004) ve

İİOOMÖ “farklılık” boyutunun güvensiz (kaçınmacı ve kaygılı) yetişkin bağlanmasıyla ilişkili olduğu ve kişilerarası sorunlara katkıda bulunduğu belirlenmiştir. (Fons-Scheyd 2008; Lopez, Fons-Scheyd, Morua ve Chaliman, 2006; Lopez, Fons-Scheyd, Bush-King ve McDermott, 2011; Shea ve ark., 2006). Lopez, Fons-Scheyd, Morua ve Chaliman’ın (2006) çalışmasında İİOOMÖ “farklılık” puanlarının sosyal istenirlik, ilk ilişki doyumu, bağlanım düzeyi ve yetişkin bağlanma yöneliminden bağımsız olarak daha sonraki ilişki sıkıntılarına da katkıda bulunduğu ileri sürülmektedir. Slaney, Pincus, Uliaszek ve Wang’in (2006) bulgularına göre, olumlu mükemmeliyetçiler mükemmeliyetçi olmayanlarla benzer şekilde, dostane, uyumlu ve itaatkar bir tarzı benimserken, olumsuz mükemmeliyetçiler yakın ilişkilerini korumakta ve sempati ve sevgilerini ifade etmekte zorlanan, kindar ve soğuk kişilerarası tarzda yüksek puanlara sahip, baskın ve düşmanca bir tarzı benimsemektedirler. Bu bulgular, olumsuz mükemmeliyetçilik olarak görülen “farklılık” alt ölçeğinin kişilerarası işlevsel bozukluklarla ilgili olduğunun bir göstergesidir. İİOOMÖ üzerine yapılan çalışmalarda (Fons-Scheyd, 2008; Lopez ve ark., 2006; Shea ve ark., 2006) ilişki doyumu ve ilişki bağlanımı olan ya da bağlanımı olmayan bireyler incelenmiş, her üç çalışmada da özellikle “farklılık” alt boyutunun ilişki doyumunun belirleyicisi olduğu gözlenmiştir. Shea ve arkadaşlarına (2006) göre, “farklılık” doyumu özellikle kadınlarda yordarken, bazı araştırmalarda cinsiyet farkı bulunmamıştır (Lopez ve ark., 2006; Fons-Scheyd, 2008). Fons-Scheyd’e (2008) göre, cinsiyet, yetişkin bağlanma biçimleri ve kendine yönelik mükemmeliyetçilik kontrol altına alındığında, İİOOMÖ “farklılık” puanlarının, ilişki doyumu ve

bağlanımının yegane yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Lopez ve arkadaşlarına (2006) göre, ikili mükemmeliyetçilik ilişkisinin işlevini yitirmesinde önemli bir risk faktörüdür. Bu nedenle çatışma çözme tarzlarıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Fons-Scheyd'in (2008) çalışmasında, İİOOMÖ puanlarının çatışma çözme tarzlarıyla ilişkisi incelenmiş, "farklılık" puanlarının yıkıcı tepkiler olan çıkış ve yokmuş gibi davranmayı yordadığı gözlenmiştir. Beklenenin aksine, bu çalışmada "farklılık", konuşma ve bağlılıkla ilişkisiz bulunmuştur. Son yıllarda yapılan bir başka araştırmada ise, İİOOMÖ cinsiyet bağlamında incelenmiş hem erkek hem kadınlarda "farklılık" boyutunun benlik iddiası ile olumsuz ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. Erkeklerde "yüksek standartlar" ilişkisel bağımsızlıkla olumlu, kaçınmacı bağlanmayla olumsuz bir ilişki içindedir. İlişkide yaşanan stres erkeklerde "farklılıkla" anlamlı bir ilişki gösterirken, kadınlarda "yüksek standartlar" boyutuyla ilişkilidir (Lopez, Fons-Scheyd, Bush-King ve McDermott, 2011). Özetlemek gerekirse, bu çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda, alanyazında, dört makale (Lopez, Fons-Scheyd, Morua ve Chaliman, 2006; Lopez, Fons-Scheyd, Bush-King ve McDermott, 2011; Shea ve ark., 2006; Slaney, Pincus, Uliaszek ve Wang, 2006) ve bir doktora tezinde (Fons-Scheyd; 2008) yer aldığı belirlenen İİOOMÖ, kişi-içi mükemmeliyetçilik ve ikili mükemmeliyetçiliği paralel bir yapıda sergileyerek partnerle ilgili beklenti ve değerlendirmeler bağlamında araştırmacıya eşsiz bilgi sunan bir ölçektir.

1.3.2. Mükemmeliyetçilik ve Yatırım Modeli Değişkenlerinden İlişki Doyumu Ve Bağlanım Arasındaki İlişki

Daha önce de belirtildiği gibi, mükemmeliyetçiliğin olumsuz sonuçlarına ilişkin alanyazında çok sayıda çalışma (Ashby ve Rice, 2002; Blatt, 1995; Burns ve Beck, 1978; Flett ve Hewitt, 2002; Frost, Marten, Lahart, ve Rosenblate, 1990; Grzegorek, Slaney, Franze, ve Rice, 2004; Hamachek, 1978; Hewitt ve Flett, 1991; Mobley, Slaney, ve Rice, 2005; Pacht, 1984; Rice ve Slaney, 2002; Slaney, Rice ve Ashby, 2002; Sorotzkin, 1985; Stoeber ve ark., 2013) olmasına karşın, ikili ilişkiler bağlamında mükemmeliyetçiliğin incelendiği sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Mükemmeliyetçiliğin düşük çift uyumu, azalan cinsel doyum, mahremiyetten korkma gibi olumsuz özelliklerle ilişkisi olduğu bazı çalışmalarda ileri sürülmektedir (Habke, Hewitt ve Flett, 1999; Hewitt, Flett ve Mikail, 1993; Martin ve Ashby, 2004). Habke ve Flynn'e (2002) göre, mükemmeliyetçiliğin olumsuz yönleri özellikle ikili ilişkileri de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bilgiler ışığında bu olumsuz etkilerin Yatırım Modeli değişkenlerinden ilişki doyumu, bağlanımı, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve yatırım miktarı boyutlarına da yansıtacağı düşünülmektedir. Ancak, alanyazın incelendiğinde, olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik boyutlarının yalnızca doyum ve bağlanımla ilişkisinin araştırıldığı görülmüş, yatırım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme bağlamında bir bilginin olmadığı gözlenmiştir. Aşağıdaki bölümde, mükemmeliyetçiliğin ilişki doyumu ve bağlanımını ne şekilde etkilediği anlatılmaya çalışılmıştır.

Birey yakın ilişkisinde, diğerinin benlik yönlerini kendisinininkiyle karşılaştırdığında aynı standartta göremiyor ve eksiklik hissediyorsa, rasyonel farklılıklar ortaya çıkmakta ve bu karşılaştırma sonucunda ilişki olumsuz sonuçlanmaktadır (Robins ve Boldero, 2003). Bu çerçevede, ilişkinin sonuçlarının çiftlerden herbirinin ulaşmaya çalıştığı standartlarından oluşan “kendilik kılavuzu” na bağlı olduğu ileri sürülmektedir. Bu “kendilik kılavuzları” birbirine uyum göstermez ve örtüşmezlerse algılanan farklılığın sonuçları ilerideki ilişki yatırımlarını ve ilişkinin niteliğini olumsuz etkileyebilir. Hatırlanacağı gibi, diğer kişilere yönelik mükemmeliyetçiler, diğer insanlara gerçekçi olmayan standartlar koyma eğilimindedirler (Hewitt ve Flett, 1991a; 1991b; 1993). Böylesi bireylerin ilişkilerinde, bireyin koyduğu standartlara partneri uyuyorsa ilişki işlerliği düzenli gitmekte ancak partner bu standartları yeterince karşılamıyorsa ilişkide sıkıntı, mutsuzluk çatışma ve kırgınlık yaşanmaktadır. Birçok çalışma diğer kişilere yönelik yüksek derecede mükemmeliyetçilik eğilimi gösteren bireylerin daha az uyumlu olduğunu, yakın ilişkilerde ve sosyal ilişkilerinde başarılı olmakta zorluk çektiklerini ve evlilik öncesi düşük nitelikli uyum gösterdiklerini göstermektedir (Aldea ve Rice, 2006; Ashby, Rice ve Kutchins, 2008; Shea, Slaney ve Rice, 2006). Fletcher ve Simpson’a (2000) göre, bireyin kendi benliği, partnerinin benliği ve ilişki ideallerinin algısı, yakın ilişkilerdeki kararlarını ve yargısını yönlendirmektedir. Yakın ilişki partnerlerinin ideallerinin ve algılarının yüksek uyumu zaman içinde ilişki doyumunun yordayıcısı olarak görülmektedir (Fletcher, Simpson, Thomas ve Giles, 1999). Ülkemizde yapılan bir çalışmada

eşle algılanan benzerliğin evlilik doyumunu yordadığı belirtilmektedir (Yaşın-Dökmen ve Tokgöz, 2002). Ashby, Rice ve Kutchins'e (2008) göre, her iki partnerin de olumsuz mükemmeliyetçi özellikler göstermesi ilişki işlerliğini azaltırken, her iki partnerin de olumlu mükemmeliyetçi olması ilişkide canlılığı arttırmaktadır. Mükemmeliyetçi olmayan bir bireyin, olumlu mükemmeliyetçi bir bireyle ilişkisinde ilişki işlerliğiyle birlikte ilişki doyumu da artmaktadır. Ayrıca, yakın ilişkilerde cinsel doyumun da önemi göz önünde tutularak, mükemmeliyetçiliğin cinsel doyum üzerindeki etkileri de incelenmiştir (Habke, Hewitt ve Flett, 1999). Evlilik doyumu ve depresyon kontrol altında tutulduğunda, erkeğin cinsel doyumunun kendisine ait "sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik" ve eşinin "diğerine yönelik mükemmeliyetçilik" puanlarıyla olumsuz bir ilişkisi olduğu gözlenmiştir. Yine aynı çalışmada kadının cinsel doyumuyorsa, hem eşinin hem de kendisinin "sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik" tutumuyla ve kendisinin "diğerine yönelik mükemmeliyetçilik" tutumuyla olumsuz ilişki göstermiştir. Kadının diğerine yönelik mükemmeliyetçiliği, genel düşük cinsel doyumun ve eşinin düşük cinsel doyumunun yordayıcısıdır (Habke, ve ark., 1999). Bu bulgular mükemmeliyetçi beklentilerin evli çiftlerde cinsel doyum üzerinde önemli bir rol oynadığını düşündürmektedir. Cinsel doyumun yanı sıra ilişki işlerliğinin bir diğer önemli ögesi mahremiyettir. Mükemmeliyetçi olmayanlarla karşılaştırıldığında, uyumsuz mükemmeliyetçilerin evlilikte mahremiyetten daha çok korkup (Martin ve Ashby, 2004) kaçtıkları belirlenmiştir. Mükemmeliyetçiliğin kaçınmacı bağlanma tarzlarıyla ilişkisi (Shea ve ark., 2006; Ulu, 2007) mahremiyetten kaçınma ilişkisine benzerlik göstermektedir.

Fritts'e (2012) göre, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma tarzına sahip olanlar düşük ilişki doyumu yaşamakta ve bu ilişkide mükemmeliyetçilik aracılık yapmaktadır. Bu bulgulara göre ilişki doyumu doğrudan ve dolaylı mükemmeliyetçilikten etkilenmektedir.

İlişki doyumu ya da evlilik doyumu, evlilik işlevliliğinin belirleyicisi olduğu için araştırmacılar tarafından birçok değişkenle ilişkisi incelenmiştir. Bunlar arasında olumsuz mükemmeliyetçilik tutumları da bulunmaktadır. Olumsuz mükemmeliyetçilik tutumlarıyla evlilik doyumunun olumsuz ilişkisi çeşitli araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. (Ashby ve ark., 2008; Dibartolo ve Barlow, 2006; Safarzahed ve ark., 2011). Çok boyutlu mükemmeliyetçiliğin evlilik üzerindeki olumsuz etkileri de bu incelemeler arasındadır (Flett, Hewitt, Shapiro, ve Rayman, 2001; Haring, Hewitt ve Flett, 2003; Hewitt, Flett ve Mikail, 1995; Hill, Zrull, ve Turlington, 1997). Haring, Hewitt ve Flett (2003) tarafından gerçekleştirilen ve depresyon ve nevrozizm kontrol altında tutularak yapılan bir çalışmada, sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilikten yüksek puan alanların evlilikle olumsuz başa çıkma ve zayıf evlilik uyumu gösterdikleri gözlenmiştir. Bu çalışmada, olumsuz başa çıkmanın mükemmeliyetçi kişilik özelliği ve evlilik işlevselliği arasında aracılık yaptığı bulunmuştur. Buna ek olarak, yine aynı çalışmada ikili uyum ölçeği uygulanarak incelenen "ağrısı olan hastalar"ın ilişkilerindeki uyumlarının eşlerinin diğerine yönelik mükemmeliyetçilik puanlarıyla ilişkili olduğu görülmüş ve puanları yüksek olan eşlerin, "hasta olan eşine" diğer eşlere göre daha az destek verdikleri görülmüştür. Ülkemizde gerçekleştirilen bir

diğer çalışmada (Tuncay, 2006) da kadınların ve erkeklerin başkalarının belirlenen (sosyal olarak belirlenmiş) mükemmeliyetçilik ve depresyon puanları yükseldikçe, evlilik uyumu puanlarının düştüğü belirlenmiştir. Yapılan bir çok çalışmada sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçiliğin kendine yönelik mükemmeliyetçiliğe göre çok daha fazla evlilik mutsuzluğu ve uyumsuzluğu ile ilişkisi olduğu belirtilmektedir (Flett, Hewitt, Shapiro, ve Rayman, 2001; Hill, Zrull, ve Turlington, 1997; Klibert, Langhinrichsen-Rohling, ve Saito, 2005; Sherry, Hewitt, Flett, ve Harvey, 2003). Ayrıca, sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilikle, yıkıcı ilişki tepkileri, partnerine karşı duyarsızlık, obsesif kaygılı olma ve düşük ikili uyum arasında da ilişki bulunmuştur (Flett ve ark., 2001). Sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçiliğin yanı sıra, yıkıcı ilişki tepkileriyle (çıkış, yokmuş gibi davranma) farklılığın (Fons-Scheyd, 2008) da ilişkisi kanıtlanmıştır. Affetme davranışı da sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilikten etkilenmektedir. Mükemmeliyetçilik puanlarının düşüşü ve affediciliğin artışıyla evlilik doyumunun da arttığı gözlenmektedir (Safarzahed, Esfahanasl ve Bayat, 2011). Sonuç olarak, mükemmeliyetçiliğin sosyal niteliklerinin evlilik uyumsuzluğuyla ilişkili (Hewitt, Flett ve Mikail, 1995) olduğu görülmektedir.

Mükemmeliyetçiliğin olumsuz yönlerinin flört ilişkisinde yaşanan ikili uyum üzerinde de etkili olduğu düşünülebilir. Sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçiliğin flört ilişkilerinde de düşük ikili uyum, obsesif kaygı, duygusal bağımlılık ile yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir. Flett, Hewitt, Shapiro ve Rayman (2001), iletişim, güven ve desteğe ilişkin alanlarda

yüksek beklenti ve ilişki inançlarına sahip olan bireylerin, kendine yönelik ve diğerine yönelik mükemmeliyetçilik puanlarının yüksek olduğunu ileri sürmektedirler. Güven ve desteğe dayalı en önemli alan olan ikili ilişkilerdeki yüksek beklentiler, ideal ve gerçek arasındaki farkı arttırmakta, bu da doyumsuzluğa yol açmaktadır. Castellini (2012), özellikle kadınlarda yüksek mükemmeliyetçiliğin ve romantik beklentilerin ilişki doyumu ve uyumunu olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir. Hewitt, Flett ve Mikail (1995) de mükemmeliyetçiliğin ikili ilişkilerde olumsuz sonuçlara yol açtığını, kişinin partnerini destek vermeyen bir kişi olarak görerek bunun düşük ilişki uyumuna yol açtığını belirtmektedirler. Stoeber (2012), ikili mükemmeliyetçiliğin doyumla birlikte bağlanım üzerinde de etkisi olduğunu belirtmektedir. Ona göre, partnere yönelik mükemmeliyetçilikle (partnerden mükemmel davranış beklentileri) ilişki doyumu ve uzun süreli bağlanım arasında olumsuz bir ilişki vardır. Ayrıca Stoeber, ikili mükemmeliyetçiliğin partnere baskı unsuru yarattığını ve ilişkiyi olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir.

Tüm bu olumsuz bulgulara karşın, mükemmeliyetçiliğin ikili ilişkilerde olumlu sonuçlarının da olduğunu belirten araştırmacılar olduğu görülmektedir (Bieling, Israeli, ve Antony, 2003; Frost, Marten, Lahart, ve Rosenblate, 1990). Mükemmeliyetçiliğin, ilk görüşte aşk, aşk bütün engelleri aşar ya da tek bir aşk vardır ve o asla yok olmaz gibi romantik ilişki inançlarıyla yüksek düzeyde olumlu bir ilişkisi olduğuna dair bir bulgu mevcuttur (Flett, Hewitt, Saphiro ve Rayman, 2001). Mükemmeliyetçilikle güçlü bir biçimde ilişkili olan

iddialı olmanın ilişkilere olumlu katkıda bulunacağı düşünülse de sonuçta mükemmeliyetçiliğin doyumsuzlukla ilişkili olduğu ve bunun bütün kişilerarası ilişkileri olumsuz etkileyeceği öne sürülmektedir (Hill, Zrull, ve Turlington, 1997).

Daha önceden de belirtildiği gibi, buraya kadar anlatılan mükemmeliyetçiliğin çatışmalara neden olabileceği ve çatışmalar karşısında kullanılan çatışma çözme tepkilerinin de ilişki işlevselliği ve istikrarında önem taşıyabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle, İkili ilişkilerde çatışma ve çatışma çözme tepkilerine değinmekte yarar görülmektedir.

1.4. İkili İlişkilerde Çatışma

Kişilerarası iletişimin olduğu her yerde, çatışma yaşanması çok doğaldır. Folger ve Poole (1984) etkileşim içinde olan bireylerin birbirlerinin hedeflerine ulaşmalarına engel olduklarında çatışmanın çıktığını belirtmektedirler. Peterson'a (1983) göre, çatışma "bir kişinin eylemlerinin diğerinkileri engellediği durumlarda gözlenen kişilerarası bir süreçtir" (aktaran; Hendrick, 2009). Sosyal varlıklar arasında uyumsuzluk, anlaşmazlık ve uyuşmazlık durumlarında ortaya çıkan ve etkileşim içeren bir süreç olarak da ifade edilen çatışma (Rahim, 1983), özellikle yakın ilişkilerin önlenemeyen bir parçasıdır ve çatışma yaşanmayan yakın ilişki yok denecek kadar azdır. Sprey (1979), uygun sayıda ve düzeydeki çatışmaların dayanışmayı arttıran yapıcı bir

etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Böylece, yakın ilişkilerde çatışmanın, ilişkiyi geliştirici ve olumlu sonuçlara da yol açabileceği söylenebilir. Gottman'a (1993) göre, gerçek yakınlığın sağlanabilmesi için çatışmanın yaşanması gerekmektedir ve ikili ilişkilerde çatışmayla yapıcı başa çıkma tarzları kullanıldığında ilişkiyi olumlu yönde geliştirebilmektedir. Bu durumda en önemli konu, bireylerin çatışmaları sağlıklı bir şekilde çözebilmesidir. Çatışma çözme, iki ya da ikiden fazla taraf arasındaki uyumsuzluk ya da anlaşmazlık durumunun ortadan kaldırılmasıdır. Çatışmalar, bir tarafın görmezden gelinmesi ya da dışarıda bırakılması ile çözümlenememekte, uyum çatışma çözümünden çok başarılı bir çatışma yönetiminin sonucu olarak görülmektedir. Diğer bir ifadeyle çatışmadaki uyum, görüş farkını tamamen yok etme ve isteklerin birbirine tümüyle uyuşturulmasından daha çok, çatışma sürecini iyi yönetme, süreç içerisinde sergilenen davranışlar ve anlaşmalarla sağlanabilir. Bir başka deyişle, içerikten çok, süreci olumlu kullanmak önemlidir. Çatışmayı etkin bir biçimde yönetememek ilişkiye zarar vermekte ve ilişkinin bitmesine yol açabilmektedir (Gottman ve Levenson,1992). Yakın ilişkilerde, tarafların gereksinim ve ilgi alanlarının uyuşmadığında ortaya çıkan çatışma, en fazla ilişkiden alınan doyumla ilişkilendirilmektedir. Bazı araştırmacılar (Kurdek, 1995; Peterson, 1983) çatışmayı çözmek için kullanılan stratejilerin bir ilişkide doyumu yordayan en önemli etmen olduğunu belirtmektedirler. İlişki doyumunun azalması ilişkinin bozulma sürecinin öncüsü olarak kabul edildiği için (Gottman ve Levenson, 1992) çatışma yönetimi ilişkinin sağlıklı yürümesi açısından önemlidir. Eşlerin etkileşimden kaçınmaları, duygularını birbirlerine olumsuz bir biçimde

aktarmaları ya da aşırı savunmacı bir tarzı benimsemeleri ya da tartışmadan kaçınmaları düşük evlilik doyumu ile ilişkili bulunmuştur ve boşanmaya neden olabileceği öngörülmektedir (Gottman ve Levenson, 1992). Gottman (1993) tarafından yapılan bir çalışma, küçümseme, kavgacı olma gibi olumsuz çatışma yönetimi davranışları sergileyen bireylerin evliliklerinin, olumlu çatışma yönetimi davranışlarına sahip bireylerin evliliklerine göre, daha fazla boşanma ile sonuçlandığını göstermektedir. Yakın ilişkilerde ilişki doyumu ile olumsuz çatışma davranışı arasındaki ilişkiyi etkileyen etmenleri inceleyen Cramer (2000), ilişkiden alınan doyumla olumsuz çatışma tarzı ve çatışmanın çözüme kavuşturulamaması arasında güçlü bir ilişki gözlemiştir. Crowley'e (2006) göre ise mutsuz evliliklerde, eşler çatışmayı körükleyen olumsuz tutum ve davranışlarda buldukları için çatışmayı çözümlenmekte zorluk yaşarlar. Çatışma çözümünde bireyin sorunlu duruma yaklaşımı konuyu sağlıklı çözüp çözemeyeceğini belirler. Ayrıca, çatışma durumunda verdikleri tepki örüntüsü, onların çatışmayı yönetme biçimleri olarak ele alınmakta ve bu yaklaşımlar bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bu nedenle bundan sonraki bölümde, yakın ilişkilerde ilişki doyumsuzlukları karşısında verilen tepkiler ele alınacaktır.

1.4.1. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri: Çıkış-Konuşma-Bağlılık-Yokmuş Gibi Davranma (ÇKBY / EVLN)

Gündelik hayatın getirdiği rahatsızlıklar ve yaşanan doyumsuzluklardan yakın ilişkiler de fazlasıyla etkilenir ve bunun sonucunda çiftlerin zaman

zaman birbirlerine olumsuz bir biçimde davranmaları kaçınılmaz hale gelir. Çiftlerden biri diğerine karşı düşüncesiz davranarak, sürekli başka işlerle ilgilenerek, partnerine bağırarak ve evde yeterli zaman geçirmeyerek yıkıcı davranışlar gösterebilir. Kişiler bu tür yıkıcı davranışlar karşısında da genellikle farklı tepki verirler. Bazıları karşılık olarak yıkıcı bir tutum içine girip sorunu daha da şiddetlendirebilir, bazıları ise tatsız duyguları yatıştırmayı seçip yapıcı davranarak sorunu çözmeye çalışır. Kısaca, çatışma çözme tepkileri, çatışmalı bir durumu çözmek amacıyla kullanılan ilişki odaklı tepkilerdir (Tjemas ve Furrer, 2010). Alanyazında romantik ilişkilerde çatışmalar karşısında verilen tepkilerle ve çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilgili çeşitli bakış açıları olmasına (örn. Baugh, Avery ve Sheets, 1982; Gottman,1993; Hojjat, 2000; Kurdek,1994; Schaap, Buunk ve Kerkstra,1988) karşın, Rusbult ve Zembrodt'un (1983) ÇKBY (EVLN) modeli en çok dikkat çekenlerden biridir.

Rusbult, Zembrodt ve Gunn (1982), eşlerin çatışmalı durumları farklı bakış açısıyla ele aldıklarını belirtmiş ve çatışma yönetiminde *etkinlik/ edilgenlik (activity/ passivity)* ve *yapıcılık/ yıkıcılık (constructiveness/ destructiveness)* boyutlarının olduğuna dikkat çekmişlerdir. Rusbult ve Zembrodt (1983), çok boyutlu bir ölçeklendirme yöntemi kullanarak çatışmalar karşısında verilen tepkileri dört farklı yaklaşımda incelemiş ve bu tarzları Hirschman'ın (1970) örgütsel tipolojisini temel alarak belirlemişlerdir. Hirschman'ın tipolojisine göre, "çıkış" tepkisi etkin olarak ilişkiyi yok eder, "konuşma" tepkisi etkin ve yapıcı biçimde koşulları iyileştirmeye çalışırken,

“bağlılık” tepkisiyse ise iyimser ve yapıcı, ama edilgen olarak koşulların kendiliğinden düzelmesini bekler. Rusbult ve Zembrodt (1983), çatışma çözme tepkileri ölçeğini geliştirirken, ilişkiyel çatışmaya Hirschman’dan (1970) farklı olarak dördüncü bir tepkisel yaklaşımı da ekleyerek bakmışlardır: “çıkış” (*exit*- çatışmayı ve partneri terk etme, ortak yaşanan bir evden ayrılma, boşanma ya da ayrılmakla tehdit etme davranışlarını içeren etkin ve yıkıcı bir tarzdır); “konuşma” (*voice*- odağı problem çözümü içine çekme, problem üzerinde tartışma, bir arkadaş ya da terapistten yardım alma, çözümler önerme bağlamında etkin ve yapıcı bir tarzdır); “bağlılık” (*loyalty*- çatışmadan kaçınma fakat partnere bağlı kalma, sıkıntının iyileşmesini umut ederek bekleme, iyileşme için dua etme edimleriyle edilgen ve yapıcı bir tarzdır); ve “yokmuş gibi davranma” (*neglect*- partneri ve çatışmayı görmezden gelme, partnerle az zaman geçirme, problem üzerinde tartışmaktan kaçınma, partnere kötü davranma, konuyla ilgisiz konularda partneri eleştirme davranışlarıyla edilgen ve yıkıcı bir tarzdır). Yakın ilişkilerde sorunlarla başa çıkma tarzları olarak geliştirilen bu sistemde tepkiler, daha önceden de belirtildiği gibi etkinlik/ edilgenlik ve yapıcılık/ yıkıcılık boyutunu kesiştirerek oluşturulmuştur.

“Konuşma” ve “bağlılık” ilişkiyi korumayı ve sürdürmeyi destekleyen ve ilişkiyi canlandırmayı amaçlayan yapıcı tepkilerdir. “Çıkış” ve “yokmuş gibi davranma” ise bunlara göre daha yıkıcı tepkilerdir. Yapıcılık ve yıkıcılık ilişki bağlamında değerlendirilmektedir; yoksa verilen tepki kişisel bağlamda yapıcı bile olsa ilişkiyi bitirdiği ya da bozduğu için yıkıcı olarak etiketlenmiştir.

Örneğin bir boşanma birey için olumlu olabilmesine karşın, var olan ilişkiyi sonlandırması bağlamında yıkıcı olarak nitelendirilmektedir. “Çıkış” ve “konuşma” bir eylem içerdiği için etkindir, buna karşılık “bağlılık” ve “yokmuş gibi davranma” edilgen bir yaklaşımdır. Yapılan araştırmalar, bu dört yaklaşımın bireylerin sayısız ilişki ve kişilik tarzlarından ve ayrıca kültürden etkilendiğini ortaya koymaktadır (Furrer, Tjemkes, Aydınlık ve Adolfs, 2012; Rusbult, 1987; Rusbult, Johnson, ve Morrow, 1986b; Rusbult, Morrow, ve Johnson, 1987; Rusbult ve ark., 1982; Rusbult, Zembrodt, ve Iwaniszek, 1986; Zhang, Ting; Dorjee ve Lee, 2012). Örneğin yüksek psikolojik kadınsılık gösteren kişilerin ilişki problemlerinde daha fazla konuşma ve bağlılık tepkileri verdiği, yüksek erkeksilik gösterenlerin ise bu tepkileri daha az gösterdikleri gözlenmiştir (Rusbult, Zembrodt, ve Iwaniszek, 1986). Son yıllarda yapılan bir çalışmada ise, İsviçre ve Japonya gibi erkeksi¹ kültürlerle karşılaştırıldığında, Türkiye ve Hollanda gibi kadınsı² kültürlerin yıkıcı tepkileri (örn., ölçeğe yeni eklenen ve yıkıcı olan saldırgan konuşma, menfaatçilik, ve yokmuş gibi davranma) daha fazla kullandıkları ileri sürülmektedir (Furrer ve ark., 2012). Aynı çalışma, İsviçre ve Hollanda gibi bireysel kültürlerle karşılaştırıldığında, Türkiye ve Japonya gibi toplulukçu kültürlerin edilgen tepkilere sahip olduğunu göstermektedir. Kültürler arası yapılan bir başka çalışmada (Zhang, Ting, Dorjee ve Lee, 2012) ise, Amerikalıların Çinlilere kıyasla daha fazla etkin (çıkış- konuşma) tepkileri verdiği, buna karşılık Çinlilerin ise daha fazla edilgen (bağlılık–yokmuş gibi davranma) tepkileri

---

¹ Furrer ve arkadaşları (2012) tarafından ölçeklerle belirlenmiştir.

² Furrer ve arkadaşları (2012) tarafından ölçeklerle belirlenmiştir.

kullandığı belirtilmektedir. Bu bulgu da daha edilgen tarzların toplulukçu kültürler tarafından kullanıldığının bir göstergesi sayılabilir.

Rusbult, Johnson, ve Morrow'a (1986c) göre, bireylerin birbirlerinin problem çözme tarzlarına ilişkin algıları, ilişki mutluluğunu etkilemektedir. Şöyle ki, bireyler eşlerinin daha fazla "çıkış" ve "yokmuş gibi davranma" ve daha az "konuşma" eğilimi sergilediklerini düşünürlerse, ilişkideki mutsuzluk düzeyi artmaktadır. Hojjat'ın (2000) gerçekleştirdiği çalışmada, hem erkekler hem de kadınlar için olumsuz çatışma çözme biçimleri düşük doyumla ilişkili bulunurken, olumlu olanlarsa yüksek doyumla ilişkili bulunmuştur. Yine, Rusbult, Johnson, ve Morrow (1986c) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, yıkıcı tepkilerin büyük ölçüde çift mutluluğunu/ mutsuzluğunu etkilediği, buna karşılık yapıcı tepkilerin çiftin ilişki işleyişi ile daha zayıf bir bağ içerdiği gözlenmektedir. Bununla beraber, oldukça ılımlı problemler karşısında gösterilen ve yapıcı tepkiler içinde yer alan "konuşma"nın ilişki işlerliğini olumlu ve anlamlı olarak yordadığı belirtilmektedir. Rusbult ve arkadaşlarına (1991) göre, bu bulgular bir çeşit "edepli olma modelini" (good manners model) düşündürmektedir. Şöyle ki, yıkıcı eylemlerden titizlikle kaçınmak, yapıcı eylemleri en üst düzeye çıkartmaya çalışmaktan çok daha önemlidir. Yapılan araştırmalara göre mutsuz çiftler, olumsuz problem çözme eylemlerini daha çok göstermekte, ortak yapılan etkinliklere daha az zaman ayırmakta, sözel olmayan olumsuz davranışlar içine daha sık girmekte, düşmanca, eleştirel ya da reddedici bir tavır takınmakta ve sıkça yoğun ve olumsuz iletişim kurmaktadır (Cordova, Jacobson, Gottman, Rushe, ve

Cox, 1993; Folger ve Poole, 1984; Gottman ve ark., 1976; Heyman, 2001; Koren, Carlton, ve Shaw, 1980; Margolin ve Wampold, 1981; Schaap, 1984, Weiss ve Heyman 1997). Partnerler ne yazık ki, her zaman yapıcı davranmaya devam etmeyebilirler, en sonunda gizilgüçlü yıkıcı eylemler içine girebilirler. Bu nedenle, Rusbult ve arkadaşları (1991) sıkıntılı çiftlerin, sorunlar karşısında verdikleri tepkilerin karşılıklı bağımlılık örüntülerini incelemişlerdir. Bu inceleme sonucunda, konuşma ya da bağıllık gibi yapıcı tepkiler çiftin ilişki işleyişine zayıf bir etki yaratırken, yıkıcı tepkilerin ilişki işleyişine etkisi belirgin derecede fazla bulunmuştur. Partnerlerden biri “çıkış” ya da “yokmuş gibi davranma” tepkisi ile davranırken diğeri bu yaklaşan kaçınılmaz sıkıntıya sabırla katlanıp, “konuşma” veya “bağıllık” davranışı göstererek bu tepkiyi engellerse, çift işleyişi olumlu yönde gelişmektedir (Rusbult ve ark.,1991). Sıkıntısız çiftlere göre, sıkıntılı ve mutsuz çiftlerin olumsuz iletişim, duygu durumu ve davranışları karşılıklı gösterdikleri belirtilmektedir (Cordova, Jacobson, Gottman, Rushe, ve Cox, 1993; Gottman, Markman, ve Notarius, 1977; Gottman,1979; Margolin ve Wampold, 1981; Schaap, 1984; Weiss ve Heyman,1997). İlişkide uyum, partneri bir yıkıcı davranış içindeyken, bireyin buna karşılık yıkıcı bir tepkide bulunmaması ve bunun yerine yapıcı davranışlar içinde bulunmasına karşılık gelir. Uyumsuz davranış, Rusbult, Zembrodt ve Gunn’un (1982) yakın ilişkilerde yaşanan mutsuzluklara ya da farklı bir deyişle çatışmalara verilen tepkiler olarak belirledikleri “çıkış”, “konuşma”, “bağıllık” ve “yokmuş gibi davranma” tipolojisine dayanmaktadır. Rusbult ve Zembrodt (1983), bu tarzların kapsamlılığını değerlendirebilmek için çok boyutlu bir ölçek

geliştirmiş ve ilişkide yaşanan mutsuzluklara verilen tepkileri ölçmüşlerdir. Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus (1991) ise bu ölçeğe “partnerde algılanan tepkiler” alt ölçeğini de ekleyerek, karşılıklı bağımlılık yapısı ile birlikte aynı zamanda uyumun temel yapısını da anlamaya çalışmışlardır. Uyum, bir ilişkide partnerlerden biri “çıkış” ya da “yokmuş gibi-kötü-davranırken” diğer partnerin “konuşma” ya da “bağlılık gösterme” gibi yapıcı tepkiler vermeye doğru eğilimini arttırması ya da “çıkış” ve “yokmuş gibi davranma” eğilimlerini engellemesine karşılık gelmektedir. Yapılan araştırmalarda, olumsuz duygulanım döngüsünü azaltmaya çalışmanın ya da biraz konudan uzaklaşıp başka yöne ilgiyi çevirmenin daha az ilişki sıkıntısıyla bağlantılı olduğu ortaya konmuştur. Rusbult ve arkadaşlarının (1991) uyum mekanizmasını incelemek için yaptıkları bir seri çalışmanın sonucunda, karşılıklı bağımlılığın düşük olduğu durumlarda uyum da düşük bulunmuştur. Yıkıcı tepkileri engelleyen ortak ve karşılıklı eğilimlerin ilişkinin işlerliğini arttırdığı ileri sürülmektedir. Finkel ve Campbell’in (2001) uyum mekanizmasında benlik kontrolünün etkilerini inceledikleri çalışmalarında, düşük benlik kontrolüne sahip bireylerin uyuma karşı eğilimlerinin de düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca, düşük benlik kontrolüne sahip olanlar, anlık ilgiler temelinde davranarak olumsuz tepkiler karşısında güdülerin dönüşümlenmesinde zorlanmakta ve ilişkiyi daha geniş bağlamda değerlendirmekte yetersiz kalmaktadırlar. Uyumsal davranışın benlik saygısıyla ilintili olabileceği düşüncesi üzerine yapılan araştırmalarda ise uyumsal davranış ile benlik saygısı arasında olumlu bir ilişki gözlenmiştir (Rusbult, Morrow ve Johnson, 1987; Kumashiro, Finkel ve Rusbult, 2002).

Uyuma güdülenme ve uyum yeteneği kısmen partnerin bakış açısını benimsemekle de ilişkilidir (Arriaga ve Rusbult, 1998). Kendisinden partnerin bakış açısıyla bakmak ve yıkıcı davranışları iyiye yorumlamak olumlu duyguları ortaya çıkarmakta, olumsuz duruma yapıcı tepkiler vermekte ve ilişkiyi uyuma doğru desteklemektedir. Yovetich ve Rusbult'a (1994) göre, partner tarafından gösterilen olumsuz bir davranış karşısında yıkıcı tepkileri engelleme tavrı daha çok ilişkisinde doyumlu olan çiftler arasında görülmektedir. Yine bu çiftler herhangi bir çatışma etkileşimi öncesinde uyum davranışı göstermeye eğilimli bulunmuştur (Rusbult ve ark., 1998). Aynı şekilde böylesi çiftlerde birçok çatışma aşırı uyumsuzluklar içermez ve bu çatışmalarla özenli davranışlar göstererek sözlü tartışmalara girmeden başa çıkılabilir (Rusbult, 1993). Karşı tarafı ve ilişkiyi olumlu algılama, uyumu ve bunun yanı sıra doyumu getirmektedir. Kadınlar ve erkekler için kendi ilişkilerinin diğer romantik ilişkilerden daha iyi algılanması, sevgilinin kendilerini dinleyip anlamaya çalışması, sevgilinin iyi kişilik özelliklerine sahip olması doyumu olumlu olarak yordayan faktörlerdir (Sakallı-Uğurlu, 2002). Bir çalışmada da partneri erdemli algılama arttıkça, ilişki sorunlarını da daha yapıcı çözüme etkinliğinin de arttığı ortaya konulmuştur (Veldorale- Brogan, Lambert ve ark., 2013).

Alanyazında ilişki sorunlarına ve çatışmalara verilen tepkiler ve uyum üzerine yapılan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Metts ve Cupach (1990) "uyuşmazlık yıkıcıdır" ya da "insanlar asla değişmez" gibi işlevsel olmayan ilişki inançlarının yıkıcı tarzlardan "çıkış" ve "yokmuş gibi davranma"yla

olumlu, “konuşma”yla olumsuz ilişki gösterdiğini belirtmektedirler. İlişki doyumu hem olumsuz ilişki inançları hem de yıkıcı problem çözme tarzlarıyla olumsuz ilişki göstermektedir. Bushman (1998) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da ilişki doyumunun çıkış ve yokmuş gibi davranma ile olumsuz ilişki içinde olduğu görülmektedir. Rusbult, Johnson ve Morrow (1986c) “çıkış” ve “yokmuş” gibi davranma” yıkıcı tarzlarının ilişki işlerliği için zararlı, “konuşmanın” ise ilişki işlerliğine yararlı olduğunu, ancak bir diğer yapıcı tarz olan “bağlılığın” ilişki işlerliğine etkisinin çok açık olmadığını öngörmüşlerdir. Bu bulguya dayanarak, Drigotas, Whitney ve Rusbult (1995) bağlılığın, ilişki işlerliğine beklenen yararı neden getirmediğini araştırmışlar ve bağlılığın diğer tepkilere kıyasla gözle daha az görülür olduğunu söylemişlerdir. Bireyler, partnerlerindense kendilerinin daha çok bağlılık tepkisi verdiğini düşünmektedir. Kendilerine kıyasla partnerinde bağlılık tepkisi algılamayla partnerinde konuşma tepkisi algılama arasında büyük bir farklılık gözlenmektedir. Böylece partner bir bağlılık davranışına girdiğinde bu tepkisi karşısındaki tarafından sıkça gözden kaçırılmakta ya da yanlış anlaşılmaktadır. Ayrıca bağlılık eylemi dolaylı bir tavırla yapıldığından aşırı belirgin sonuçlar üretmekte yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle çalışmalarında bağlılık tepkisinin, “çıkış” ve “yokmuş gibi davranma”dan daha yapıcı olduğu, ancak “konuşma” tepkisinden daha az yapıcı olduğu belirlenmiştir. Yeni bir araştırmada (Furrer ve ark.,2012) ise, bağlılık tepkisinin yeterli anlamı yansıtmadığı düşünüldüğü için bu tepki “sabır” adıyla yeniden düzenlenerek ÇKBY içinde yer almıştır.

Çatışma tepkileri ve uyum davranışının yetişkin bağlanma tarzlarıyla da ilişkisi merak edilmiş ve incelenmiştir. Gaines, Reis, Summers, Rusbult, Cox, Wexler, Marelich ve Kljrland'ın (1997) devam eden ilişkilerde inceledikleri uyum sorunlarına verilen tepkiler ve yetişkin bağlanma tarzlarının araştırıldığı dört çalışmada, uyum sorunları olduğunda özellikle güvenli bağlananlara kıyasla güvensiz bağlananların daha fazla "çıkış" ve "yokmuş gibi davranma", daha az "konuşma" tepkisi verdiği gözlenmektedir. Bu çalışmalarda beklenenin aksine kaçınmacı ve kaygılı bağlananların uyum sorunları karşısında verdikleri tepkilerde bir fark bulunamamıştır. Başka bir çalışmada toplumsal değerlerin uyuma etkisi incelenmiş, hem karşıtinsel hem eşcinsel bireylerde toplumsal değerlere önem vermenin uyumsal davranışla olumlu bir ilişkisi olduğu, ancak bireyciliğin uyumla bir bağı olmadığı belirlenmiştir. Özellikle eşcinsel bireylerde içselleştirilmiş homofobi uyum davranışıyla olumsuz ilişkili bulunmuştur. (Gaines, Henderson, Kim, Gilstrap, Yi, Rusbult, Hardin ve Gaertner, 2005).

Kontrol odağı olgusunun çatışma çözme tepkileri üzerinde etkisi olduğunu düşünen araştırmacılar da vardır. Ülkemizde gerçekleştirilen bir çalışmada, kontrol odağı dışsal olanların "çıkış", ve "yokmuş gibi davranma" puanlarının, kontrol odağı içsel olanların ise, "konuşma" puanlarının yüksek olduğu gözlenmiştir (Çırakoğlu, 2006). Farklı bir çalışmada da kadınların, aynı cins arkadaşlarında algıladıkları dış kontrol odağı, kendisinin ve arkadaşında algıladığı yıkıcı çatışma çözme davranışlarının artışı yordamıştır (Morry ve Harasymchuk, 2005). Aynı zamanda, bu çalışmada

arkadaşta algılanan dış kontrol odağı doyumunu dūřūrūrken, bu ilişkide çatışma çözme davranışları aracılık yapmaktadır. Sosyal öğrenmeye dolayısıyla anababa tutumlarına dayandırılan kontrol odağı gibi olguların bireye anababasından geçtiği varsayımıyla, çatışmalara karşı verilen tepkilerin de anababa ile benzeyeceği dūřünölmektedir. Son zamanlarda yapılan bir çalışmada, anababa ve yetişkin çocuklar arasındaki çatışma çözme tepkileri benzerliği incelenirken bu benzeriğin boşanmış ya da evliliği devam eden anababalarda farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır (Joakim, 2012). Anababayla çocukların tepkileri benzeşirken, boşanmış olmanın ya da evliliğin devam etmesinin tepki benzerliğinde bir fark yaratmadığı görölmüştür. Genellikle anababa tutumuyla ortaya çıkan yüksek eleştirel dūřünme yatkınlığı olan kişilerin karar verme stratejileri sayesinde ilişki sorunlarını daha etkili biçimde ele aldıkları ileri sürölmektedir (Çırakoğlu ve Tezer, 2010). Çırakoğlu ve Tezer'e göre, eleştirel dūřünme etkin tepkileri (çıkış, konuşma) yordamakta, konuşma üzerinde olumlu, çıkış üzerinde ise olumsuz bir etkisi bulunmaktadır.

Furrer, Tjemkes, Aydınlık ve Adolfs (2012), ilişki doyumsuzluğu karşısında verilen bu tepkilerin kültürlerarası geçerliliğini değerlendirmek amacıyla ÇKBY tepkilerini yedi adete çıkararak İsviçre, Hollanda, Türkiye ve Japonya'da kültürlerarası bir çalışma gerçekteşirmişlerdir. ÇKBY'de önceden yer alan konuşma tepkisi yerine, saldırgan konuşma, yaratıcı konuşma, nazik konuşma ve menfaatçilik boyutlarını ÇKBY'ye ekleyerek tepkilerin sayısını arttırmışlardır. Ayrıca ÇKBY'de yer alan bağlılık tepkisini de sabır ile

değiştirmişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda araştırmacılar, menfaatçilik dışındaki tüm tepkilerin bütün kültürlerde geçerli olduğunu ileri sürmektedirler.

Çatışma çözme tepkileri (ÇKBY) üzerine yapılan çalışmalarda çeşitli demografik değişkenlerle ilişki türü ve cinsiyet açısından da incelemeler yapılmıştır. Yaşlı bireyler arasında yapılan incelemede etkin tepkilerden (çıkış, konuşma) çok edilgen tepkilerin (bağlılık, yokmuş gibi davranma) kullanıldığı görülmektedir (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986b). Yüksek eğitilmiş bireyler arasında yapılan gözlemler, bu bireylerin daha çok etkin tepkiler (çıkış, konuşma) gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Uzun süreli ilişkilerdeyse etkin tepkilerden (çıkış, konuşma) çok “bağlılık” tepkisi hatta biraz da “yokmuş gibi davranma” gözlenmektedir (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986b). Benzer biçimde evli çiftlerde de etkin tepkilerden (çıkış, konuşma) çok “yokmuş gibi davranma” gözlenmektedir (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986b). ÇKBY'nin kıskançlıkla başatma yollarına uyarlanmasıyla ülkemizde yapılan bir çalışmada, evlilerin, evli olmayanlara göre daha sık yapıcı yöntemlere, evli olmayanlarınsa evlilere kıyasla daha sık yıkıcı yöntemlere başvurduğu belirtilmektedir (Demirtaş 2004). Evlilerle karşılaştırıldığında aynı cins arkadaşlıklarda daha çok edilgen (bağlılık ve yokmuş gibi davranma) çatışma çözme tepkilerinin kullanıldığı görülmektedir (Canary, Stafford, Hause ve Wallace, 1993; Harasymchuk, 2001).

Yapılan araştırmalara cinsiyet açısından bakıldığında, çeşitli araştırmacılara göre, kadınlar, ilişkiyi koruma yönünde olan yapıcı tarzları, erkekler ise yıkıcı tarzları kullanma eğilimi göstermektedirler (Harasymhuck, 2001; Rusbult, 1987). Bir çalışmada bu söylemle tutarlı olarak, kadınların bağlılık tepkilerinin erkeklerle göre daha fazla olduğu, diğer tepkilerde ise anlamlı bir farka rastlanmadığı belirtilmektedir (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986b). Rusbult ve arkadaşları (1986c) bir diğer çalışmalarında, kadınların erkeklerle kıyasla daha fazla “konuşma “ve “bağlılık” tepkisi verdiklerini ve daha az “yokmuş gibi davrandıklarını” ileri sürmektedirler. Ayrıca, kadınların erkeklerle kıyasla daha çok uyumsal davranış gösterdikleri de belirtilmektedir (Rusbult, Zembrodt ve Iwaniszek, 1986; Rusbult ve ark., 1991) Aynı cins ve karşı cins arkadaşlıklarda çatışmalar karşısında uyumsal davranışın incelendiği ve araştırmacının geliştirdiği ölçek üzerindeki bir çalışmada da benzer bir sonuç gözlenmektedir (Cingöz, 2003). Ancak cinsiyet farklılıklarına ilişkin farklı ve çok çeşitli bulgular da alanyazında mevcuttur. Fons-Scheyd'e (2008) göre, kadınlarla karşılaştırıldığında, erkekler daha fazla bağlılık tepkisi vermektedirler. Hojjat'a (2000) göre ise, kadınlar erkeklerle kıyasla daha savunmacı ve olumsuz-etkin, erkeklerse çatışmayla yüzyüze kalmamak adına olumsuz-edilgen çatışma çözme biçimlerine başvurmaktadırlar. Uğurlu (2003) ise çatışmalar karşısında erkeklerin olumsuz-etkin, kadınların ise olumsuz edilgen tarzı kullandıklarını ileri sürmektedir. KBY'nin kıskançlıkla başa çıkma yollarına uyarlanmasıyla yapılan çalışmalarda, kadınların kıskançlıkla başa çıkma erkeklerle kıyasla daha çok yapıcı (imen, 2007; Demirtaş, 2004) yöntemlere, erkeklerinse kadınlara kıyasla daha sık yıkıcı

(Demirtaş, 2004) yöntemlere başvurduğu belirlenmiştir. Büyükhahin ve Demirtaş-Madran'ın (2008) kıskançlıkla ilgili çalışmalarında da, kadınların erkeklere göre daha fazla "konuşma", erkeklerin ise kadınlara kıyasla daha fazla "çıkış" başa çıkma yöntemine başvurdukları ileri sürülmektedir. Bazı araştırmacılar ise, çatışmalarda erkeklerin etkileşimsel tepkisellik gösterdiğini, bu nedenle daha çok öfke ve sözel saldırı, hakimiyet kurma ve aynı zamanda teslimiyet içine girdiklerini belirtmektedir (Zacchili, 2007; Zacchili, Hendrick ve Hendrick, 2008). Araştırmacılara göre, bu çalışmalarda hem hakimiyet gösterme hem de teslimiyet içine girme davranışının birlikteliği ilginç gelse de, erkeklerin çatışmayla yüzyüze kalmamak ve çatışmayı bitirmek için pes ettikleri ve teslimiyet gösterdikleri belirtilmektedir. Gottman ve Levenson (1992) erkeklerin otonom sinir sistemi açısından kadınlardan daha yavaş iyileştikleri için olumsuz duygulardan kaçındıklarını ileri sürmüşlerdir. Bunun da erkeklerin çatışmalar karşısında olumsuz-etkin biçimlerden kaçınmasının bir nedeni olabileceği ileri sürülmüştür (Christensen ve Heavey, 1990; Hojjat, 2000). Tüm bu bulguların yanı sıra, cinsiyetler arasında farklılaşma görülmeyen çalışmalar da vardır (Burgraff ve Sillars, 1987; Canary, Cunnigham ve Cody, 1988). Görüldüğü gibi, cinsiyet açısından çatışmalara karşı verilen tepki örüntüleri çok çeşitlidir.

1.4.2. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri ve Yatırım Modeli İlişkisi

İkili ilişkilerde çatışma çözme tepkileri (ÇKBY), ilişki sorunları karşısında verilen tepkiler olduğu için ilişki doyumu ve bağlanımıyla, ayrıca ilişkiye yapılan yatırımlarla ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye yakından ilişkilidir. Bu nedenle çeşitli çalışmalarda yakın ilişkilerde çatışmalara verilen tepki tarzlarıyla Rusbult'un (1980) Yatırım Modeli değişkenlerinin ilişkisi sınınamıştır. Bu çalışmaların sonucunda, ilişki doyumu arttıkça "konuşma" ve "bağlılık" tepkileri kullanımı artarken "çıkış" ve "yokmuş gibi davranma" tepkilerinin kullanımı azalmaktadır (Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982; Rusbult, Johnson ve Morrow; 1986b). Benzer şekilde, yatırım miktarının artışı da "konuşma" ve "bağlılık tepkilerini" arttırırken yatırımın az olduğu ilişkilerde "çıkış" ve "yokmuş" gibi davranma tepkilerinin kullanımı artmaktadır. Çekici seçenekler "çıkış" tepkisinin artmasına ve "bağlılık" tepkisinin aksamasına neden olmaktadır (Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982; Rusbult, Johnson ve Morrow; 1986b). Beklenenin aksine, gerçekleştirilen sözkonusu çalışmalarda seçeneklerin niteliği ile "konuşma" ve "yokmuş gibi davranma" arasında bir ilişki bulunamamıştır. Rusbult, Johnson ve Morrow'un (1986b) çalışmasında sorunların şiddetlenmesi "çıkış" ve "konuşma" tepkilerini arttırırken "bağlılık" tepkisini azaltmıştır. Buna karşın "konuşma" ve "bağlılık" tepkileri, bağlanım, sonraki doyum artışı ve anlık iyi sonuçlar gibi daha istenir ve uyumlu sonuçlara yol açarken, "çıkış" ve "yokmuş gibi davranma" daha az istenir sonuçlarla bağdaşmıştır. Rusbult ve Zembrodt'un

(1983) ölçeğiyle yapılan ve bireyin tepkilerini içeren çalışmalardan sonra Rusbult ve arkadaşları(1991) tarafından “partnerde algılanan tepkiler” boyutunun da ölçeğe eklenmesiyle yapılan çalışmalar, uyumsal davranışın ve yapıcı tepkilerin ilişki doyumu ve yatırım miktarı ile olumlu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile olumsuz bir ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Davis ve Rusbult, 2001; Etcheverry ve Le, 2005; Finkel ve Campbell, 2001; Rusbult, 1991; Rusbult ve ark., 1991). Yüksek bağlanım düzeyi olumsuz partner davranışına karşı daha yapıcı ve uyumsal tepkileri yordamaktadır (Rusbult ve ark.1991; Rusbult, Bissonnette, Arriaga ve Cox, 1998).

Buraya kadar anlatılan bütün bilgilerin ışığında, mükemmeliyetçiliğin çatışmalara neden olabileceği ve kullanılan çatışma çözme tarzlarının da bağlanımı üzerinde aracı olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle bu üç ögenin alanyazındaki birlikteliğini incelemenin önemli olduğu söylenilebilir.

1.4.3. İkili İlişkilerde Mükemmeliyetçilik, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri ve Yatırım Modeli İlişkisi

Buraya kadar aktarılanlardan, olumsuz mükemmeliyetçi tutumların ve ilişkilerde yaşanan sorunlar karşısında verilen çatışma çözme tepkilerinin, ilişki istikrarını ve işlevselliğini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Daha önceden de belirtildiği gibi, alanyazında ikili ilişkilerde olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik boyutlarının, doyum ve bağlanımla ilişkisinin araştırıldığı bazı çalışmalara (Fons-Scheyd, 2008; Lopez, Fons-Scheyd, Morua ve

Chaliman, 2006; Shea, Slaney ve Rice, 2006) rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra, çeşitli araştırmalarda, olumsuz mükemmeliyetçiliğin yıkıcı tepkilerle (Flett, Hewitt, Shapiro, ve Rayman, 2001) ve uyumsuz başa çıkma tarzlarıyla (Haring, Hewitt ve Flett, 2003) ilişkili olduğu da belirtilmektedir. Ayrıca, ikili ilişkilerde olumsuz mükemmeliyetçi tutumların, ÇKBY çatışma çözme tepkilerine etkisi bir çalışmada incelenmiş (Fons-Scheyd, 2008) ve farklılık puanlarının yıkıcı tepkiler olarak belirlenen çıkış ve yokmuş gibi davranmayı yordadığı ileri sürülmüştür. Mükemmeliyetçilik, başa çıkma ve çatışma çözme davranışları ve evlilik işlevselliğine ilişkin olguların beraberce çalışıldığı bazı araştırmalar (Haring, Hewitt ve Flett, 2003; Kurdek, 1997) da alanyazında mevcuttur. Sözü geçen bu araştırmaların ilkinde (Haring ve ark. 2003), sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilikten yüksek puan alanların zayıf evlilik uyumu gösterdikleri ve evlilikle olumsuz başa çıkmanın bu ilişkide aracılık yaptığı belirtilmektedir. Diğer çalışmada ise (Kurdek, 1997), psikopatolojiyle bağlanım arasında çatışma çözme tarzlarının aracılığının gözlemlendiği ileri sürülmektedir. Söz konusu çalışma, mükemmeliyetçilikle doğrudan ilişkili olmasa da olumsuz mükemmeliyetçiliğin çeşitli araştırmacılar tarafından (Burns, 1980; Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990; Hamachek, 1978; Hewitt ve Flett, 1990; Pacht, 1984) psikopatolojiyle ilişkilendirilmesi bu üçlü bağlantının olasılığını arttırmaktadır. Ancak, ikili ilişkilerde mükemmeliyetçiliğin “Yatırım Modeli” değişkenlerine etkisi ve bu ilişkide çatışma çözme tepkilerinin aracılığına ilişkin bir çalışma, henüz alanyazında yer almamaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın alanyazına bir katkıda

bulunacağı düşünülerek, tüm bu bilgiler doğrultusunda belirlenen amaç ve beklentiler aşağıda kısaca sunulmaktadır.

1.5. Çalışmanın Amacı

İnsan yaşamında önemli bir yer tutan yakın ilişkiler konusunda yapılan araştırmalar, buraya kadar sözü edilen çalışmalardan da anlaşılacağı üzere son yirmibeş yıl içinde hızla gelişmekte ve çoğalmaktadır. 1990'lerden bu yana araştırmacılar, ilgilerini bu kapsam çerçevesinde ilişki doyumuna ve bağlanıma yöneltmişlerdir. İkili ilişkilerde doyum, bir çok etmen tarafından etkilenmektedir. Bu etmenler arasında mükemmeliyetçilik tutumları da yerini almıştır. Daha önce de araştırmacıların belirttikleri (Ashby ve ark., 2008; Safazahed ve ark., 2011; Shea ve ark., 2006) gibi olumsuz mükemmeliyetçilik ilişki doyumunu olumsuz yönde etkilemekte ve mükemmeliyetçilik arttıkça çift uyumu azalmaktadır (örn., Hewitt, Flett ve Mikail, 1993). Bu nedenle olumsuz mükemmeliyetçiliğin ilişki istikrarını oluşturan değişkenleri etkileyeceği gibi çatışmalara da neden olacağı düşünülmektedir. Olumsuz mükemmeliyetçiliğin psikopatoloji ile ilişkilendirildiği (Hamachek,1978) ve ayrıca alanyazında psikopatolojiyle bağlanım arasında çatışma çözme tarzlarının aracılığının belirlendiği bir çalışma (Kurdek,1997) dikkate alındığında, mükemmeliyetçiliğin ilişki doyumunu, bağlanımı ve "Yatırım Modeli"nin diğer değişkenlerini etkileyeceği ve bu ilişkide çatışma çözme tepkilerinin de aracılık yapacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle, bu çalışmanın temel amacı, ikili ilişkilerdeki mükemmeliyetçilik tutumlarıyla Rusbult'un (1980, 1983) "Yatırım Modeli"

değişkenlerinden ilişki doyumu, bağlanımı, ilişkiye yapılan yatırım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirilme arasındaki yordayıcı ilişkide, çatışmalar karşısında verilen tepkilerin aracılık etkisini incelemektir. Ayrıca Rusbult ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ve daha önceden Türkçeye sadece “bireysel” boyutuyla uyarlanan (Çırakoğlu, 2006) “İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği”ne, “partnerde algılanan tepkiler” boyutunu da eklemenin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bu çalışmada, hem bireyin kendisinde hem de partnerinde gözlediği yapıcı tepkilerin ilişki işlerliğini arttırdığı (Rusbult ve ark., 1991) varsayımıyla Yatırım Modeli değişkenleri üzerinde “etkileşim etkilerinin” de incelenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle, çalışmada öncelikle şu anda yakın ilişki yaşayan bireylerin ilişki doyumu, ilişki yatırımı, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme ve ilişkiye bağlanımları arasındaki ilişki gözden geçirilecektir. Ardından, bireylerin yakın ilişkilerindeki mükemmeliyetçilik tutumları ve çatışmalar karşısında verdikleri tepki biçimlerinin ilişkisiyle bu değişkenlerin Yatırım Modeli değişkenleri üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Bunların yanı sıra, çatışmalar karşısında verilen bireysel ve partnerde algılanan tepki örüntülerinin etkileşiminin Yatırım Modeli boyutları üzerindeki etkisi incelenecek, ayrıca cinsiyet ve ilişki türü farklılıkları ele alınacaktır.

1.5.1. Çalışmanın Denenceleri

1- Rusbult'a (1980, 1983) göre, Yatırım Modeli değişkenleri arasında (İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, İlişki Yatırımı, Bağlanım) yordayıcı bir ilişki mevcuttur. Daha ayrıntılı olarak ifade etmek gerekirse;

- Yüksek doyum ve ilişkiye yapılan yatırım, ilişki bağlanımını arttırırken, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmenin artışı bağlanımı azaltmaktadır (Rusbult, 1980, 1983).
- İlişki doyumu, ilişki yatırımı ve bağlanım arasında olumlu ve tüm bu değişkenlerle seçeneklerin niteliğini değerlendirme arasında olumsuz bir ilişki mevcuttur (Rusbult, 1980, 1983).
- Bu ilişkilerin bu çalışmada da doğrulanması beklenmektedir.

2- Mükemmeliyetçilik Boyutlarından "Farklılık" ile Yatırım Modeli değişkenlerinden "İlişki doyumu" ve "İlişki Bağlanımı" arasında yordayıcı bir ilişki öngörülmektedir. Daha ayrıntılı bir biçimde ifade edilecek olursa;

- İlişki doyumunu, mükemmeliyetçilik boyutlarından "farklılık" puanlarının olumsuz olarak yordaması beklenmektedir. Ayrıca, olumsuz mükemmeliyetçilik boyutu olan farklılığın ilişki bağlanımını doyum aracılığıyla etkilemesi öngörülmektedir. Farklılık arttıkça doyumun azalması ve bunun sonucu olarak bağlanımın azalması beklenmektedir.

3- Mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” ile yapıcı ve yıkıcı

çatışma çözme tepkileri (çıkış, konuşma, bağlılık, yokmuş gibi davranma) arasında yordayıcı bir ilişki öngörülmektedir. Ayrıca, mükemmeliyetçilik boyutlarından “düzen” ile olumlu çatışma çözme tepkileri (konuşma, bağlılık) arasında yordayıcı bir ilişki beklenmektedir. Daha ayrıntılı olarak ifade etmek gerekirse;

- Farklılık puanlarının çatışmayı çözme biçimlerinden “çıkış” ve “yokmuş gibi davranma” tepkisi puanlarıyla olumlu, “konuşma” ve “bağlılık” tepkisi puanlarıyla olumsuz etkileşimi öngörülmektedir. Farklılık arttıkça yıkıcı tepkiler olan “çıkış” ve “yokmuş gibi davranma” artacaktır. Ayrıca, farklılık arttıkça “konuşma” ve “bağlılık” gibi yapıcı tepkiler azalacaktır.
- Düzen puanlarının ise çatışmayı çözme biçimlerinden “konuşma” ve “bağlılık” tepkileriyle olumlu bir etkileşim içinde olması öngörülmektedir. Olumlu mükemmeliyetçilik boyutu olan düzen arttıkça yapıcı tepkiler olan “konuşma” ve “bağlılık” artacaktır.

4- Tüm modelin sınanması sırasında, Yatırım Modeli değişkenleriyle mükemmeliyetçilik boyutları arasında yordayıcı bir ilişki beklenirken bu ilişkiye çatışma çözme tepkilerinin aracılık etmesi öngörülmektedir. Mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılığın” tüm Yatırım Modeli değişkenlerini ve tüm çatışma çözme tepkilerini doğrudan etkilemesi beklenmektedir. Daha ayrıntılı bir biçimde ifade edilecek olursa;

- Yatırım Modeli değişkenlerinden “doyum”, “yatırım” ve “bağlanım” ile mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” ve “düzen”

arasında yapıcı çatışma tepkilerinin (konuşma, bağlılık), aracılık etmesi öngörülmektedir. Farklılık azaldıkça konuşma tepkisi ve bağlılık tepkisinin artması, bunların sonucunda da doyum yatırım ve bağlanımın artması beklenmektedir. Ayrıca düzen arttıkça konuşma ve bağlılık tepkilerinin artması ve doyum, bağlanım ve yatırımı da arttırması öngörülmektedir.

- Yatırım Modeli değişkenlerinden “seçeneklerin niteliğini değerlendirme” ile mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” arasında yıkıcı çatışma tepkilerinin (çıkış ve yokmuş gibi davranma), aracılık etmesi beklenmektedir. Farklılığın artışıyla çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisinin artması bunun sonucunda da seçenekleri değerlendirmenin artması öngörülmektedir.

5- Bireyin kendinde ve partnerinde algıladığı çatışma çözme tepkilerinin ilişki doyumunu, ilişkiye yapılan yatırımı, bağlanımı ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi etkileyeceği öngörülmektedir. Ayrıntılı bir biçimde ifade edilecek olursa;

- Partnerinin tepkilerini yıkıcı algılayan kişilerin ilişki doyumlarının düşük olması öngörülmektedir.
- Hem bireyin kendisinin hem partnerinin yıkıcı tepkiler (çıkış ve yokmuş gibi davranma) göstermesinin seçeneklerin niteliğini değerlendirme davranışını arttırması öngörülmektedir.
- Bireyin verdiği yapıcı tepkilerin (konuşma ve bağlılık) ilişki yatırımı ve bağlanımını arttırması öngörülmektedir.

6- Çalışmada cinsiyet ve ilişki türü açısından farklılaşmalar beklenmektedir; şöyle ki:

- Kadınların ilişkilerine erkeklerden daha fazla yatırım yapması beklenmektedir.
- Erkeklerin kadınlarla karşılaştırıldığında seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme puanlarının yüksek olması öngörülmektedir.
- Kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında daha fazla ilişkiyi koruma yönünde olan yapıcı tarzları (konuşma, bağlılık), erkeklerin ise kadınlara kıyasla daha fazla yıkıcı tarzları (çıkış, yokmuş gibi davranma) kullanma eğilimi göstermesi beklenmektedir.
- Evlilerle karşılaştırıldığında flört edenlerin bağlanımlarının daha düşük, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme puanlarının ise daha yüksek çıkması öngörülmektedir.

2.BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Çalışmaya şu anda yakın ilişki yaşayan (evli, flört eden, beraber yaşayan, sözlü/ nişanlı) 198'i kadın (%63), 118'i (%37) erkek olan toplam 316 kişi katılmıştır. Yaş aralıkları 18 ile 63 arasında değişen kişilerin yaş ortalaması 32,06'dır (ss=1.14). Çalışmaya katılanların ilişki türlerine bakıldığında, 150'sinin (%47) flört ettiği, 110'unun (%35) evli olduğu, 3'ünün (% 1) evli ancak ayrı yaşadığı, 12'sinin (%4) sözlü/nişanlı olduğu, 8'inin (%3) ise beraber yaşadığı görülmüştür. Boşandıktan ya da eşi öldükten sonra yeni bir flörtü olanların sayısı 20 (%6), boşandıktan ya da eşi öldükten sonra evlenenlerin sayısı 9'dur (%3). Bazı ilişki türlerinin yüzdelerinin çok az olması nedeniyle, ilişki türü evli ve flört eden olmak üzere iki kategoriye indirgenmiştir. Buna göre çalışmaya katılanların 190'ı (%60) flört ederken, 122'si (%39) evlidir. Katılımcıların 4'ü (%1) ise ilişkilerinin türünü belirtmemiştir.

Katılımcıların 58'i (%18) şu anda yaşadığı ilişkisini ilk duygusal ilişkisi olarak tanımlarken, 167'sinin (%53) duygusal anlamda önemli algıladığı bir-üç adet ilişkisi, 52'sinin (%17) dört-beş adet ilişkisi, 16'sinin (%5) altı-on adet

ilişkisi, 23'ünün (%7) ise on adetin üzerinde ilişkisi olmuştur. Katılımcıların ilişki süresi ortalamaları 88,97 aydır (ss= 111.20).

Çalışmaya katılanların 75'i (%24) üniversite mezunu, 56'sı (%18) lisansüstü mezunu, 143'ü (%45) üniversite öğrencisi, 31'i (%10) lise ve 11'i (%3) ise ilkokul mezunudur. Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları Ek 1.'de verilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama amacıyla Kişisel Bilgi Formu, İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ), İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği (İİOOMÖ) ve İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği (İİÇÇTÖ) uygulanmıştır. Anket öncesinde katılımcılara anket bilgilendirme formu verilmiştir. Bu formun bir örneği Ek 2.'de verilmiştir.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formunda katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yer gibi demografik sorular sorulmuştur. Ayrıca katılımcılara, ilişki türü, ilişki süresi ve girdikleri ilişki sayısına ilişkin sorular da sorulmuştur. Kişisel bilgi formunun bir örneği Ek 3.'de verilmiştir.

2.2.2. İlişki İstikrarı Ölçeği-İİÖ

Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından geliştirilen "İlişki İstikrarı Ölçeği" (İİÖ/ The Investment Model Scale) "ilişki doyumu", "seçeneklerin niteliğini değerlendirme", "ilişki yatırımı" ve "ilişki bağlanımı" alt ölçeklerinden oluşmakta ve ilişki doyumunu, bir başkasıyla beraber olmayı yani seçenekleri değerlendirmeyi, ilişki bağlanımını ve ilişkiye yapılan yatırımı ölçmeyi

amaçlamaktadır. Özgün ölçeğin Türk kültürüne uyarlaması öncelikle Büyükhahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, özgün ölçeğin sadece “ilişki doyumu”, “seçeneklerin niteliğini değerlendirme” ve “ilişki yatırımı” alt ölçekleri uyarlanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı, ilişki doyumu boyutu için .90, seçeneklerin niteliğini değerlendirme boyutu için .84 ve ilişki yatırımı boyutu için .84 dür. İİÖ'nün alt ölçeklerinin iki yarım güvenilirlik katsayıları sırasıyla .84, .71,.78'dir. Ölçek, daha sonra Büyükhahin ve Taluy (yayınlanmamış araştırma raporu) tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve ölçeğe 7 maddelik bağlanım boyutu eklenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı, ilişki doyumu için .93, seçeneklerin niteliğini değerlendirme boyutu için .83, ilişki yatırımı boyutu için .84 ve ilişki bağlanımı boyutu için .70dir.

Bu çalışmada, ölçek 37 madde olarak uygulanmıştır. Ölçekte, “**doyum**” (d1a, d1b, d1c, d1d, d1e, d2, d3,d4, d5, d6) (örn., İlişkimiz benim için doyum verici), “**seçeneklerin niteliği**” (s1a, s1b, s1c, s1s, s1e, s2, s3,s4, s5, s6) (örn., Birlikte olduğum kişi dışında bana çok çekici gelen insanlar var), “**yatırım**” (y1a, y1b, y1c, y1y, y1e, y2, y3,y4, y5, y6) (örn., İlişkimiz için çok fazla yatırım yaptım) ve “**bağlanım**” (b1, b2, b3,b4, b5, b6, b7) (örn., İlişkimizin sonsuza kadar sürmesini istiyorum) maddeleri yer almaktadır. Bağlanım alt boyutundaki 3. ve 4. maddeler (b3, b4) ters puanlanmaktadır. İlişki İstikrarı Ölçeği'nin bir örneği Ek 4.'de verilmiştir.

2.2.3. İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği – İİOOMÖ

Shea, Slaney ve Rice (2006) tarafından geliştirilen “İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği”nde (İİOOMÖ/ DAPS, Dyadic Almost Perfect Scale), yeniden düzenlenen “Olumlu Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği” (APS- R, Almost Perfect Scale- Revised, Slaney ve ark., 2001) temel alınmıştır. Ölçeğin amacı, katılımcıların eşlerine ne derece yüksek standartlar koyduklarını, eşlerinden bekledikleri düzen ve temizliği ve yakın ilişki partnerlerini kendi beklentilerine uygun ya da beklentilerinden farklı olarak ne şekilde algıladıklarını değerlendirmektir. Bu ölçek, özgün ölçeğiyle (OOMÖ-Y/ APS-R) uygun olarak, “**farklılık**” (1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 26) (örn., Eşim/ilişki yaşadığım kişi için en iyi olan benim için hiç bir zaman yeterince iyi değildir), “**yüksek standartlar**” (5, 8, 11, 14, 19, 25) (örn., Benim için önemli kişinin işte ya da okuldaki performansına ilişkin yüksek standartlarım vardır) ve “**düzen**” (2, 7, 17, 22) (örn., Eşimin/ilişki yaşadığım kişinin planlı ve düzenli olması gerektiğini düşünüyorum) alt boyutlarından oluşmaktadır. Daha önceden de belirtildiği gibi, “farklılık” alt boyutu, katılımcının partnerinin kendi beklentilerini karşılamayacağına ilişkin algıladığı yetersizliği ölçmektedir. “Yüksek standartlar” alt boyutu, katılımcı kişinin partnerine ilişkin üstün performans beklentilerini değerlendirmektedir. “Düzen” alt boyutu ise, kişinin partnerinin düzgün ve düzenli olmasına dair yargı ve beklentilerini ölçmektedir. Toplam 26 maddeden oluşan ölçekte 3.,16., ve 21. maddeler ters kodlanmaktadır.

Her alt ölçek 7 dereceli (1= kesinlikle katılmıyorum 2= katılmıyorum, 3= biraz katılmıyorum, 4= kararsızım, 5= biraz katılıyorum, 6 = katılıyorum, 7= kesinlikle katılıyorum) Likert tipi bir ölçeklendirme üzerinden değerlendirilmiştir. İİOOMÖ'nün alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları “farklılık” için .93, “yüksek standartlar” için .83 ve “düzen” için .73 bulunmuştur (Shea ve ark, 2006).

Ölçeğin, Türkçe'ye uyarlama çalışması Taluy ve Büyüksahin-Sunal (yayınlanmamış araştırma raporu) tarafından yapılmış ve aynı faktörler altında yer alan alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları, “farklılık” için .80, “yüksek standartlar” için .72 ve “düzen” için .85 olarak bulunmuştur. Test tekrar test güvenirlik katsayıları ise, “farklılık” altölçeği için .61, “yüksek standartlar” alt ölçeği için .49 ve “düzen” alt ölçeği için .67 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bir örneği Ek 5.'de verilmiştir.

2.2.4. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği – İİÇÇTÖ

Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus (1991) tarafından geliştirilen İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği (İİÇÇTÖ/ EVLN Responses to Dissatisfaction Scale- Accomodation Instrument) sıkıntılı çiftlerin sorunlar karşısında verdikleri tepkilerin karşılıklı bağımlılık örüntülerini incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Öncelikle Rusbult ve Zembrodt (1983) tarafından yakın ilişkilerde sorunlara verilen tepkileri belirlemek amacıyla bir ölçek (Responses to Dissatisfaction in Romantic Involvements) geliştirmiş ve

bu ölçekte tepkiler dört ana grupta sınıflandırılmıştır. Bu sistemde sorunlara verilen tepkiler, etkinlik/edilgenlik ve yapıcılık/ yıkıcılık boyutunun kesiştirilmesiyle oluşturulmuş ve bu tepkiler “çıkış”, “konuşma”, “bağlılık” ve “yokmuş gibi davranma” olarak adlandırılmıştır. Daha sonra Rusbult ve arkadaşları (1991) bireyin tepkilerini içeren bu ölçeğe, bireyin partnerinde algıladığı tepkiler alt ölçeğini de ekleyerek karşılıklı bağımlılık yapısı ile birlikte aynı zamanda uyumun temel yapısını da anlamaya çalışmışlardır. Sözkonusu ölçekte, dört tepki kategorisi “bireyin tepkileri” ve “bireyin partnerinde algıladığı tepkiler” olarak ayrıştırılarak iki kısımda incelenmiştir. Öncelikle 24 madde olarak geliştirilen ölçek daha sonra Kilpatrick, Bissonnette ve Rusbult (2002) tarafından 16 madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Rusbult ve arkadaşları'nın (1991) yaptıkları beş çalışmada yıkıcı tepkiler için iç tutarlık katsayıları .86 ile .92 arasında, yapıcı tepkiler için iç tutarlık katsayıları .61 ile .80 arasında değişmektedir. Her iki kısımda da 16'şar madde ile oluşturulan ölçek, 9 dereceli (1 = hiç yapmam/ eşim hiç yapmaz; 9= sürekli yaparım/ eşim sürekli yapar) Likert ölçekleme tipine göre tasarlanmıştır.

Buna göre, “**çıkış**” yıkıcı ve etkin bir tepkiyi ölçmektedir (1.,5.,9,13. maddeler) (örn., *bireyin tepkisi*: Eşim/ilişki yaşadığım kişi bana kaba davrandığında çok kızarım ve çekip gitmek isterim/ *bireyin partnerinde algıladığı tepki*: Eşime/ilişki yaşadığım kişiye kaba davrandığımda çok kızar ve çekip gitmek ister); “**konuşma**” yapıcı ve etkin bir tepkiyi ölçmektedir (2.,6.,10.,15. maddeler) (örn., *bireyin tepkisi*: Eşim/ilişki yaşadığım kişi bana

kaba davrandığında durumu çözmeye ve koşulları düzeltmeye çalışırım/ *bireyin partnerinde algıladığı tepki*: Eşime/ilişki yaşadığım kişiye kaba davrandığımda durumu çözmeye ve koşulları düzeltmeye çalışırım); “**bağlılık**” yapıcı ve edilgen bir tepkiyi ölçmektedir (3.,7.,11.,16. maddeler) (örn., *bireyin tepkisi*: Eşim/ilişki yaşadığım kişi bana kaba davrandığında onu suçsuz kabul ederim ve bunu unutum/ *bireyin partnerinde algıladığı tepki*: Eşime/ilişki yaşadığım kişiye kaba davrandığımda beni suçsuz bulur ve konuyu unutmur); **yokmuş gibi davranma** ise yıkıcı ve edilgen bir tepkiyi ölçmektedir (4.,8.,12.,14. maddeler) (örn., *bireyin tepkisi*: Eşim/ilişki yaşadığım kişi gerçekten kötü birşey söylediğinde somurturum ve konuyla yüzleşmem/ *bireyin partnerinde algıladığı tepki*: Eşime/ilişki yaşadığım kişiye gerçekten kötü birşey söylediğimde somurtur ve konuyla yüzleşmez).

Rusbult ve arkadaşları (1991), bu ölçeğin puanlamasının araştırmanın amacına göre iki farklı biçimde yapılabileceğini belirtmişlerdir. Buna göre, tepkileri teker teker ölçmek için katılımcıların yanıtlarının ortalaması her alt ölçeğin (çıkış, konuşma, bağlılık, yokmuş gibi davranma) kendi maddeleri üzerinden ayrı ayrı alınmaktadır. Diğer puanlama biçiminde ise, uyumsal davranışı değerlendirme amacı güdülmekte ve ölçekteki yıkıcı tepkilerin (çıkış ve yokmuş gibi davranma) maddeleri ters kodlanarak toplam puan elde edilmektedir. Bu çalışmada sadece çatışmalar karşısında gösterilen tepkiler incelenmiş, hem bireyin tepkileri, hem de partnerinde algıladığı tepkiler (çıkış, konuşma, bağlılık, yokmuş gibi davranma) teker teker ele alınmıştır.

2.2.4.1. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin Türk Kültürüne Uyarlanması

İkili ilişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin (İÇÇTÖ) Türk kültürüne uyarlama çalışmasının yapılabilmesi için öncelikle Kasım 2009'da Rusbult'dan izin alınmıştır. Daha sonra, doktora tez önerisi içeriğinde Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'na sözkonusu ölçeğin uyarlama çalışması yapılacağı bilgisi verilmiş ve etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni Ek 6.'da verilmiştir. Alınan izinlerin ardından, özgün ölçekte yer alan maddeler iyi derecede İngilizce diline sahip olan iki sosyal psikolog, bir klinik psikolog ve bir İngiliz dili bilimi öğretim görevlisi tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve çoğunluğun yanıtları temel alınarak ölçeğin Türkçe versiyonu oluşturulmuştur. Ölçeğin bir örneği Ek 7.'de verilmiştir.

Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışmasında 141'i kadın (%48), 153'ü erkek (%52), olmak üzere, duygusal bir birlikteliği olan 294 kişiye "İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği" 'nin türkçe formu uygulanmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 17 ile 84 arasında değişmektedir ($\bar{x} = 25.02$, $ss = 11.32$). Çalışmaya katılanların ilişki türlerine bakıldığında, 225'inin (%77) flört ettiği, 36'sının (%12) evli olduğu, 17'sinin (%6) sözlü/ nişanlı olduğu, 8'inin (%3) ise aynı evde beraber yaşadığı görülmüştür. Boşandıktan sonra yeni bir flörtü olanların sayısı 3 (%1), eşi öldükten sonra yeni bir flörtü olanların sayısı 4'dür (%1). Katılımcıların 1'i ise ilişkilerinin türünü belirtmemiştir.

Katılımcıların 215'i (%73) üniversite öğrencisi, 49'u (%17) üniversite mezunu, 14'ü (%5) lisansüstü mezunu, 12'si (%4) lise mezunu, 3'ü (%1) ilkokul mezunudur. 1 kişi eğitim durumunu belirtmemiştir. 145 (%49) katılımcı yaşamının büyük bölümünü bir metropolde geçirmişken, 100'ü (%34) kentte, 29'u (%10) kasabada, 20'si ise (%7) köyde geçirmiştir. Katılımcıların 58'i (%20) şu anda yaşadığı ilişkiyi ilk duygusal ilişkisi olarak tanımlarken, 126'sının (%43) duygusal anlamda önemli algıladığı bir-üç adet ilişkisi, 58'inin (%20) dört-beş adet ilişkisi, 24'inin (%8) altı-on adet ilişkisi, 26'sının (%9) ise on adet üzerinde ilişkisi olmuştur. İki kişi yaşadığı duygusal ilişki sayısını belirtmemiştir. Katılımcıların şu anda yaşadıkları ilişki süresi ortalamaları 51,43 aydır ($ss= 103.92$), en uzun yaşadıkları ilişki süresinin ortalaması ise 54,65 aydır ($ss= 97.87$).

2.2.4.2. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin (İİÇÇTÖ) Yapı Geçerliği

Bireyin tepkileri ve bireyin partnerinde algıladığı tepkiler olarak ayrılan ve herbiri 16'şar maddeden oluşan İİÇÇTÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacıyla her bir alt ölçekten elde edilen puanlara varimaks eksen döndürme yöntemiyle faktör analizi uygulanmıştır. Herhangi bir faktör sayısı belirlenmeden yapılan ilk analiz, bireyin tepkileri için varyansın %56'sını, bireyin partnerinde algıladığı tepkiler için varyansın %59'unu açıklayan ve özdeğerleri 1'in üzerinde olan dörder faktör ile sonuçlanmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi

bireyin tepkileri için $=.80$, bireyin partnerinde algıladığı tepkiler için ise $=.84$ olarak bulunmuştur. Bu da verinin faktör analizi için yeterli olduğunu göstermektedir. Faktör sayısına karar verirken özdeğerler, açıklanan varyans oranı, güvenilirlik değerleri ve özdeğerlerin grafik dağılımı (scree plot) incelendiğinde ölçeği hem bireyin tepkileri hem de bireyin partnerinde algıladığı tepkiler açısından dört faktör altında toplamanın uygun olduğu görülmüştür. Özgün ölçekle aynı faktör yapısına sahip çıkan ölçeğin faktör analizi sonuçları Çizelge 2.1’de verilmiştir. Alt boyutlar faktör yapısı özgün ölçekle aynı olduğu için aynı isimlerle adlandırılmıştır.

Çizelge 2.1 Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere Ait Maddelerin Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör1 Konuşma		Faktör2 Bağlılık		Faktör3 Çıkış		Faktör 4 Yokmuş gibi davr.		Toplam Varyans %	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1					.53	.76				
2	.78	.84								
3			.44	.37						
4							.71	.66		
5					-	.65	.70			
6	.67	.75								
7			.58	.38						
8							.51	.75		
9					.62	.61				
10	.80	.82								
11			.69	.48						
12			-.73	-.80			-	-		
13					.77	.57				
14							.51	.67		
15	.79	.79								
16			.76	.70						
Açıklanan Varyans %	20	25	15	11	11	12	10	11	56	59

A= Bireyin tepkileri, B= bireyin partnerinde algıladığı tepkiler

Çizelgede 2.1 görüldüğü gibi, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin "bireyin tepkileri" başlıklı kısmında, birinci faktör yapıcı ve etkin bir tarz olan **konuşma tepkisini** (odağı problem çözümü içine çekme, problem üzerinde tartışma, bir arkadaş ya da terapistten yardım alma, çözümler önerme); ikinci faktör yapıcı ve edilgen bir tarz olan **bağlılık tepkisini** (çatışmadan kaçınma fakat partnerine bağlı kalma, sıkıntının iyileşmesini umut ederek bekleme, iyileşme için dua etme); üçüncü faktör yıkıcı ve etkin bir tarz olan **çıkış tepkisini** (çatışmayı ve partnerini terk etme, ortak yaşanan bir evden ayrılma, boşanma ya da ayrılmakla tehdit etme); ve dördüncü faktör ise yıkıcı ve edilgen bir tarz olan **yokmuş gibi davranma tepkisini**

(partneri ve çatışmayı görmezden gelme, partnerle az zaman geçirme, problem üzerinde tartışmaktan kaçınma, partnere kötü davranma, konuyla ilgisiz konularda partneri eleştirme) içermektedir. Özgün ölçeğin “bireyin tepkileri” kısmında yokmuş gibi davranma içinde yer alan 12. madde Türk kültüründe ters kodlanarak bağlılık içinde yer alırken, özgün ölçekte çıkış içinde yer alan 5. madde ise Türkçeye uyarlama çalışmasında yüksek yüklerle yokmuş gibi davranma faktörü altında yer almıştır. Bu nedenle bireyin tepkileri kısmında ölçek bu şekilde kullanılmıştır. Birinci faktör varyansın %20’sinden, ikinci faktör varyansın %15’inden, üçüncü faktör varyansın %11’inden, dördüncü faktör varyansın %10’undan sorumludur. Dört faktör birlikte toplam varyansın %56’sını açıklamaktadır.

Çizelgede 2.1’de görüldüğü üzere, Türk kültürüne uyarlama sırasında ölçeğin “bireyin partnerinde algıladığı tepkiler” başlıklı kısmında birinci faktör **konuşmayı**, ikinci faktör **bağlılığı**, üçüncü faktör **çıkışı** ve dördüncü faktör ise **yokmuş gibi davranmayı** içermektedir. Yine özgün ölçeğin “bireyin partnerinde algıladığı tepkiler” kısmında yokmuş gibi davranma içinde yer alan 12. madde Türkçeye uyarlama çalışmasında ters kodlanarak bağlılık içinde yer almıştır. Bu nedenle bireyin partnerinde algıladığı tepkiler kısmında ölçek bu şekilde kullanılmıştır. Birinci faktör varyansın % 25’inden, ikinci faktör varyansın %11’inden, üçüncü faktör varyansın %12’sinden, dördüncü faktör varyansın % 11’inden sorumludur. Dört faktör birlikte toplam varyansın %59’unu açıklamaktadır.

2.2.4.3. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin Ölçüt Geçerliği

İkili ilişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeğinin ölçüt geçerliğini belirlemek için Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği (ÇYBÖ) uygulanmıştır. Hojjat (2000) tarafından geliştirilen ve Türk kültürüne Uğurlu (2003) tarafından uyarlanan ölçek, kişilerin evlilikte eşleri ile yaşadıkları sorunları çözümlerken kullanabilecekleri olumlu-olumsuz ve aktif-pasif davranışlarla ilgili ifadelerle sahiptir. ÇYBÖ, İİÇÇTÖ ile benzer biçimde dört farklı çatışma yönetim biçimini içermektedir. Bunlar; olumlu-aktif, olumsuz-aktif, olumlu-pasif ve olumsuz-pasif çatışma yönetim biçimleridir (Uğurlu,2003). İkili ilişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin bireyin tepkileri ve bireyin partnerinde algıladığı tepkiler alt ölçekleri ile Çatışma Yönetim Biçimi Ölçeği alt ölçeklerinin arasındaki korelasyonlar sırasıyla Çizelge 2.2'de verilmiştir.

Çizelge 2.2. İİÇÇTÖ Alt Ölçekleri ile ÇYBÖ Alt Ölçeklerindeki Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere Ait Maddelerin Korelasyonları

Bireyin tepkileri	Yıkıcı-Etkin		Yapıcı-Etkin		Yapıcı-Edilgen		Yıkıcı-Edilgen	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Çıkış	.22	.27						
Konuşma			.30	.55				
Bağlılık					.45	.48		
Yokmuş gibi davranma							.28	.16

p < .01

A= Bireyin tepkileri, B= bireyin partnerinde algıladığı tepkiler

2.2.4.4. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin Güvenirliği

Ölçeğin güvenirlilik düzeyini belirlemek amacıyla, iç tutarlık katsayısı, iki yarım güvenirliliği ile test- tekrar test güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .79 bulunmuştur. Alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık ve iki yarım güvenirlilik katsayıları sırasıyla; **çıkış** (bireyin tepkisi) = .68, .65; (bireyin partnerinde algıladığı tepki) = .63, .64; **konuşma** (bireyin tepkisi) = .80, .81; (bireyin partnerinde algıladığı tepki) = .85, .88; **bağlılık** (bireyin tepkisi) = .74, .80; (bireyin partnerinde algıladığı tepki) = .77, .78; **yokmuş gibi davranma** (bireyin tepkisi) = .53, .54; (bireyin partnerinde algıladığı tepki) = .54, .58 dir.

Test tekrar test güvenirliliği için ölçek, 123 katılımcıya üç hafta arayla iki kez uygulanmıştır. Bu nedenle katılımcılardan formun üzerine birer rumuz yazmaları ve ikinci uygulamada aynı rumuzla yeniden sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Bireyin tepkileri ölçeğine yapılan analiz sonucunda elde edilen test tekrar test güvenirlilik katsayıları, çıkış için .58, konuşma için .62, bağlılık için .60 ve yokmuş gibi davranma için .55 olarak saptanmıştır. Bireyin partnerinde algıladığı tepkiler ölçeğine yapılan analiz sonucunda elde edilen test tekrar test güvenirlilik katsayıları ise, çıkış için .58, konuşma için .58, bağlılık için .53 ve yokmuş gibi davranma için .48 olarak saptanmıştır. Çizelge 2.3.'de İİÇÇTÖ'nün bireyin tepkileri ve bireyin partnerinde algıladığı tepkilerin güvenirlilik katsayıları verilmiştir.

Çizelge. 2.3. Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere ait Maddelerin Güvenilirlik Katsayıları

	Cronbach Alfa		Test-tekrar test güvenilirliği		İki yarım test güvenilirliği	
	A	B	A	B	A	B
Çıkış	.68	.63	.58	.58	.65	.64
Konuşma	.80	.85	.62	.58	.81	.88
Bağlılık	.74	.77	.60	.53	.80	.78
Yokmuş gibi davranma	.53	.54	.55	.48	.54	.58

A= Bireyin tepkileri, B= bireyin partnerinde algıladığı tepkiler

Sonuç olarak, gerçekleştirilen analizler sonucunda beklendik yönde ilişkiler gösteren ve faktör analizleri sonuçları da tatmin edici düzeyde olan ölçeğin Türk örnekleminde anlamlı geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğu söylenebilir.

2.3. İşlem

Çatışma ölçeğinin uyarlama çalışması verileri Ocak-Şubat 2011 tarihleri arasında toplanmış, çalışmanın verileri ise Eylül 2011 ile Mart 2012 tarihleri arasında toplanmıştır. Uygulamaların bir kısmı üniversite öğrencilerine sınıf ortamında ve yetişkinlere işyerlerinde uygulanmıştır.

Araştırmacı tarafından çalışmaya katılanlara çalışmanın amacına yönelik sözlü ve yazılı kısa bir bilgi verilmiş ve onayları alındıktan sonra uygulama başlatılmıştır. Çalışmaya katılanlardan kimliklerini belirleyici bir bilgi istenmemiştir. Uygulamanın süresi 20-25 dakika arasında değişmektedir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, Yatırım Modeli kapsamında değerlendirilen “ilişki doyumu”, “seçeneklerin niteliğini değerlendirme”, “ilişki yatırımı” ve “bağlanım” değişkenlerinin, mükemmeliyetçilik alt boyutları (“farklılık”, “yüksek standartlar”, “düzen”) ve çatışma çözme tepkileriyle (“çıkış”, “konuşma”, “bağlılık”, “yokmuş gibi davranma”) ilişkisinin incelenmesine ve çalışmanın denencelerinin sınındığı analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Bu doğrultuda, öncelikle değişkenlere ilişkin betimleyici istatistiklerle birlikte, değişkenlerin cinsiyet ve ilişki türü açısından karşılaştırılması amacıyla ilişki süresi ve yaşın etkisi kontrol altında tutularak çok değişkenli varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Ayrıca, Yatırım Modeli değişkenlerinin mükemmeliyetçilik boyutları ve çatışma çözme tepkileriyle ilişkisini incelemek amacıyla korelasyon analizleri yapılmıştır. Ardından, denencelerin sınanması ve modeldeki aracı değişkenlerin etkisinin incelenmesi için yapısal eşitlik modeli analizleri yapılmıştır. Bunların yanı sıra, bireyin çatışma çözme tepkileriyle partnerinde algıladığı tepkilerin karşılıklı etkilerinin yani etkileşim etkisinin Yatırım Modeli boyutlarını ne derecede yordadığı düzenleyici değişkenli regresyon analiziyle (moderated regression) sınanmıştır.

3.1. Yatırım Modeli Değişkenleri, Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Cinsiyet ve İlişki Türü Açısından Karşılaştırılması

Çalışmanın ilk bölümünde Yatırım Modeli alt boyutlarından alınan toplam puanlar ile ikili ilişkilerde olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik ve çatışma çözme tepkileri alt boyutlarından alınan puanların cinsiyet ve ilişki türü değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir. Bu doğrultuda, tüm analizlerde, ilişki süresi ve yaşın etkisi kontrol edilerek, Cinsiyet (2) X İlişki türü (2) bağımsız örneklem grubu desenine uygun çok değişkenli varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda yaş (Wilks' $\lambda = .88$, $F_{(17-294)} = 2.28$; $p < .01$, $\eta^2 = .12$), ilişki süresi (Wilks' $\lambda = .88$, $F_{(17-294)} = 2.33$; $p < .01$, $\eta^2 = .12$) ve cinsiyet (Wilks' $\lambda = .81$, $F_{(17-294)} = 4.05$ $p < .01$ $\eta^2 = .20$) temel etkilerinin bazı bağımlı değişkenler açısından anlamlı olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan, ilişki türü temel etkisi ve cinsiyet-ilişki türü ortak etkisi için anlamlı bir sonuç bulunmamıştır.

3.1.1. Cinsiyet Temel Etkisine İlişkin Bulgular

Cinsiyet temel etkisinin Yatırım Modeli değişkenlerinden seçeneklerin niteliğini değerlendirme ($F_{(1-310)} = 11.28$; $p < .01$) ve ilişkiye yapılan yatırım ($F_{(1-310)} = 8.24$; $p < .01$) üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Çizelge 3.1'de görüldüğü üzere, erkeklerin ($\bar{x} = 37.07$, $ss = 14.26$) seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanları, kadınlardan ($\bar{x} = 32.26$, $ss = 13.47$), anlamlı

olarak daha yüksektir. Buna karşın, kadınların ($\bar{x} = 42.08$, $ss = 12.82$) yatırım puanları da, erkeklerden ($\bar{x} = 38.97$, $ss = 12.18$), daha yüksek bulunmuştur. Ancak cinsiyet temel etkisinin Yatırım Modeli değişkenlerinden doyum ve bağlanımın toplam puanları üzerinde anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir. Ayrıca, ilişki türü temel etkisinin ve cinsiyet-ilişki türü ortak etkisinin de katılımcıların Yatırım Modeli değişkenleri toplam puanları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Cinsiyet, ilişki türü ve cinsiyet-ilişki türü ortak etkisinin katılımcıların ikili ilişkilerde olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çizelge 3.1'de görüldüğü üzere, cinsiyet temel etkisinin bireyin konuşma ($F_{(1-310)} = 5.75$; $p < .05$) ve bağlılık ($F_{(1-310)} = 23.71$; $p < .01$) tepkileri için anlamlı olduğu görülmektedir. Buna karşılık, ilişki türü temel etkisinin ve cinsiyet-ilişki türü ortak etkisinin bireyin çatışma çözme tepkilerinden aldıkları puanlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Çizelge 3.1'de görülebileceği gibi, erkeklerin ($\bar{x} = 6.37$, $ss = 1.64$) konuşma puanları, kadınlardan ($\bar{x} = 6.01$, $ss = 1.55$) daha yüksektir. Yine aynı şekilde, erkeklerin ($\bar{x} = 5.20$, $ss = 1.20$) bağlılık puanları, kadınlardan ($\bar{x} = 4.63$, $ss = 1.08$) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilerin farklılaşmaları incelendiğinde, cinsiyet temel etkisinin algılanan partnerin sadece çıkış ($F_{(1-310)} = 5.22$; $p < .05$)

tepkisi için anlamlı olduğu gözlenmiştir. Çizelge 3.1'de görülebileceği gibi, erkeklerin ($\bar{x} = 3.04$, $ss= 1.95$) partnerlerinde algıladıkları çıkış tepkisi puanları, kadınlardan ($\bar{x} = 2.54$, $ss= 1.68$) anlamlı olarak daha yüksektir. Buna karşılık, ilişki türü temel etkisinin ve ve cinsiyet-ilişki türü ortak etkisinin algılanan partnerin çatışma çözme tepkileri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çizelge 3.1. Cinsiyet ve İlişki Türüne göre Oluşturulan Grupların Tüm Değişkenlerden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve F Değerleri (Standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir)

	Cinsiyet Temel Etkisi				İlişki Türü Temel Etkisi				HataVaryans
	s.d= 1-310				s.d= 1-310				
	Kadın	Erkek	F	Eta ²	Flört	Evli	F	Eta ²	
Yatırım Modeli									
1.Doyum	49.40 (13.43)	51.00 (12.47)	.89	.003	49.20 (12.29)	51.20 (14.17)	2.88	.009	171.523
2. Seç Nit Değ.	32.26 (13.47)	37.07 (14.26)	11.28**	.035	34.30 (12.29)	33.67 (14.47)	.13	.000	188.052
3. Yatırım	42.08 (12.82)	38.97 (12.18)	8.24**	.026	39.25 (12.25)	41.45 (12.19)	1.05	.003	141.712
4. Bağlanım	51.39 (13.47)	49.89 (13.47)	.27	.001	49.04 (13.21)	53.54 (13.40)	1.47	.005	171958
Mükemmeliyetçilik									
5. Farklılık	2.99 (1.03)	3.03 (1.13)	.037	.000	3.07 (1.01)	2.92 (1.15)	.14	.000	1.154
6. Y Standart	4.58 (1.24)	4.55 (1.35)	.031	.000	4.67 (1.28)	4.41 (1.27)	1.05	.003	1.635
7.Düzen	5.48 (1.21)	5.64 (1.20)	1.93	.006	5.53 (1.27)	5.56 (1.11)	.80	.003	1.460
Birey tepkileri									
8. Çıkış(b)	2.72 (1.54)	2.88 (1.82)	.20	.001	2.97 (1.68)	2.48 (1.54)	.47	.002	2.673
9.Konuşma(b)	6.01 (1.55)	6.37 (1.64)	5.75*	.018	6.14 (1.61)	6.15 (1.57)	.23	.001	2.479
10.Bağlılık(b)	4.63 (1.08)	5.20 (1.20)	23.71**	.071	4.82 (1.17)	4.88 (1.15)	.56	.002	1.257
11.Yok g dav(b)	3.91 (1.47)	4.06 (1.76)	.85	.003	4.08 (1.56)	3.79 (1.61)	2.40	.008	2.512
Partn. Alg. tepkiler									
12. Çıkış(p)	2.54 (1.68)	3.04 (1.95)	5.22*	.017	2.82 (1.81)	2.58 (1.78)	.33	.001	3.193
13.Konuşma(p)	5.79 (1.99)	6.01 (1.88)	1.09	.004	6.05 (1.91)	5.61 (1.98)	.13	.000	3.827
14. Bağlılık(p)	5.12 (1.21)	5.19 (1.37)	.66	.002	5.18 (1.23)	5.09 (1.32)	.02	.000	1.628
15. Yok g dav(p)	3.52 (1.69)	3.87 (1.67)	2.57	.008	3.68 (1.65)	3.60 (1.76)	.05	.000	2.873

*p= < .05, **p= < .01

Not: Seç Nit Değ= Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, Y Standart= Yüksek Standartlar, Yok g dav= Yokmuş gibi davranma , (b)=bireyin tepkileri için alınan değerler,(p)=partnerde algılanan tepkiler için alınan değerler (anlamli çıkan değişkenler koyu rakamlarla gösterilmiştir)

3.2. Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki İlişkiler

Yatırım Modeli değişkenleri ile mükemmeliyetçilik boyutları ve çatışma çözme tepkilerinin ilişkili olabileceği öngörüldüğü için örneklemin tümü için ve ayrıca erkek ve kadınlar için bu değişkenler arasındaki korelasyonların katsayıları hesaplanmıştır. Doğrusal korelasyonların sıfır olduğu durumların ikinci tip hata olasılığına işaret etmesi göz önünde tutularak, anlamlı çıkmayan korelasyonlar için eğrisel korelasyonlara bakılmış ve anlamlı çıkmayan sonuçlar kesinleştirilmiştir. Tüm örneklem için anlamlı çıkan korelasyon katsayıları Çizelge 3.2’de, erkek ve kadınlar için anlamlı çıkan korelasyon katsayıları Çizelge 3.3’de sunulmuştur.

Çizelge 3.2. Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Yatırım Modeli															
1.Doyum	1														
2. Seç Nit Değ.	-.46	1													
3. Yatırım	.48	-.32	1												
4. Bağlanım	.65	-.53	.61	1											
Mükemmeliyetçilik															
5. Farklılık	-.56	.38	-.27	-.46	1										
6. Y Standart	-.18	.18		-.12	.44	1									
7.Düzen			.18	.15		.44	1								
Birey tepkileri															
8. Çıkış(b)	-.24	-.20		-.23	.46	.22		1							
9.Konuşma(b)	.24	-.13	.32	.30	-.34			-.42	1						
10.Bağlılık(b)	.21	-.12	.30	.25	-.21		.15	-.28	.55	1					
11.Yok g dav(b)	-.28	.28	-.16	-.26	.45	.26		.61	-.34	.13	1				
Partn. Alg. tepkiler															
12. Çıkış(p)	-.37	.22		-.21	.48	.24		.41	-.11		.45	1			
13.Konuşma(p)	.32	-.12	.15	.20	-.32			-.13	.42	.26	-.25	-.47	1		
14. Bağlılık(p)	.21		.16	.15	-.16				.23	.31		-.35	-.59	1	
15. Yok g dav(p)	-.39	.28		-.23	.48	.24		.34	-.14		.54	.67	-.48	-.35	1

$p < .05$

Not: Seç Nit Değ= Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, Y Standart= Yüksek Standartlar, Yok g dav= Yokmuş gibi davranma, (b)=bireyin tepkileri için alınan değerler, (p)=partnerde algılanan tepkiler için alınan değerler (sadece anlamlı korelasyonlar gösterilmiştir).

Çizelge 3.3. Erkek ve Kadınlar için Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki Korelasyonlar (*Erkeklerin değerleri köşegenin altında, kadınların değerleri köşegenin üstünde verilmiştir.*)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Yatırım Modeli															
1.Doyum	1	-.48	.48	.67	-.56	-.17		-.21	.22	.17	-.30	-.41	.36	.27	-.36
2. Seç Nit Değ.	-.46	1	-.33	-.54	.36	.16		.14	-.16	-.17	.23	.17	-.19		.26
3. Yatırım	.49	-.37	1	.61	-.28				.31	.29	-.19		.15	.24	
4. Bağlanım	.63	-.52	.63	1	-.43		.17	-.19	.33	.28	-.24	-.24	.28	.26	-.19
Mükemmeliyetçilik															
5. Farklılık	-.58	.43	-.26	-.52	1	.41		.40	-.30	-.16	.46	.48	-.35	-.24	.44
6. Y Standart	-.18	.21		-.22	.46	1	.37	.22			.30	.25	-.16		.24
7.Düzen			.26		.54		1								
Birey tepkileri															
8. Çıkış(b)	-.30	.28		-.30	.53	.22		1	-.38	-.27	.56	.37			.35
9.Konuşma(b)	.25	-.13	.32	.28	-.41		.25	-.51	1	.48	-.38	-.16	.40	.23	-.18
10.Bağlılık(b)	.26	-.18	.26	.26	-.30		.20	-.32	.65	1			.19	.31	
11.Yok g dav(b)	-.25	.34		-.30	.43	.22		.66	-.30		1	.40	-.26		.53
Partn. Alg. tepkiler															
12. Çıkış(p)	-.34	.25			.48	.24		.45			.52	1	-.56	-.45	.63
13.Konuşma(p)	.22				-.27				.45	.37	-.25	-.37	1	.53	-.52
14. Bağlılık(p)									.23	.32		-.24	.69	1	-.21
15. Yk g dav(p)	-.47	.28		-.28	.54	.26		.32			.55	.72	-.43	-.33	1

$p < .05$

Not: Seç Nit Değ= Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, Y Standart= Yüksek Standartlar, Yok g dav= Yokmuş gibi davranma, (b)=bireyin tepkileri için alınan değerler, (p)=partnerde algılanan tepkiler için alınan değerler (sadece anlamlı korelasyonlar gösterilmiştir).

“İlişki doyumu”nun mükemmeliyetçiliğin farklılık (-.56) ve yüksek standartlar (-.18) boyutlarıyla olumsuz bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Farklılık arttıkça ve bireyin standartları yükseldikçe ilişki doyumu azalmaktadır. Doyumla, çatışma çözme tepkileri arasında da bir ilişki gözlenmektedir. İlişki doyumuyla, çıkış (bireyin tepkisi= -.24, bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.37) ve yokmuş gibi davranma (bireyin tepkisi = -.28, bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.39) tepkilerinin olumsuz bir ilişkisi varken, konuşma (bireyin tepkisi= .24, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .32) ve bağlılık (bireyin tepkisi=.21, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .21) tepkilerinin ise olumlu bir ilişkisi bulunmaktadır. Farklı bir deyişle, çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösterme ve partnerinin çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösterdiğini algılama arttıkça ilişki doyumu azalmaktadır. Buna karşılık, konuşma ve bağlılık tepkisi gösterme ve partnerinin konuşma ve bağlılık tepkisi gösterdiğini algılama arttıkça ilişki doyumu da artmaktadır.

İlişki doyumu ile tüm değişkenler arasındaki ilişkiler cinsiyet açısından da incelenmiştir. Erkeklerde ilişki doyumu ile mükemmeliyetçiliğin farklılık (-.58), yüksek standartlar (-.18) boyutları ve yıkıcı tepkiler (çıkış/bireyin tepkisi= -.30, çıkış/bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.34, yokmuş gibi davranma/bireyin tepkisi= -.25, yokmuş gibi davranma/bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.47) arasında olumsuz bir ilişki gözlenmektedir. Buna karşılık, erkeklerde yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= .25, konuşma/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .22, bağlılık /bireyin tepkisi=.26) ilişki doyumuyla olumlu bir ilişki göstermektedir. Benzer biçimde kadınlarda

da ilişki doyumuyla farklılık (-.56), yüksek standartlar (-.17) ve yıkıcı tepkiler (çıkış /bireyin tepkisi= -.21, çıkış /bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.41, yokmuş gibi davranma/ bireyin tepkisi= -.30, yokmuş gibi davranma/ bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.36) arasında olumsuz bir ilişki gözlenirken, ilişki doyumuyla yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= .22, konuşma/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .36, bağlılık/bireyin tepkisi=.17, bağlılık/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .27) arasında olumlu bir ilişki gözlenmektedir.

“Seçeneklerin niteliğini değerlendirme”nin mükemmeliyetçiliğin farklılık (.38) ve yüksek standartlar (.18) boyutlarıyla olumlu bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Farklılık arttıkça ve bireyin standartları yükseldikçe seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme de artmaktadır. Seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye, çatışma çözme tepkileri arasında da anlamlı ilişkiler vardır. Seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye çıkış (bireyin tepkisi= .20, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .22) ve yokmuş gibi davranma (bireyin tepkisi= .28, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .28) tepkilerinin olumlu bir ilişkisi varken, konuşma (bireyin tepkisi= -.13, bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.12) ve bağlılık (bireyin tepkisi= -.12) tepkilerinin zayıf ve olumsuz ilişkisi bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösterme ve partnerinin çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösterdiğini algılama arttıkça, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme de artmaktadır. Ancak, konuşma ve bağlılık tepkisi gösterme ve partnerinin konuşma tepkisi gösterdiğini algılama arttıkça seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme azalmaktadır.

Seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye tüm değişkenler arasındaki ilişkiler cinsiyet açısından da incelenmiştir. Erkeklerde seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye mükemmeliyetçiliğin farklılık (.43), yüksek standartlar (.21) boyutları ve yıkıcı tepkiler (ıkış /bireyin tepkisi= .28, çıkış/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .25, yokmuş gibi davranma/bireyin tepkisi= .34, yokmuş gibi davranma/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .28) arasında olumlu bir ilişki gözlenmektedir. Buna karşılık, erkeklerde yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= -.13 ve bağlılık/bireyin tepkisi= -.18) seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye zayıf ve olumsuz bir ilişki içindedir. Benzer biçimde kadınlarda da seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye farklılık (.36), yüksek standartlar (.16) ve yıkıcı tepkiler (ıkış/bireyin tepkisi= .14, çıkış/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .17 ve yokmuş gibi davranma/bireyin tepkisi= .23, yokmuş gibi davranma/ bireyin partnerinde algıladığı tepki= .26) arasında olumlu ancak zayıf bir ilişki gözlenirken, seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= -.16, konuşma/ bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.19, bağlılık/bireyin tepkisi= -.17) arasında olumsuz ve oldukça zayıf bir ilişki gözlenmektedir.

“İlişkiye yapılan yatırım”ın mükemmeliyetçiliğin farklılık (-.27) boyutuyla olumsuz, düzen (.18) boyutuyla olumlu bir ilişkisi vardır. Farklılık azaldıkça ve düzen arttıkça, ilişki yatırımı artmaktadır. İlişki yatırımıyla bazı çatışma çözme tepkileri arasında da ilişki vardır. İlişkiye yapılan yatırımın, yokmuş gibi davranma (bireyin tepkisi= -.16) tepkisiyle olumsuz, konuşma (bireyin

tepkisi= .32, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .15) ve bağlılık (bireyin tepkisi= .30, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .16) tepkileriyle olumlu bir ilişkisi olduğu gözlenmiştir. Yokmuş gibi davranma tepkisi gösterme arttıkça ilişkiye yapılan yatırım azalmaktadır. Buna karşılık, konuşma ve bağlılık tepkisi göstermenin ve partnerinin konuşma ve bağlılık tepkisi gösterdiğini algılamanın artışı ise ilişki yatırımlarını arttırmaktadır.

Cinsiyet açısından ilişkiye yapılan yatırımla tüm değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Erkeklerde ilişkiye yapılan yatırımla mükemmeliyetçiliğin farklılık (-.26), boyutu arasında olumsuz bir ilişki gözlenmektedir. Buna karşılık, erkeklerde ilişkiye yapılan yatırımla mükemmeliyetçiliğin düzen (.26) boyutu ve yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= .32, ve bağlılık /bireyin tepkisi=.26) arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Kadınlarda da ilişkiye yapılan yatırımla farklılık (-.28), ve yokmuş gibi davranma/ bireyin tepkisi= -.30, arasında olumsuz bir ilişki gözlenmektedir. Buna karşılık, yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= .31, konuşma/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .15 ve bağlılık/bireyin tepkisi=.29, bağlılık/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .24) ilişkiye yapılan yatırımla olumlu bir ilişki göstermektedir.

“Bağlanım”, mükemmeliyetçiliğin farklılık (-.46) ve yüksek standartlar (-.12) boyutlarıyla olumsuz, düzen (.15) boyutuyla olumlu ancak zayıf bir ilişki içindedir. Farklılık arttıkça ve bireyin standartları yükseldikçe ilişki bağlanımı azalmakta, ancak düzenin artışı ilişki bağlanımını arttırmaktadır. Bağlanımla tüm çatışma çözme tepkileri arasında bir ilişki gözlenmektedir. Bağlanımla

çıkış (bireyin tepkisi= -.23, bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.21) ve yokmuş gibi davranma (bireyin tepkisi= -.26, bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.23) tepkilerinin olumsuz bir ilişkisi varken, konuşma (bireyin tepkisi= .30, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .20) ve bağlılık (bireyin tepkisi= .25, bireyin partnerinde algıladığı tepki= .15) tepkilerinin olumlu bir ilişkisi bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, çıkış ve yokmuş gibi davranma yıkıcı tepkilerini gösterme ve partnerinin çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösterdiğini algılama arttıkça ilişki bağlanımı azalmaktadır. Buna karşılık, konuşma ve bağlılık tepkisi göstermenin ve partnerinin konuşma ve bağlılık tepkisi gösterdiğini algılamanın artışı ilişki bağlanımını arttırmaktadır.

Bağlanımla tüm değişkenler arasındaki ilişkiler cinsiyet açısından da incelenmiştir. Erkeklerde bağlanım ile mükemmelliyetçiliğin farklılık (-.52), yüksek standartlar (-.22) boyutları ve yıkıcı tepkiler (çıkış/bireyin tepkisi= -.30, yokmuş gibi davranma/bireyin tepkisi= -.30, yokmuş gibi davranma/bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.28) arasında olumsuz bir ilişki gözlenmektedir. Buna karşılık, erkeklerde yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= .28 ve bağlılık /bireyin tepkisi= .26) bağlanımla olumlu bir ilişki göstermektedir. Kadınlarda ise bağlanımla farklılık (-.43) ve yıkıcı tepkiler (çıkış /bireyin tepkisi= -.19, çıkış /bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.24, yokmuş gibi davranma/ bireyin tepkisi= -.24, yokmuş gibi davranma/ bireyin partnerinde algıladığı tepki= -.19) arasında olumsuz bir ilişki gözlenmektedir. Bunun yanı sıra kadınlarda bağlanımla mükemmelliyetçiliğin düzen (.17) boyutu ve yapıcı tepkiler (konuşma/bireyin tepkisi= .33, konuşma/bireyin partnerinde algıladığı

tepki= .28 ve bağıllık/bireyin tepkisi=.28, bağıllık/bireyin partnerinde algıladığı tepki= .26) arasında ise olumlu bir ilişki bulunmaktadır.

3.3. Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli üzerindeki Etkisine İlişkin Modelin Sınanması

Araştırmanın ilk ilk dört denencesinde ifade edilen ve Yatırım Modeli değişkenlerini (“ilişki doyumu”, “seçeneklerin niteliğini değerlendirme”, “ilişki yatırımı” ve “bağlanım”) yordayan, mükemmeliyetçilik alt boyutları (“farklılık”, “yüksek standartlar”, “düzen”), ve çatışma çözme tepkileri (“çıkış”, “konuşma”, “bağıllık”, “yokmuş gibi davranma”) arasındaki ilişki yapıları, yapısal eşitlik modeli yardımıyla sınanmış ve sonuçlar sırasıyla aşağıda sunulmuştur.

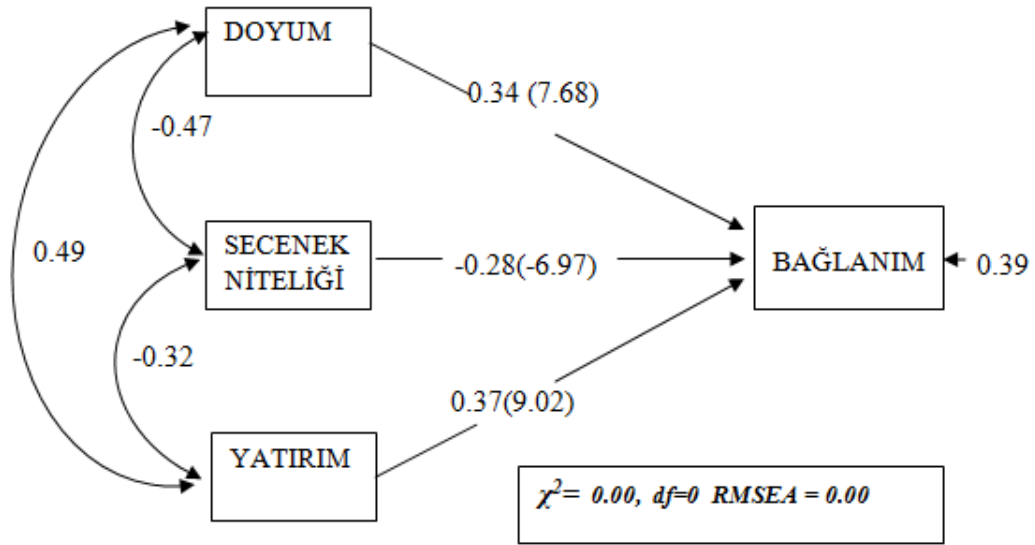
Yapısal eşitlik modeli, birçok bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin bir modele yerleştirilmesiyle karmaşık bir araştırmayı tek bir süreçte, sistematik ve kapsamlı bir şekilde ele almayı sağlamaktadır (Anderson ve Gerbing, 1988). Analizlerde yol diyagramlarının çizilmesi ve buna ait yol katsayılarının elde edilmesinin ardından modele ait uyum iyiliğine bakılmaktadır. Ki-kare/Serbestlik Derecesi (χ^2 / sd), GFI, AGFI, CFI, RMSEA, RMR ve Standardize SRMR istatistiklerine bakılarak modele ilişkin uyuma karar verilir. χ^2 / sd oranının 3’ün altında olması çok iyi bir uyumu gösterirken, 3-5 arasında olması kabul edilebilir bir uyumu göstermektedir (Carmines ve McIver, 1981). RMSEA ve SRMR değerlerinin 0.1 ile 0.05 arasında olması

kabul edilebilir, 0.05'in altında olması ise çok iyi bir uyumu göstermektedir (Byrne, 1998). Veri ile model arasındaki uyumu değerlendirmede ki-kare istatistiği ile beraber, GFI (Goodness of Fit Index) değeri kullanılır. Bu ölçüt "sıfır" ile "bir" arasında bir değer alır. Bu değer 0.90 ve üzerinde olması model ile veri arasında kabul edilebilir bir uyumu gösterirken 0.95 ve daha üzeri sonuçlar iyi bir uyumu göstermektedir (Hu ve Bentler, 1998; Hu ve Bentler, 1999). Ayrıca AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) değerinin 0.8'den yüksek olması kabul edilebilir değeri gösterirken, 0.9'dan büyük olması ve 1.0'e yaklaşması çok iyi bir uyumu ifade etmektedir (Hopko, 2003).

3.3.1. Yatırım Modeli'nin Doğrulanması

Yatırım Modeli değişkenlerinin ("ilişki doyumu", "seçeneklerin niteliğini değerlendirme", "ilişki yatırımı" ve "bağlanım") arasında yordayıcı bir ilişki beklenmektedir. Modelin doğrulanması işleminde bütün ilişkiler tanımlandığı için ki-kare değeri 0.00 çıkmıştır ($\chi^2 = 0.00$, $RMSEA = 0.00$, Şekil 3.1); yani tam doymuş modeldir (full saturated model). Başka bir deyişle model mükemmel uyum (perfect fit) içindedir. Yatırım ve doyum arasındaki korelasyon 0.49, yatırım ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme arasındaki korelasyon -0.32, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme ve doyum arasındaki korelasyon ise -0.47 dir. İlişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırımın artışı ilişki bağlanımını arttırırken, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme ise bağlanımı azaltmaktadır. İlişkiye yapılan yatırım,

seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme ve doyum, bağlanımdaki toplam varyansın %61'ini açıklamaktadır.

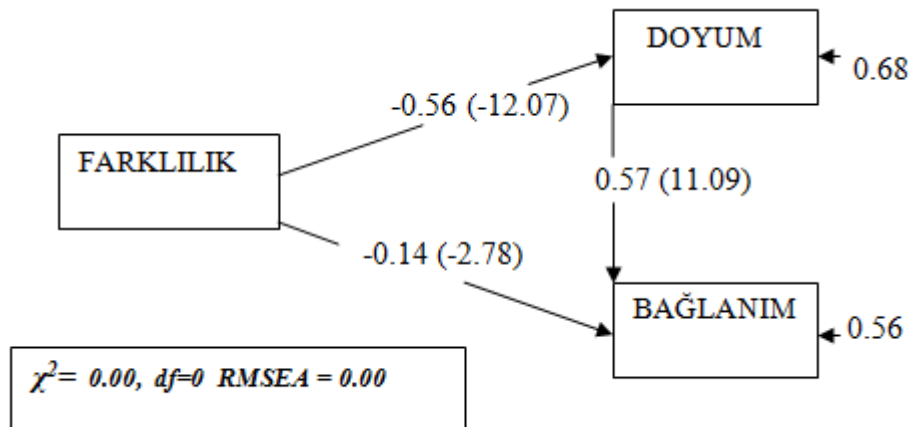
Şekil 3.1. Bağlanımı yordayan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme ve ilişki yatırımı değişkenlerinin beta değerleri (parantez içinde t-değerleri verilmiştir)

3.3.2. Mükemmeliyetçilik Boyutlarından “Farklılık”la, “İlişki Doyumu” ve “İlişki Bağlanımı” Arasındaki Yordayıcı Bağlantı ile İlişki Doyumu’nun Bu Bağlantıdaki Aracı Değişken Etkisine İlişkin Modelin Sınanması

Mükemmeliyetçilik boyutlarından “Farklılık” ile Yatırım Modeli değişkenlerinden “İlişki doyumu” ve “İlişki Bağlanımı” arasında yordayıcı bir ilişki beklenmektedir. Model sınamasında bütün ilişkiler tanımlandığı için ki-

kare= 0.00 çıkmıştır ($\chi^2 = 0.00$, $RMSEA= 0.00$, Şekil3.2); yani tam doygun modeldir (full saturated model). Başka bir deyişle model içinde mükemmel uyum (perfect fit) vardır. Farklılık ve doyum, bağlanımdaki toplam varyansın %44'ünü açıklamaktadır. Farklılık doğrudan bağlanımı etkilediği için model testinde kısmi aracı değişken (partial mediation) sınanmıştır. Kısmi aracılığın anlamlı olduğu görülmüş ve dolaylı etkinin (*indirect effect/ dolaylı etki*= -0.32 , $t= -8.166$, $p<.05$) de anlamlı olduğu belirlenmiştir. Farklılığın doyum aracılığıyla bağlanım üzerinde etkisi bulunmaktadır. Farklılık arttıkça doyum azalmakta, bunun sonucu olarak da doyum azaldıkça bağlanım azalmaktadır. Ayrıca farklılık doğrudan bağlanımı da etkilemektedir. Yani, farklılık arttıkça bağlanım doğrudan azalmaktadır.

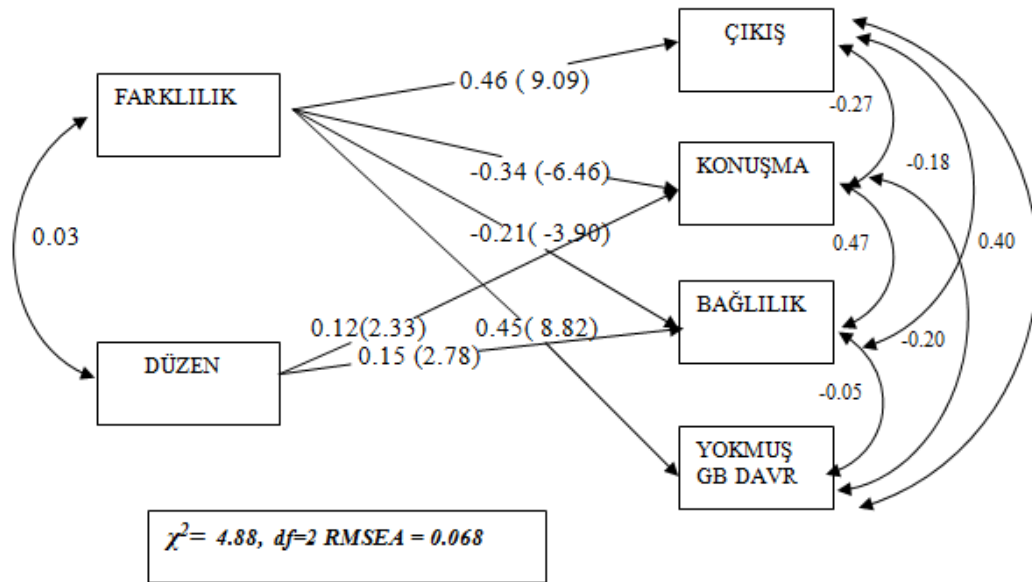

Şekil 3. 2. Bağlanımı yordayan farklılık ve ilişki doyumunu değişkenlerinin beta değerleri (parantez içinde t-değerleri verilmiştir)

3.3.3. Mükemmeliyetçilik Boyutları İle Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki Yordayıcı İlişkinin Sınanması

Mükemmeliyetçilik boyutları (“farklılık”, “düzen”, “yüksek standartlar”) ile yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme tepkileri (“çıkış”, “konuşma”, “bağlılık”, “yokmuş gibi davranma”) arasında yordayıcı bir ilişki beklenmektedir.

Modelin ilk sınanmasında çatışma tepkileri boyutları aynı ölçeğin alt boyutları olduğu için birbirleriyle ilişkilendirilerek modele eklenmiştir. Ayrıca mükemmeliyetçilik boyutları da birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Modelin sınanması sonucunda bütün ilişkiler tanımlandığı için ki-kare= 0.00 çıkmıştır ($\chi^2 = 0.00$, $RMSEA = 0.00$, Şekil 3.3); yani tam doygun modeldir (full saturated model). Ancak mükemmeliyetçilik alt boyutu olan yüksek standartların tüm diğer değişkenlerle ilişkisinin anlamsız olduğu gözlemlendiği için bu boyut modelden çıkartılmış ve model yeniden test edilmiştir. Yeni model tam uyum gösterse de yapılan sına sonucunda, düzenden çıkış ve yokmuş gibi davranmaya giden bağlantı anlamsız çıkmıştır ($\chi^2 (1) = 0.097$). Üçüncü sına sonucunda tüm bağlantılar anlamlı çıkmıştır ve model mükemmel bir uyum (perfect fit) göstermiştir ($\chi^2 (2) = 4.88$, $p = 0.08$. $GFI = .946$, $AGFI = .995$, $NNFI = .0949$, $CFI = .993$, $RMSEA = .068$). Farklılığın artışının yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme tepkilerinin tümünü etkilediği gözlenmiştir. Farklılık çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkilerini arttırmakta, konuşma ve bağlılık tepkilerini ise azaltmaktadır. Düzenin ise yapıcı tepkileri (konuşma ve bağlılık) arttırdığı gözlenmiştir.

Şekil 3.3. “Çatışma çözme tepkilerini “ yordayan mükemmeliyetçiliğin farklılık ve düzen boyutlarının beta değerleri (parantez içinde t-değerleri verilmiştir)

3.3.4. Yatırım Modeli Değişkenleri ve Mükemmeliyetçilik Boyutları Arasındaki Yordayıcı İlişki ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Bu Bağlantıdaki Aracı Değişkenliğine İlişkin Tüm Modelin Sınanması

Yatırım Modeli değişkenleriyle mükemmeliyetçilik boyutları arasında yordayıcı bir ilişki beklenmektedir. Bu ilişkide çatışma çözme tepkilerinin aracılık ettiği düşünülmektedir.

Bu modelde mükemmeliyetçilik boyutları (“farklılık”, “düzen”, “yüksek standartlar”) bağımsız değişken, çatışma çözme tepkileri (“çıkış”, “konuşma”, “bağlılık”, “yokmuş gibi davranma”) aracı (mediator) değişken ve yatırım modeli boyutları (“doyum”, “seçeneklerin niteliğini değerlendirme”, “yatırım”, “bağlanım”) ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Modelin ilk

sınanmasında bağımlı değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğu için tüm değişkenler arasındaki ilişkiler modele eklenmiştir. Model test edildiğinde, χ^2 / sd oranı 5'in üstünde olduğu için model uyumu sağlanamamıştır ($\chi^2 (6) = 230.72, p < .01$). Model incelendiğinde çok sayıda ilişkinin anlamsız olduğu görülmüştür. Özellikle mükemmeliyetçilik boyutlarından “yüksek standartlar”ın diğer değişkenlerle ilişkisi anlamsız çıkmıştır. İkinci adımda, bu anlamsız olan bağlantılar modelden çıkarılmıştır. Ayrıca, modeli daha uyumlu hale getirebilmek adına, modifikasyon indeksinde “seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve yatırım”, “seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve bağlanım”, “bağlanım ve yatırım” arasındaki ilişkiler modele eklenmiştir. Bu ilişkilendirmenin ardından, çatışma tepkileri alt boyutlarından konuşma ve bağlılık aynı ölçeğin alt boyutları olduğu için birbirleriyle ilişkilendirilerek modele eklenmiştir. Ayrıca çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi arasında hata ilişkilendirilmesi yapılarak model yeniden test edilmiştir. Bütün model üzerinde doğrudan ve dolaylı etkiler sınanmıştır.

Yapılan testin sonucunda, mükemmeliyetçilik boyutları ile yatırım modeli değişkenleri arasında, bazı çatışma tepkilerinin aracılık yaptığı gözlenmiştir. Ancak model ayrıntılı olarak incelendiğinde aracı etkiler var gibi gözükse de dolaylı etkilerin bazılarının anlamsız olduğu görülmüştür. Şekil 3.4'de belirtildiği üzere, modelde sınanan doğrudan ve aracı etkiler sırasıyla açıklanmaktadır: Öncelikle mükemmeliyetçiliğin “farklılık” boyutu, ilişkiye yapılan yatırımı konuşma ve bağlılık tepkileri aracılığıyla (*dolaylı etki* = $-.08, t = -3.67, p < .05$) anlamlı olarak yordamıştır. Bir başka deyişle, farklılık

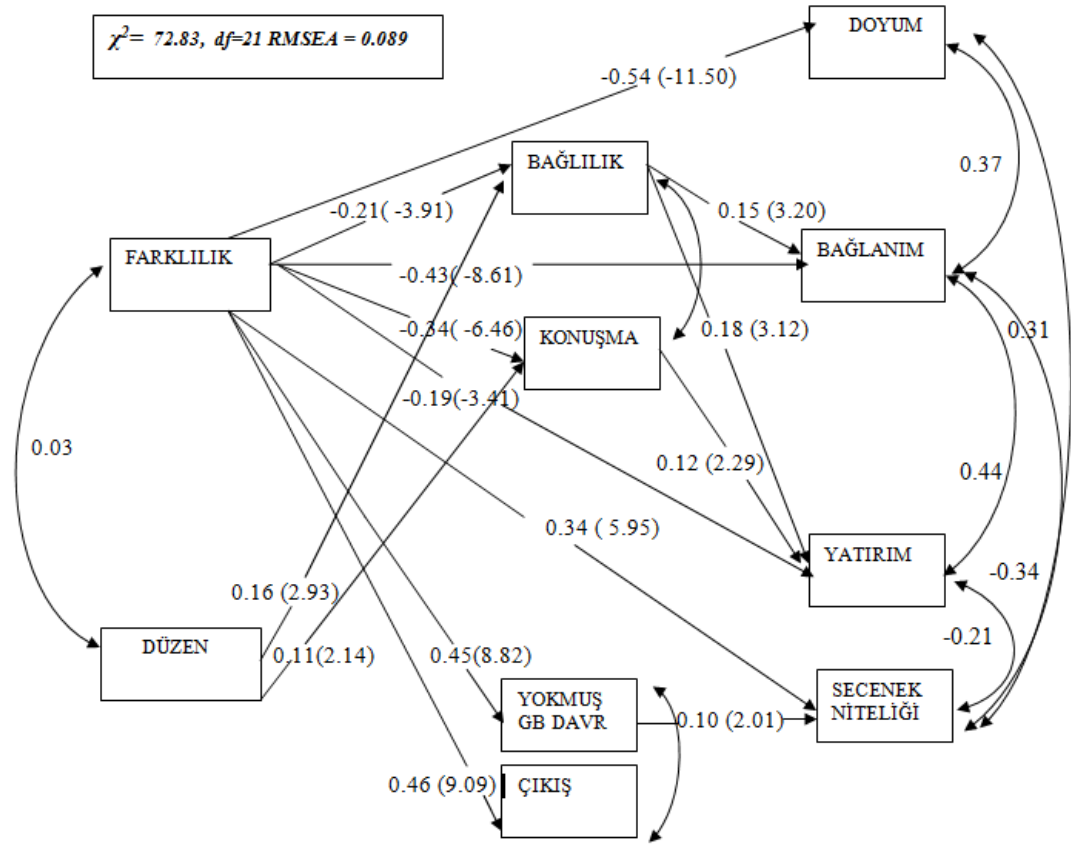
azaldıkça konuşma ve bağlılık tepkisi artmakta (*sırasıyla* $\beta = -.34$, $t = -6.46$, $p < .05$ ve $\beta = -.21$, $t = -3.91$, $p < .05$), konuşma ve bağlılık tepkisi arttıkça da ilişkiye yapılan yatırım artmaktadır (*sırasıyla* $\beta = .12$, $t = 2.29$, $p < .05$ ve $\beta = .18$, $t = 3.12$, $p < .05$). Ayrıca, farklılık boyutu ilişkiye yapılan yatırımı doğrudan da etkilemektedir ($\beta = -.19$, $t = -3.41$, $p < .05$). Yani farklılık boyutu aracı etkiler olmadan da yatırımı doğrudan azaltmaktadır. Başka bir deyişle, konuşma ve bağlılık tepkileri farklılık ve ilişki yatırımı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık (partial mediation) etmektedir. Tüm bunlara ek olarak, farklılık boyutu bağlanımı da bağlılık tepkisi aracılığıyla kısmi olarak (*dolaylı etki* = $-.03$, $t = -2.48$, $p < .05$) yordamaktadır (partial mediation). Yani mükemmeliyetçilik boyutlarından farklılık arttıkça bağlılık tepkisi azalmakta ($\beta = -.21$, $t = -3.91$, $p < .05$) ve bağlılık tepkisi azaldıkça bağlanım da azalmaktadır ($\beta = .15$, $t = 3.20$, $p < .05$). Farklılık boyutu bağlanımı doğrudan da azaltmaktadır ($\beta = -.43$, $t = -8.61$, $p < .05$). Modelde her ne kadar farklılık boyutu doyumu bağlılık tepkisi aracılığıyla yorduymuş gibi gözükse de dolaylı etki anlamlı değildir (*dolaylı etki* = $-.02$, $t = -1.78$, $p < .05$). Bu bulgu da bağlılık tepkisinin farklılık ve doyum arasında aracı etkisinin olmadığını göstermektedir. Farklılık ayrıca yokmuş gibi davranma aracılığıyla seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi de yordamaktadır (*dolaylı etki* = $.05$, $t = 1.96$, $p < .05$). Yani farklılık arttıkça yokmuş gibi davranma tepkisi artmakta ($\beta = .45$, $t = 8.82$, $p < .05$) bunun sonucunda da seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme artmaktadır ($\beta = .10$, $t = 2.01$, $p < .05$). Aracı etkiler dışında, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki doğrudan ilişkiler incelendiğinde, farklılığın doyumu doğrudan

azalttığı ($\beta = -.54$, $t = -11.50$, $p < .05$) ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi de arttırdığı ($\beta = .34$, $t = 5.95$, $p < .05$) gözlenmektedir.

Mükemmeliyetçiliğin bir diğer boyutu olan “düzen” bağıllık aracılığıyla yatırım ve bağlanımı yordamaktadır. Düzen ile yatırım ve bağlanım arasındaki doğrudan etkiler anlamsız olduğu için bu etkinin tam aracılık (full mediation) yaptığı gözlenmektedir (*sırasıyla dolaylı etki* = .04, $t = 2.58$, $p < .05$ ve *dolaylı etki* = .02, $t = 2.16$, $p < .05$). Diğer bir ifadeyle, düzen arttıkça bağıllık tepkisi artmakta ($\beta = .16$, $t = 2.93$, $p < .05$) ve bu etki bağlanım ve ilişkiye yapılan yatırımı da arttırmaktadır (*sırasıyla* $\beta = .15$, $t = 3.20$, $p < .05$ ve $\beta = .18$, $t = 3.12$, $p < .05$). Her ne kadar düzen boyutu ilişki doyumunu bağıllık tepkisi aracılığıyla yorduyormuş gibi gözükse de bu dolaylı etki de anlamlı değildir (*dolaylı etki* = .01, $t = 1.65$, $p < .05$). Bu bulgu bağıllık tepkisinin düzen ve doyum arasında aracı etkisinin olmadığını göstermektedir. Ayrıca, düzen boyutu konuşma tepkisi aracılığıyla ilişki yatırımı yordamaktadır (*dolaylı etki* = .04, $t = 2.58$, $p < .05$). Bir başka deyişle, düzen arttıkça konuşma tepkisi artmakta ($\beta = .11$, $t = 2.14$, $p < .05$) ve bunun sonucunda ilişki yatırımı da artmaktadır ($\beta = .12$, $t = 2.29$, $p < .05$).

Modelin sınanmasının sonucuna göre, $\chi^2 / sd = 5$ 'in altında olduğu için model uyumlu olarak kabul edilmektedir ($\chi^2 (21) = 72.83$, $p = 0.00$, $GFI = .956$, $AGFI = .884$, $NNFI = .0883$, $CFI = .946$, $RMSEA = .0089$, Şekil 3.4).

Tüm modeli özetlemek gerekirse, mükemmeliyetçilik boyutlarından farklılığın, doğrudan ilişki doyumu, yatırımı, bağlanımı ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme üzerinde etkisi olduğu gözlenmiştir. Farklık arttıkça ilişki doyumu, yatırımı ve ilişkiye bağlanım azalmakta, buna karşılık seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme artmaktadır. Ayrıca farklılığın aracılık yapan tüm değişkenlere de doğrudan etkide bulunduğu tesbit edilmiştir. Buna göre, farklılık arttıkça çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkileri artmakta, konuşma ve bağlılık tepkileri ise azalmaktadır. Aracı değişken etkilerine bakıldığında ise, farklılık ve ilişki yatırımı arasındaki ilişkiye, konuşma ve bağlılık tepkilerinin kısmi aracılık (partial mediation) yaptığı gözlenmektedir. Yani farklılık arttıkça konuşma ve bağlılık tepkisi azalmakta, bu iki tepkinin azalması da ilişkiye yapılan yatırımı azaltmaktadır. Farklılık, bağlanımı da bağlılık tepkisi aracılığıyla kısmi olarak (partial mediation) yordamaktadır. Başka bir deyişle, farklılık arttıkça bağlılık tepkisi azalmakta ve bağlılık azaldıkça da bağlanım azalmaktadır. Ayrıca farklılık, yokmuş gibi davranma aracılığıyla seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi yordamaktadır. Yani farklılık arttıkça yokmuş gibi davranma tepkisi artmakta bunun sonucunda da seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme artmaktadır. Mükemmeliyetçiliğin bir diğer boyutu olan düzen ise bağlılık tepkisi aracılığıyla ilişki yatırımı ve bağlanımı yordamaktadır. Başka bir ifadeyle, düzen arttıkça bağlılık tepkisi artmakta ve dolayısıyla bu etki ilişki bağlanım ve yatırımı da arttırmaktadır. Ayrıca, düzen konuşma tepkisi aracılığıyla ilişki yatırımı yordamaktadır. Düzen arttıkça konuşma tepkisi artmakta ve bunun sonucunda yapılan yatırım da artmaktadır.

Şekil 3.4. “Çatışma çözme tepkileri” aracılığıyla, “Yatırım Modeli” boyutlarını yordayan, mükemmeliyetçiliğin farklılık ve düzen boyutlarının beta değerleri (parantez içinde t-değerleri verilmiştir)

3.4. Düzenleyici Değişkenli Regresyon Analizi (Moderated Regression) Bulguları

Çalışmada, bireyin kendi çatışma çözme tepkileriyle partnerinde algıladığı tepkilerin karşılıklı etkilerinin, Yatırım Modeli boyutlarını ne derecede yordadığı bir seri düzenleyici değişkenli regresyon (moderated regression) analizi ile sınanmıştır. Ayrıca bir sonraki aşamada cinsiyet

farklarını inceleyebilmek amacıyla analizler kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılmıştır.

Bu analizlerde yatırım modeli boyutları (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme, ilişki yatırımı ve bağlanım) bağımlı değişkenler, çatışma çözme davranışlarının alt boyutları (bireyin ve partnerinde algıladığı çıkış, konuşma, bağlılık ve yokmuş gibi davranma tepkileri) ise bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Etkileşim etkisini (moderation effect) sınavabilmek için dört adet çatışma tepkisinin her birinin birey ve partnerini algılama boyutlarının (örn., çıkış ben x çıkış partnerim, çıkış ben x konuşma partnerim,... gibi) çarpımı alınarak 16 adet ikili ortak etki (interaction) değişkenleri oluşturulmuştur. Regresyon analizlerinin ilk aşamasında dört adet bireyin kendi çatışma çözme tepki biçimleri (çıkış birey, konuşma birey, bağlılık birey, yokmuş gibi davranma birey) ile dört adet bireyin partnerinde algıladığı tepki biçimleri (çıkış algılanan partner, konuşma algılanan partner, bağlılık algılanan partner, yokmuş gibi davranma algılanan partner) regresyona katılmış, ardından ikinci aşamada yukarıda sözü edilen 16 adet ortak etki regresyona dahil edilmiştir. Hayes ve Matthes (2009) etkileşim etkisini, bir yordayıcı değişkenin (X_1) kriterle (Y) olan ilişkisinin büyüklüğünü ya da yönünü diğer bir yordayıcı değişkenin (X_2) değiştirmesi olarak açıklamaktadırlar. Aiken ve West (1991), regresyon analizinde çoklu birlikte doğrusallık (multicollinearity) sorunuyla karşılaşmamak için yordayıcı değişkenlerin kendi ortalamalarından çıkarılarak yeni değişkenler elde edilmesini ve bu yeni değişkenlerin

çarpımlarından etkileşim değişkenlerinin oluşturulmasını önermektedirler. Bu önerilerden yola çıkılarak merkezileştirme (centering) adı verilen bu puan dönüştürme işlemi değişkenlere uygulanmıştır. Bütün bağımsız değişkenler kendi ortalamalarından çıkarılarak merkezleştirilmiş (mean center) ve ortak etki değişkenleri bu değerler kullanılarak hesaplanmıştır. Böylece etkileşim etkisi dönüştürülmüş puanlar üzerinde test edilmiştir.

Yapılan regresyon analizinde, bireyin kendisinin ve partnerinde algıladığı çatışma çözme tepkilerinin ilişki doyumu, seçeneklerin niteliği değerlendirme, ilişki yatırımı ve bağlanım değişkenlerini anlamlı olarak yordadığı gözlenmiştir. Etkileşim etkisine (moderation effect) bakıldığında ise, ortak etkilerin sonuç değişkenlerini anlamlı düzeyde yordayamadığı gözlenmiştir. Yatırım Modeli değişkenlerini yordayan çatışma çözme tepkilerine ilişkin regresyon analizleri aşağıda ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

3.4.1. Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, İlişki Yatırımı ve İlişki Bağlanımı Üzerindeki Etkisi

Çizelge 3.4' de görüldüğü üzere ve daha önceden de belirtildiği gibi bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler ilişki doyumunu, seçeneklerin niteliğini, ilişkiye yapılan yatırımı ve ilişki bağlanımını anlamlı olarak yordamaktadır. Doyum için tüm değişkenlerin ilk

aşamada açıkladığı varyans %23, seçeneklerin niteliğini değerlendirme için ilk aşamada açıklanan varyans %12, ilişkiye yapılan yatırım için ilk aşamada açıklanan varyans %15 ve ilişki bağlanımı için ilk aşamada açıklanan varyans %16' dır. İlişki doyumunu yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında, bireyin bağlılık tepkisi ($\beta = .18, p < .01$) ile bireyin partnerinde algıladığı çıkış ($\beta = -.19, p < .05$) ve yokmuş gibi davranma ($\beta = -.23, p < .01$) tepkilerinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Buna karşın, seçeneklerin niteliğini yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında hem bireyin yokmuş gibi davranma ($\beta = .15, p < .05$) tepkisinin hem de partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma ($\beta = .20, p < .05$) tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. İlişki yatırımını yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında, bireyin çıkış ($\beta = -.15, p < .05$), konuşma ($\beta = .25, p < .01$) ve bağlılık ($\beta = .18, p < .01$) tepkilerinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. İlişki bağlanımını yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında bireyin konuşma ($\beta = .18, p < .05$) ve bağlılık ($\beta = .16, p < .05$) tepkilerinin anlamlı olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 3.4. Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli Değişkenleri (İlişki Doyumu, Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme, İlişki Yatırımı ve Bağlanım) Üzerindeki Etkisi

	Doyum	Seçenek Niteliğini Değerl.	Yatırım	Bağlanım
	β	β	β	β
1.Aşama (Bireyin tepkileri ve Partnerde algılanan tepkiler)				
Bireyin tepkileri				
Çıkış			- .15	
Konuşma			.25	.18
Bağlılık	.18		.18	.16
Yokmuş gibi davranma		.15		
Partnerde algılanan tepkiler				
Çıkış	- .19			
Konuşma				
Bağlılık				
Yokmuş gibi davranma	- .23	.20		
Açıklanan Varyans	%23	%12	%15	%16
F	11.36	5.05	6.56	7.03

p<.05 (sadece anlamlı değerler gösterilmiştir).

3.5. Kadın ve Erkekler için Ayrı Ayrı Yapılan Düzenleyici Değişkenli Regresyon Analizi (Moderated Regression) Bulguları

Çalışmada, bireyin çatışma çözme tepkileri ile partnerinde algıladığı tepkilerin karşılıklı etkilerinin Yatırım Modeli boyutlarını ne derecede yordadığı kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılan bir seri düzenleyici değişkenli regresyon (moderated regression) analizi ile sınanmıştır.

Bu analizlerde öncelikle cinsiyetler ayrıştırılarak regresyon analizine bakılmış ve Yatırım Modeli boyutları (ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme, ilişki yatırımı ve bağlanım) bağımlı değişkenler, çatışma çözme davranışlarının alt boyutları (bireyin kendisinin ve partnerinde algıladığı çıkış, konuşma, bağlılık ve yokmuş gibi davranma tepkileri) ise bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Etkileşim etkisini (moderation effect) sınavabilmek için dört adet çatışma tepkisinin her birinin birey ve partnerini algılama boyutlarının (örn., çıkış (birey) x çıkış (algılanan partner), çıkış (birey) x konuşma (algılanan partner), vd.) çarpımı alınarak 16 adet ikili ortak etki (interaction) değişkenleri oluşturulmuştur. Regresyon analizlerinin ilk aşamasında dört adet bireyin çatışma çözme tepki biçimleri (çıkış birey, konuşma birey, bağlılık birey, yokmuş gibi davranma birey) ile dört adet bireyin partnerinde algıladığı tepki biçimleri (çıkış algılanan partner, konuşma algılanan partner, bağlılık algılanan partner, yokmuş gibi davranma algılanan partner) regresyona katılmış, ardından ikinci aşamada yukarıda sözü edilen 16 adet ortak etkiler regresyona dahil edilmiştir. Aiken ve West'in (1991)

önerisi doğrultusunda bütün bağımsız değişkenler, kendi ortalamalarından çıkarılarak merkezileştirilmiş (mean center) ve ortak etki değişkenleri bu değerler kullanılarak hesaplanmıştır. Yatırım Modeli değişkenlerini yordayan çatışma çözme tepkilerine ilişkin regresyon analizlerinde gözlenen cinsiyete göre farklılaşmalar aşağıda ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

3.5.1. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Doyumu Üzerindeki Etkisi

Kadınlarda, bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkilerin ilişki doyumunu anlamlı olarak yordadığı gözlenirken, ilk aşamadaki değişkenlerin açıkladığı varyans %23'dür (Çizelge 3.5). İkinci aşamada regresyona giren ortak etkilerin açıkladığı varyans %11 ve toplamda tüm değişkenlerin açıkladığı varyans %34 dür ($p < .01$). Böylece, kadınlarda ortak etkilerin ilişki doyumunu anlamlı düzeyde yordadığı gözlenmiştir. İlişki doyumunu yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında, partnerde algılanan çıkış tepkisinin ($\beta = -.23, p < .05$) anlamlı olduğu gözlenmiştir.

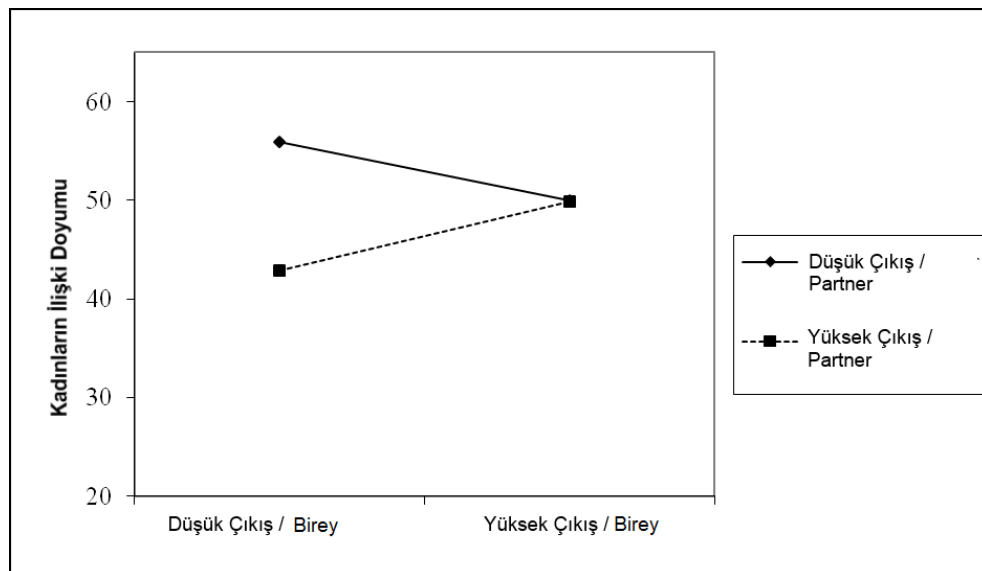
Çizelge 3.5. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli Değişkenleri Üzerindeki Etkisi

	Doyum		Seç. Nit. Değ		Yatırım		Bağlanım	
	β	β	β	β	β	β	β	β
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
1. Aşama (Bireyin tepkileri ve Partnerde Algılanan tepkiler)								
Bireyin tepkileri								
Çıkış								
Konuşma					.22	.34		
Bağlılık					.17		.16	
Yokmuş gibi davranma								
Partnerde Algılanan tepkiler								
Çıkış	-.23							
Konuşma	.							
Bağlılık					.18			
Yokmuş gibi davranma		-.55	.23					-.33
2. Aşama Ortak etkiler (Bireyin tepkileri X Partnerde Algılanan tepkiler)								
çıkış (b) X çıkış (p)	.26	-	-	-	-	-	-	-
yokg dav(b)X bağlılık (p)	-.22	-	-	-	-	-	-	-
Açıklanan Varyans	%34	%31	%11	%17	%16	%15	%18	%21
F	8.96	6.11	2.86	2.78	4.59	2.42	5.30	3.52

$p < .05$, (b)= bireyin tepkisi (p)= bireyin partnerinde algıladığı tepki (sadece anlamlı değerler gösterilmiştir).

Çizelge 3.5’de ikinci aşamada yer alan ortak etkilerin temel etkisine bakıldığında ise, hem bireyin çıkış tepkisi gösterdiği, hem de partnerinde çıkış tepkisi algıladığı “çıkış (birey tepkisi) X çıkış (partnerde algılanan tepki)” ($\beta = .26, p < .05$) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Anlamlı olan ortak etki değişkeninin istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için “basit eğim” (simple slope) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, kadınların çıkış davranışının onların ilişki doyumu üzerindeki etkisi, partnerlerinin düşük düzeyde çıkış tepkisi gösterdiklerini algıladıklarında anlamlıyken ($t = -2.72, p < .01$), partnerlerinin yüksek düzeyde çıkış tepkisi gösterdiklerini algıladıklarında ise anlamlı değildir ($t = 1.09, p = ns.$). Şekil 3.5’de görüldüğü üzere, kadınlar arasında ilişki doyumunun en yüksek olduğu düzey, bireyin düşük çıkış tepkisi gösterdiği ve partnerinde de düşük çıkış tepkisi algıladığı durumdur.

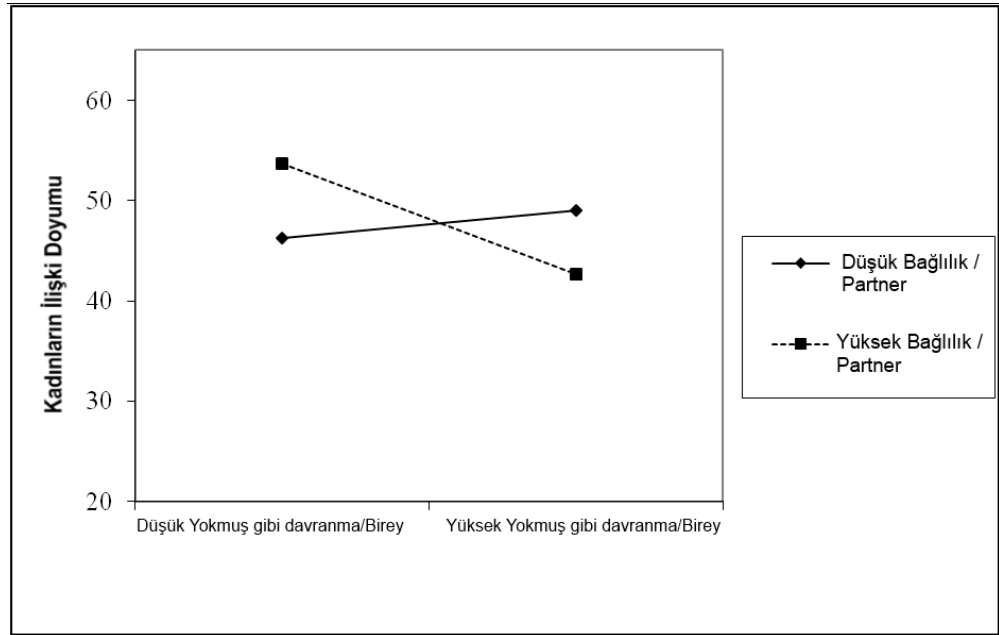
Şekil 3.5 Kadınlar arasında bireyin çıkış tepkisi ile bireyin partnerinde algıladığı çıkış tepkisinin ilişki doyumu üzerindeki ortak etkileri

Aynı zamanda birey yokmuş gibi davranırken partnerinde bağıllık tepkisi algıladığı "yokmuş gibi davranma (birey tepkisi) X bağıllık (partnerde algılanan tepki)" ($\beta = -.22, p < .05$) ortak etkisinin de anlamlı olduğu gözlenmiştir. Anlamlı olan bu ortak etki değişkeninin istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için de "basit eğim" (simple slope) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, kadınların yokmuş gibi davranma tepkisinin onların ilişki doyumu üzerindeki etkisi, partnerlerinin yüksek düzeyde bağıllık tepkisi ($t = -3.07, p < .05$) gösterdiklerini algıladıklarında anlamlıdır. Şekil 3.6'da görüldüğü üzere, kadınlar arasında ilişki doyumunun en yüksek olduğu düzey bireyin düşük yokmuş gibi davranış tepkisi gösterdiği ve partnerinde yüksek bağıllık algıladığı durumdur. Ayrıca kadınlarda ilişki doyumunun en düşük olduğu düzey ise birey yüksek düzeyde yokmuş gibi davranış tepkisi gösterirken, partnerinde yüksek bağıllık algıladığı durumdur.

Şekil 3.6 Kadınlar arasında bireyin yokmuş gibi davranma tepkisi ile bireyin partnerinde algıladığı bağlılık tepkisinin ilişki doyumu üzerindeki ortak etkileri

Erkeklerde de bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler ilişki doyumunu anlamlı olarak yordamaktadır (Çizelge 3.5). Ancak erkeklerde ortak etkilerin ilişki doyumunu anlamlı düzeyde yordayamadığı gözlenmiştir. Erkeklerin ilişki doyumu için tüm değişkenlerin ilk aşamada açıkladığı varyans %31'dir. Erkekler için ilişki doyumunu yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında bireyin partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma ($\beta = -.55, p < .01$) tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir.

3.5.2. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme Üzerindeki Etkisi

Çizelge 3.5' de görüldüğü üzere kadın ve erkeklerde, bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi anlamlı olarak yordamaktadır. Ancak ortak etkilerin her iki cins için seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme boyutunu anlamlı düzeyde yordayamadığı gözlenmiştir. Kadınlar için ilk aşamada seçeneklerin niteliğini yordayan değişkenlerin açıkladığı varyans %11'dir. Erkekler içinse, ilk aşamada seçeneklerin niteliğini yordayan değişkenlerin açıkladığı varyans %17'dir. Seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında, kadınlarda bireyin partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma ($\beta = .23, p < .05$) tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir.

3.5.3. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Yatırımı Üzerindeki Etkisi

Çizelge 3.5' de görüldüğü gibi, kadın ve erkeklerde, bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler ilişki yatırımını anlamlı olarak yordamaktadır. Ancak ortak etkilerin her iki cins için de yatırım boyutunu anlamlı düzeyde yordayamadığı belirlenmiştir. Kadınlar için ilk aşamada ilişkiye yapılan yatırımı yordayan değişkenlerin açıkladığı varyans %16'dır. Erkekler içinse, ilk aşamada yatırımı yordayan değişkenlerin açıkladığı varyans %15'dir. Kadınlar için ilişki yatırımını yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında, bireyin konuşma ($\beta = .22, p < .05$) ve bağlılık ($\beta = .17, p < .05$) tepkileriyle bireyin partnerinde algıladığı bağlılık ($\beta = .18, p < .05$) tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Erkeklerde ilişkiye yapılan yatırımı yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında ise, erkeklerde sadece bireyin konuşma ($\beta = .34, p < .05$) tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir.

3.5.4. Kadın ve Erkeklerde Çatışma Çözme Tepkilerinin İlişki Bağlanımı Üzerindeki Etkisi

Çizelge 3.5' de görüldüğü gibi, kadın ve erkeklerde, bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler ilişki bağlanımını da anlamlı olarak yordamaktadır. Ancak ortak etkilerin her iki cins için de bağlanım boyutunu anlamlı düzeyde yordayamadığı belirlenmiştir. Kadınlar için ilk aşamada bağlanımı yordayan değişkenlerin açıkladığı varyans %18'dir. Erkekler içinse, ilk aşamada bağlanımı yordayan değişkenlerin açıkladığı varyans %21'dir. Kadınlar için ilişki bağlanımını yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkilerine bakıldığında, bireyin bağlılık ($\beta = .16, p < .05$) tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Erkeklerde ise, bireyin partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma ($\beta = -.33, p < .05$) tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi bu çalışmanın temel amacı, ikili ilişkilerdeki olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilikle çatışmalar karşısında verilen yapıcı ve yıkıcı tepkilerin Yatırım Modeli değişkenleri (ilişki doyumu, ilişkiye yapılan yatırım, ilişki bağlanımı, ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirilme) üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmada, mükemmeliyetçilik boyutlarıyla çatışma çözme tepkileri arasındaki ilişkinin yanı sıra, mükemmeliyetçilikle Yatırım Modeli değişkenleri arasında aracılık bağlantısı yapan çatışma çözme tepkilerinin de incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde, amaçlar doğrultusunda yapılan çözümlenmeler sonucu elde edilen bulgular tartışılmıştır. Aşağıda, öncelikle cinsiyet ve ilişki türü açısından tüm değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar verilmiştir. Ardından, çalışmada incelenen değişkenlerin Yatırım Modeli değişkenleriyle korelasyonları ele alınmıştır. Daha sonra, çalışmanın ana kuramı olan Yatırım Modeli'nin doğrulanmasına ilişkin bulgular tartışılmıştır. Bunların yanı sıra, mükemmeliyetçilik boyutları ve çatışma çözme tepkilerinin Yatırım Modeli değişkenleri üzerindeki etkileri ile karşılıklı etkileşimlerine ilişkin model testi sonuçlarına değinilmiş ve tüm modelin sınanmasıyla ortaya çıkan aracı değişkenlerin etkileri tartışılmıştır. Ek olarak, çatışma çözme davranışlarında bireyin kendi tepkileriyle partnerinde algıladığı tepkilerin Yatırım Modeli değişkenleri üzerindeki ortak etkilerine ve bu ortak etkileri cinsiyet açısından da inceleyen düzenleyici değişkenli regresyon bulgularına değinilmiştir.

4.1. Yatırım Modeli Değişkenleri, Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkilerinin Cinsiyet ve İlişki Türü Farklılaşmalarının Tartışılması

Çalışmada Yatırım Modeli alt boyutlarından alınan toplam puanlar ile ikili ilişkilerde olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik ve çatışma çözme tepkilerinden alınan puanların cinsiyet ve ilişki türü değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonucunda yaş, ilişki süresi ve cinsiyet temel etkilerinin bazı bağımlı değişkenler açısından anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle yaş ve ilişki süresi kontrol altında tutularak cinsiyet ve ilişki türü etkisi incelenmiştir. Ancak bulguların sonucunda, ilişki türü temel etkisi ve cinsiyet-ilişki türü ortak etkisi için anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

Analiz sonuçlarına göre, cinsiyet temel etkisinin Yatırım Modeli değişkenlerinden seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişkiye yapılan yatırım üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Buna göre, erkeklerin seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme puanları, kadınlardan anlamlı olarak daha yüksektir. Bu sonuç, daha önce gerçekleştirilen çalışmalarla (Büyükşahin, 2006; Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005; Davis ve Strube, 1993; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Floyd ve Wasner, 1994; Hasta ve Büyükşahin, 2006; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Sprecher, 1988) tutarlıdır. Yurtdışında olduğu gibi Türk kültüründe de erkekler kadınlara kıyasla var olan ilişkileri dışında başka ilişkilere daha olumlu

yaklaşmaktadır. Yine bulgulara göre kadınların ilişki yatırımı puanları erkeklerden anlamlı olarak daha yüksektir. Çalışmanın bulgusuyla tutarlı olarak alanyazında da kadınların ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları (Duffy ve Rusbult, 1986; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Sprecher, 1988) gözlenmektedir. Bu bulgular kadınların ilişkiyi daha uzun süre sürdüreceklerine güvenerek ilişki yatırımlarını arttırabileceklerini düşündürmektedir. Rusbult, Olsen ve Hannon'a (2004) göre, güven duygusu ilişkiye yatırım yapmaya niyet ve eğilimi arttırmaktadır. Bunun yanı sıra ilişkide kendilerini güvende hissederek yatırımları kaybetme korkusu taşıyor da olabilirler. Bulgulara göre, cinsiyet temel etkisinin Yatırım Modeli değişkenlerinden doyum ve bağlanımın toplam puanları üzerinde ise anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir.

Çalışmada katılımcıların ikili ilişkilerde olumlu olumsuz mükemmeliyetçilik ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar üzerinde cinsiyet, ilişki türü ve cinsiyet-ilişki türü ortak etkisinin anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir. Alanyazında mükemmeliyetçilik boyutları üzerinde cinsiyete ilişkin farklılaşma gözlenmeyen çalışmalar (Lopez ve ark., 2006; Saya, 2006) olduğu gibi farklılaşmaları belirleyen çalışmalar da vardır (Shea ve ark., 2006; Pirinçci, 2009).

Cinsiyet temel etkisinin bireyin çatışma çözme tepkileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Bulguların bir kısmında beklenenin aksine alanyazınla uyumlu olmayan bazı sonuçlar elde edilmiş ve erkeklerin

konuşma ve bağlılık puanları, kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Alanyazında bağlılık tepkisiyle ilgili farklı sonuçlar mevcuttur. Bu konuda yapılan bazı araştırmalar kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında daha fazla “konuşma “(Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986c) ve “bağlılık” (Rusbult, Johnson ve Morrow,1986b; 1986c) tepkisi verdiklerini belirtirken, bir çalışmada (Fons-Scheyd, 2008) ise kadınlarla karşılaştırıldığında, erkeklerin daha fazla bağlılık tepkisi verdiği belirtilmektedir. Bu çalışmanın bulguları Fons-Scheyd’in çalışma bulgularıyla tutarlık göstermektedir. Gottman ve Levenson (1992) erkeklerin otonom sinir sistemi açısından kadınlardan daha yavaş iyileştikleri için olumsuz duygulardan kaçındıklarını ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle, erkeklerin çatışmalar karşısında yıkıcı biçimlerden kaçındıkları ve yapıcı olanlara eğilim gösterdikleri düşünülebilir. Ayrıca, çatışma çözme tepkilerinde cinsiyet farklılıklarına ilişkin farklı ve çok çeşitli bulgular da alanyazında mevcuttur. Rusbult’a (1987) göre, kadınlar erkeklere kıyasla ilişkiyi koruma yönünde olan yapıcı tarzları kullanmaktayken, Hojjat’a (2000) göre ise kadınlar daha çok olumsuz-etkin çatışma çözme biçimlerine başvurmaktadırlar. Bu farkları örneklemelerin farklılığı da yaratıyor olabilir. Bireyin partnerinde algıladığı tepkilerin farklılaşmaları incelendiğinde ise, cinsiyet temel etkisinin sadece partnerde algılanan çıkış tepkisi için anlamlı olduğu gözlenmiştir. Erkeklerin partnerlerinde algıladıkları çıkış tepkisi puanları, kadınlardan anlamlı olarak daha yüksektir. Buna göre, erkekler kadınlara göre partnerlerinde daha fazla çıkış tepkisi algılamaktadırlar. Türk kültüründe kadınlar erkeklerin kendileriyle az zaman geçirmelerini ya da tehditkar davranışlarını çıkış tepkisi olarak algılamıyor olabilir. “Benim kocam/

sevgilim bana bağılıdır” algısı kadınlarda yaygın olduğu için partnerde algılanan çıkış puanları erkeklere kıyasla kadınlarda bu nedenle daha düşük sonuçlanmış olabilir.

4.2. Yatırım Modeli Değişkenleri ile Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Boyutları ve Çatışma Çözme Tepkileri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Yatırım Modeli değişkenleriyle olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik boyutlarının ve yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme tepkilerinin ilişkili olabileceği düşünülerek öncelikle örneklemin tümü için bu değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve bu bulgular aşağıda tartışılmıştır.

Yakın ilişkisinde birey diğzerinin benlik yönlerini kendi standartlarıyla karşılaştırdığında aynı düzeyde göremiyor ve eksiklik hissediyorsa, farklılıklar ortaya çıkmakta ve bu karşılaştırma sonucunda ilişki olumsuz sonuçlanmaktadır (Robins ve Boldero, 2003). Bununla tutarlı olarak, analizler sonucunda da **ilişki doyumuyla** mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” ve “yüksek standartlar”ın arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Başka bir deyişle, farklılık arttıkça ve bireyin standartları yükseldikçe ilişki doyumunun azaldığı gözlenmektedir. Bu bulgu hem kadınlarda hem de erkeklerde benzer biçimde sonuçlanmaktadır. Mükemmeliyetçilik üzerine yapılan sayısız araştırma bu bulguyu desteklemektedir. Mükemmeliyetçilik puanları yüksek olan bireyler, evlilik ilişkilerinin çeşitli işlevlerinde düşük kalite

ve düşük ilişki doyumu bildirmektedir (Ashby ve ark., 2008; Castellini, 2012; Dibartolo ve Marlow, 2006; Habke, Hewitt ve Flett, 1999; Hill, Zrull, ve Turlington, 1997; Safarzahed, 2011). Alanyazında yüksek standartlar mükemmeliyetçiliğin olumlu bir yönü olarak belirtilirken (Kottman ve Ashby, 2000; Slaney ve Ashby, 1996; Slaney ve ark., 2001) bulgularda yüksek standartların doyumla olumsuz ilişki göstermesi Türk kültüründe bu boyutun olumsuz bir özellik olarak algılandığını düşündürmektedir. Ancak bulgulara göre yüksek standartlarla doyum arasında zayıf bir ilişki olduğunu belirtmekte fayda vardır. Beklenildiği gibi, hem bireyin gösterdiği, hem de partnerinde algıladığı yapıcı çatışma çözme tepkileriyle ilişki doyumu arasında olumlu bir ilişki gözlenmiştir. Bu durum, çatışmalar karşısında konuşma ve bağlılık gibi yapıcı tepkiler gösteren ve partnerinin de konuşma ve bağlılık tepkisi gösterdiğini düşünen bireylerin ilişki doyumunun yüksek olduğunu düşündürmektedir. Yine beklenildiği gibi, bireyin hem kendinde hem de partnerinde algıladığı yıkıcı çatışma çözme tepkileriyle ilişki doyumu arasında ise olumsuz bir ilişki gözlenmiştir. Çalışmanın bu bulgusu da alanyazınla tutarlıdır. Rusbult, Zembrodt ve Gunn (1982) ve Rusbult, Johnson ve Morrow (1986b) da benzer sonuçlar elde etmişler, yakın ilişkilerde çatışmalara verilen tepki tipolojisini incelerlerken ilişki doyumunun artışı ile “konuşma” ve “bağlılık” tepkilerinin kullanımının arttığını, “çıkış” ve “yokmuş gibi davranma” tepkilerinin kullanımının azaldığını belirtmişlerdir. Birçok araştırma yıkıcı tepkilerle ilişki doyumu arasında olumsuz bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Bushman, 1998; Hojjat, 2000; Metts ve Cupach, 1990). Rusbult, Johnson, ve Morrow’a (1986c) göre, bireylerin birbirlerinin problem

çözme biçimlerine ilişkin algıları, ilişki sıkıntısını ya da mutluluğu etkilemektedir. Şöyle ki, bireyler eşlerinin daha fazla “çıkış” ve “yokmuş gibi davranma” ve daha az “konuşma” eğilimi sergilediklerini düşünürlerse mutsuzluk düzeyi artmaktadır. Bireyin, partnerinin tepkilerine ilişkin algısının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada da görüldüğü gibi, partnerde yapıcı ya da yıkıcı tepkilerin algısı doyumu etkilemektedir. Rusbult, Johnson, ve Morrow (1986c) yıkıcı tepkilerin büyük ölçüde çift mutluluğunu / mutsuzluğunu etkilediğini, ayrıca oldukça ılımlı problemler karşısında gösterilen ve yapıcı tepkiler içinde yer alan “konuşma”nın ilişki işlerliğini olumlu ve anlamlı olarak yordadığını belirtmişlerdir. Arriaga ve Rusbult’a (1998) göre, uyum yeteneği kısmen partnerin bakış açısını benimsemekten geçmektedir. Bu nedenle partnerinin tepkilerini uyumlu algılayan bireylerin, partnerlerinin de kendileri gibi düşündüğü varsayımıyla var olan ilişkilerinden yüksek doyum aldıkları düşünülebilir. Bu bulgu cinsiyet açısından da benzerlik göstermektedir. Cinsiyet açısından incelenen korelasyon analizlerine göre, hem kadınlarda hem de erkeklerde, ilişki doyumuyla yıkıcı (bireyin kendinde ve partnerinde algıladığı çıkış ve yokmuş gibi davranma) çatışma çözme tepkileri arasında olumsuz, yapıcı (bireyin kendinde ve partnerinde algıladığı konuşma ve bağlılık) çatışma çözme tepkileri arasında ise olumlu bir ilişki gözlemlenmektedir.

Çalışmanın bulgularına göre, **seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye** mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” ve “yüksek standartlar”ın arasında olumlu bir ilişki vardır. Cinsiyet açısından bakıldığında

da hem kadınlarda hem de erkeklerde bu bulguya ilişkin benzer sonuçlar elde edilmiştir. Daha önceden de belirtildiği gibi, ikili ilişkisinde birey diğerinin benlik yönlerini kendi standartlarıyla karşılaştırdığında eksiklik hissediyorsa, farklılıklar ortaya çıkmakta ve bu karşılaştırma sonucunda ilişki olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Robins ve Boldero, 2003). Bu olumsuz sonuçlardan biri de bireyin farklı seçeneklere yönelmesi olabilir. Farklılık arttıkça ve bireyin standartları yükseldikçe seçenekleri değerlendirme isteğinin arttığı düşünülebilir. Ayrıca bu bulgu yurtdışı alanyazınından farklı olarak yüksek standartların Türk kültüründe olumsuz bir boyut olarak görüldüğünü düşündürmektedir. Ancak bu ikili arasındaki korelasyon değerinin düşük olduğunu belirtmekte fayda görülmektedir. Bulguların sonucunda, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye çatışma çözme tepkileri arasında da ilişki gözlenmiştir. Daha açık bir ifadeyle, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye çıkış ve yokmuş gibi davranma arasında olumlu bir bağlantı vardır. Çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösteren ve partnerinin de çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösterdiğini düşünen bireyler, ilişkiyi bitirme ya da partneriyle daha az zaman geçirme niyetinde olduklarından, seçenekleri değerlendirmeye eğilimli olabilirler. Bulgulara göre, konuşma ve bağlılık tepkisi gösteren ve partnerinin konuşma tepkisi gösterdiğini düşünen bireylerin ise, seçenekleri değerlendirmesinin azaldığı gözlenmektedir. Ancak bu bulguda da korelasyon değerlerinin düşük olduğu dikkate alınmalıdır. Bulgular alanyazınla uyumludur. Seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmenin artışının “çıkış” tepkisini arttırıp “bağlılık” tepkisini engellediği görülmüştür (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986b). Sorunlar

karşısında çözümler önerme ya da iyileşmeyi umut etme gibi yapıcı tepkilerle ilişkiyi sürdürme niyetinde olan bireyler, seçenekleri değerlendirme güdüsü içinde olmayabilirler. Ayrıca, bireyin özellikle partnerinden gördüğü etkin ve yapıcı tarz kişiyi başka seçeneklerden uzak tutuyor olabilir. Bu duruma cinsiyetler açısından bakıldığında, hem kadınlarda hem de erkeklerde, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye yıkıcı (bireyin kendinde ve partnerinde algıladığı çıkış ve yokmuş gibi davranma) çatışma çözme tepkileri arasında olumlu bir ilişki belirlenmiştir. Hem erkekler hem de kadınlar arasında çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösteren ve partnerinin de çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösterdiğini düşünen bireyler, ilişkiyi bitirme ya da partnere yok gibi davranma niyetinde olduklarından, seçenekleri değerlendirmeye eğilimli olabilirler. Erkeklerde seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeye bireyin kendi kullandığı yapıcı çatışma çözme tepkileri arasında ise olumsuz ancak zayıf bir ilişki gözlenmektedir. Kadınlarda ise bireyin hem kendinde hem de partnerinde algıladığı yapıcı çatışma çözme tepkileri seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye olumsuz ve zayıf bir ilişki göstermektedir.

Yapılan analizlerin sonucunda, **ilişkiye yapılan yatırımla** mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” arasında olumsuz ve “düzen” ile olumlu ancak zayıf bir ilişki belirlenmiştir. Hem kadınlarda hem de erkeklerde ilişkiye yapılan yatırımla farklılık boyutu arasında olumsuz yönde bir ilişki saptanmıştır. Erkekler arasında düzen ile yatırımlar arasında olumlu ancak zayıf bir ilişki mevcuttur. Buna karşılık, kadınlarda düzen ile ilişkiye yapılan

yatırım arasında bir ilişki gözlenmemektedir. Bulgulara göre, farklılık azaldıkça ilişkiye yapılan yatırımlar artmaktadır. Birey partnerinin benlik yönlerini kendi standartlarıyla karşılaştırdığında benzer görüyor ve farklılık hissetmiyorsa ilişkisine yaptığı yatırımları arttırabilir. Düzen ise, mükemmeliyetçiliğin olumlu bir yönü olarak görülmektedir. Düzen puanları yüksek olan bireyler düzgün ve düzenli olmaya eğilimli olduklarından partnerlerine yaşamı kolaylaştırabilirler, bu durum ilişkiye olumlu bir katkıda bulunabilir. İlişkiye yapılan yatırım ile bazı çatışma çözme tepkileri arasında da ilişki vardır. İlişkiye yapılan yatırımın, bireyin yokmuş gibi davranma tepkisiyle olumsuz bir bağlantısı olduğu gözlenmiştir. Yokmuş gibi davranma tepkisi gösteren bireyler, partnerlerini görmezden gelirler ve onlarla az zaman geçirmeye eğilimlidirler. Böylesi bireyler, var olan ilişkilerini bitirebilecekleri ihtimalini göz önünde bulundurarak ilişkiye yaptıkları yatırımlarını az düzeyde tutuyor olabilirler. Yine bulgulara göre, çatışmalar karşısında gösterilen yapıcı tepkilerin ilişkiye yapılan yatırımla olumlu bir ilişkisi bulunmaktadır. Sorunlar karşısında konuşma ve bağlılık tepkisi gösteren ve partnerinin konuşma ve bağlılık tepkisi gösterdiğini düşünen bireylerin ilişkiye yatırımları artmaktadır. Sorunlar karşısında çözümler öneren ya da sorunun iyileşmesini umut eden ve partnerinin de aynı şekilde davranacağını düşünen bireylerin ilişkiyi sürdürme kararında oldukları ve buna bağlı olarak ilişkilerine yaptıkları yatırımlarını arttırdıkları düşünülebilir. Yapıcı tepkilerin artışının bireyin ilişkisine yatırım yapmasını muhtemel kılacağı düşünülmektedir. Alanyazındaki çalışmalar da bulgulara destek vermektedir. Yatırım miktarının artışı “konuşma” ve “bağlılık tepkilerini” arttırırken yatırımın az olduğu

ilişkilerde “çıkış” ve “yokmuş” gibi davranma tepkilerinin kullanımı artmaktadır (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986b; Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982). Cinsiyet açısından incelendiğinde, erkeklerde ilişkiye yapılan yatırımla yapıcı çatışma çözme tepkilerinin sadece bireysel boyutlarının olumlu bir ilişkisi vardır. Erkekler ilişkilerine yatırım yaparken kendi tepkilerine öncelik veriyor olabilirler. Ancak kadınlarda hem bireysel hem de partnerde algılanan yapıcı tepkilerin yatırımla olumlu bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kadınlar için yatırımla yokmuş gibi davranma tepkisi arasında olumsuz bir ilişki olduğu da gözlenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre ilişki istikrarını belirleyen **bağlanım**, mükemmeliyetçilik boyutlarının tamamıyla ilişkilidir. Bağlanımın mükemmeliyetçiliğin farklılık ve yüksek standartlar boyutlarıyla olumsuz, düzen boyutuyla olumlu bir ilişkisi bulunmaktadır. Bulgulara göre yüksek standartların bağlanımla zayıf bir ilişki gösterdiği göz önünde bulundurulmalıdır. Cinsiyet açısından bakıldığında hem kadınlar hem de erkekler için mükemmeliyetçiliğin farklılık boyutu bağlanımla olumsuz bir ilişki içindedir. Kadınlar için bağlanımla düzen arasında oldukça zayıf bir ilişki belirlenmesine karşın yüksek standartlar boyutunda anlamlı bir sonuç gözlenmemektedir. Erkekler içinse bağlanımla yüksek standartlar arasında oldukça zayıf bir ilişki bulunmakta ve düzen boyutunda anlamlı bir sonuç gözlenmemektedir. Farklılığın artmasıyla ve bireyin standartlarının yükselmesiyle ilişkiye bağlanım azalmaktadır. Birey ilişkisi için erişilmesi yüksek standartlar koymadığı ve partnerinin benlik yönlerini standartlarından

farklı görmediği sürece, ilişkisine bağlanımının arttığı düşünülebilir. Yine düzenin artışı ilişkiye olumlu bir katkıda bulunarak ilişki bağlanımını da etkiliyor olabilir. Alanyazında da bu çalışmadakilere benzer bulgular gözlenmiştir. Shea ve arkadaşlarına (2006) göre, farklılık alt ölçeği kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik alt ölçekleri ile ilişkilidir ve “partnere yönelik mükemmeliyetçilik” ile ilişki doyumu ve uzun süreli bağlanım arasında olumsuz bir ilişkinin gözleendiği bulgular mevcuttur (Stoeber, 2012). Fons-Scheyd’e (2008) göre, farklılık puanları doyum/ bağlanım bileşkesinin en önemli yordayıcısıdır. Ancak Shea ve arkadaşlarına (2006) göre olumlu bir boyut olarak görülen yüksek standartlar bu çalışmada bağlanımla olumsuz ilişki göstererek, Türk kültüründe olumsuz bir boyut olarak algılandığını düşündürmektedir. Yine çalışmanın bulgularına göre, bağlanımla yapıcı çatışma çözme tepkileri arasında olumlu, yıkıcı tepkiler arasında ise olumsuz bir ilişki gözlenmiştir. Bulgular, çatışmalar karşısında konuşma ve bağlılık gibi yapıcı tepkiler gösteren ve partnerinin de konuşma ve bağlılık tepkisi gösterdiğini hisseden bireylerin ilişkiye bağlanımlarının yüksek olduğunu düşündürmektedir. Buna karşın, çatışmalar karşısında çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkisi gösteren ve partnerinde de benzer tepkiler algılayan bireylerin ise bağlanımlarının düşük olduğu düşünülebilir. Çalışmanın bulgularıyla tutarlı biçimde alanyazındaki örgütsel çalışmalarda da yüksek bağlanımla konuşma tepkisi arasında olumlu bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Rusbult, Farrell, Rogers ve Mainous, 1988). Cinsiyet açısından incelendiğinde bu durum erkekler ve kadınlar arasında benzerdir. Ancak erkeklerde ilişkiye bağlanımla yapıcı çatışma çözme tepkileri

(konuşma ve bağlılık) arasındaki olumlu ilişki, çatışmalar karşısında verilen tepkilerin sadece bireysel boyutlarında anlamlılık gösterirken, kadınlarda ise yapıcı tepkilerin hem bireysel hem de partneri algılama boyutları anlamlı sonuçlar vermektedir.

Daha önceleri, yalnızca doyum ve bağlanımla ilişkisi incelenmiş olan olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik boyutlarının yatırım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme üzerindeki etkisi bu çalışmayla alanyazına katkı sağlayacaktır.

4.3. Yatırım Modeli'nin Doğrulanması ve Mükemmeliyetçilik Boyutları ile Çatışma Çözme Tepkilerinin Yatırım Modeli üzerindeki Etkisine İlişkin Modelin Tartışılması

Yatırım Modeli, ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ilişki yatırımı ve ilişki bağlanımı aracılığıyla ilişki istikrarını yordamaktadır (Rusbult 1983). Modelin test edilmesi sırasında, “ilişki doyumu” ve “ilişki yatırımı” arasında olumlu yönde anlamlı, “ilişki doyumu ve ilişki yatırımı” ile “seçeneklerin niteliğini değerlendirme” arasında ise olumsuz yönde anlamlı bir ilişki dikkati çekmektedir. Bulgulara göre, ilişkiye yapılan yatırım, ilişki doyumu ve seçeneklerin niteliğini olumsuz değerlendirme bağlanımının yüksek düzeyde yordayıcılarıdır. Bu durum beklenildiği gibi, ilişki doyumu ile ilişkiye yapılan yatırımlar arttıkça ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyi azaldıkça ilişki bağlanımının artacağını göstermektedir. Bu çalışmanın

sonuçları, Yatırım Modeli ile ilgili hem ülkemizde (Bilecen-Taluy, 2007; Binici ve Hovardaoglu, 1996; Büyüksahin, 2006; Hasta ve Büyüksahin, 2006) hem de yurt dışında (Cox, Wexler, Rusbult ve Gaines, 1997; Duffy ve Rusbult, 1986; Impett, Bears ve Peplau, 2003; Le ve Agnew ,2003; Rusbult, 1980; 1983; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986a; Rusbult, Wieselquist, Foster ve Witcher, 1999; Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982) yapılan birçok araştırmanın bulgularıyla tutarlıdır. Yatırım Modeli testinin sonuçları çalışmanın birinci denencesine destek vererek modeli doğrulamaktadır.

Yatırım Modeli'nin kendi değişkenlerinin ilişkisinin sınamasının ardından mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” ile “ilişki doyumu ve “bağlanım” arasındaki ilişki incelenmiştir. Model testinin sonuçları ikinci denenceye de destek sağlamıştır. Bulgular farklılık arttıkça doyumun ve bağlanımın doğrudan azaldığını göstermiştir. Robins ve Boldero'ya (2003) göre, romantik bir ilişkide birey diğerinin benlik yönlerini kendi belirlediği standartta göremiyor ve eksiklik hissediyorsa, farklılıklar ortaya çıkmakta ve bu olumsuz kıyaslama olumsuz sonuçlanmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar içinde ilişki doyumunun düşüklüğü de yer almaktadır. Özellikle mükemmeliyetçiliğin farklılık alt boyutunun ilişki doyumunun belirleyicisi olduğu çeşitli çalışmalarda belirlenmiştir (Fons-Scheyd, 2008; Lopez, Scheyd, Morua ve Chaliman, 2006; Shea, Slaney ve Rice, 2006). Ayrıca bulgulara göre, farklılık doğrudan bağlanımı da etkilemektedir. Yani, farklılık arttıkça bağlanım azalmaktadır. Bu bulgu da alanyazındaki bazı çalışmalarla

tutarlıdır (Fons-Scheyd, 2008; Stoeber, 2012). Bulgular doğrudan etkilerin yanı sıra farklılığın doyum aracılığıyla bağlanım üzerinde etkisinin bulunduğunu da göstermiştir. Bu bulgu alanyazındaki bir çalışmadan destek almaktadır. Kurdek'e (1997) göre, bireyin nevrozizmi ile bağlanımı arasında bireyin yaşam doyumunu aracılık etmektedir. Bulgunun sonuçları, farklılık arttıkça eksiklik duygusu nedeniyle ilişki doyumunun düştüğünü ve doyumun azalmasının ardından ilişkiye bağlanımın da azalacağını düşündürmektedir.

Yatırım Modeli değişkenleri ile mükemmeliyetçilik boyutları ve çatışma çözme tepkileri arasındaki ilişkinin sınanmasından önce mükemmeliyetçilik boyutlarıyla çatışma çözme tepkileri arasındaki yordayıcı ilişki sınanmıştır. Çalışmanın üçüncü denencesini doğrulayan bulgulara göre, düzenin yapıcı tepkileri (konuşma ve bağlılık) arttırdığı gözlenmiştir. Farklılığın artışı ise, yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme tepkilerinin tümünü etkilemektedir. Farklılık yıkıcı tepkiler olan çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkilerini arttırmakta, konuşma ve bağlılık tepkilerini ise azaltmaktadır. Bu durum, partnerinin benlik yönlerini standartlarıyla karşılaştırdığında farklılık hissedilen bireyin konuşup durumu düzeltmek yerine partnerini terk edebileceğini ya da durumu görmezden gelebileceğini düşündürmektedir. Bulgular alanyazından destek almaktadır. Fons-Scheyd'e (2008) göre farklılık puanları yıkıcı tepkiler olan çıkış ve yokmuş gibi davranmayı yordamaktadır. Ayrıca, daha önce de belirtildiği gibi farklılık alt ölçeği kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilik alt ölçekleri ile ilişkilidir (Shea ve ark., 2006). Sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçiliğin ise, yıkıcı ilişki

tepkileriyle (Flett ve ark., 2001) ve uyumsuz başa çıkma tarzlarıyla (Haring ve ark. 2003) ilişkili olduğu belirtilmektedir.

Yatırım Modeli değişkenleri ile mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki yordayıcı bağlantıda çatışma çözme tepkilerinin aracılık ilişkisi sınıanmış ve yapılan testin sonucunda, mükemmeliyetçilik boyutları ile Yatırım Modeli değişkenleri arasında, bazı çatışma tepkilerinin aracılık yaptığı gözlenmiştir. Öncelikle mükemmeliyetçiliğin “farklılık” boyutu, ilişkiye yapılan yatırımı konuşma ve bağlılık tepkileri aracılığıyla anlamlı olarak yordamıştır. Bir başka deyişle, farklılık azaldıkça konuşma ve bağlılık tepkisi artmakta, konuşma ve bağlılık tepkisi arttıkça da ilişkiye yapılan yatırım artmaktadır. Partnerinin benlik yönlerini kendi standartlarıyla karşılaştırdığında bir farklılık göremeyen bireyin partnerini olumlu gördüğü için sorunu çözmeye, çözümler önermeye ya da durumun iyileşmesini beklemeye yatkın olduğu söylenebilir. Olumlu bir tutumla çatışmayı çözme davranışına giren bireyin ilişkisine daha rahat yatırım yapacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak, farklılık boyutu bağlanımı bağlılık tepkisi aracılığıyla yordamaktadır. Yani mükemmeliyetçilik boyutlarından farklılık azaldıkça bağlılık tepkisi artmakta ve bağlılık tepkisi arttıkça bağlanım da artmaktadır. Standartlarına yakın bulduğu partneriyle girdiği çatışmalarda olumlu- edilgen bir tarzı benimseyen bireyin daha sakin ve olumlu olduğu ve bu tutumun doğal olarak ilişki bağlanımını da arttıracığı düşünülmektedir. Farklılık ayrıca yokmuş gibi davranma aracılığıyla seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi de yordamaktadır. Yani farklılık arttıkça yokmuş gibi davranma tepkisi artmakta bunun sonucunda da

seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme artmaktadır. Bu durum, partnerini kendinden aşağı gören bireyin onunla daha az zaman geçirmesi ve bunun sonucunda da farklı seçeneklere yönelmesini düşündürmektedir. Benzer bir aracılık bulgusu alanyazında mevcuttur. Haring, Hewitt ve Flett (2003) olumsuz başa çıkmanın mükemmeliyetçi kişilik özelliği ve evlilik işlevselliği arasında aracılık yaptığını bulmuşlardır. Haring ve arkadaşları sosyal olarak belirlenmiş mükemmeliyetçilikle (kadının eşinin ulaşılabilir beklentileri olduğu algısı) evlilik işlevselliği (düşük evlilik uyumu) arasında yıkıcı tepkilerin aracılık yaptığını belirlemiş olsalar da bu çalışmanın bulguları bazı yıkıcı tepkilerin yanı sıra yapıcı olanın da ilişkinin istikrarında önemi olduğunu göstermektedir. Ayrıca, farklılık boyutunun, ilişkiye yapılan yatırımı, bağlanımı, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi ve ilişki doyumunu doğrudan da yordadığı belirlenmiştir. Bu bulgu bir ilişkinin istikrarında ve işlevselliğinde bireyde partnere ilişkin eksiklik hissi yaratan farklılığın ne derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Mükemmeliyetçiliğin bir diğer boyutu olan “düzen” bağlılık aracılığıyla yatırım ve bağlanımı yordamaktadır. Düzen arttıkça bağlılık tepkisi artmakta ve bu etki bağlanım ve ilişkiye yapılan yatırımı da arttırmaktadır. Ayrıca, düzen boyutu konuşma tepkisi aracılığıyla ilişki yatırımı yordamaktadır. Bir başka deyişle, düzen arttıkça konuşma tepkisi artmakta ve bunun sonucunda ilişki yatırımı da artmaktadır. Olumlu bir tutum olarak görülen düzenlilik halinin ilişkide yaşanan sorunlara verilen yapıcı tepkilere bir etkide bulunması doğal görülebilir. Bunun ardından, ilişkinin düzeleceği umudunu taşıyan bağlılık tepkisiyle, konuşarak sorunu düzeltme tepkisinin ilişkiye yapılan yatırımı ve ilişkiye bağlanımı olumlu

etkilediği düşünülebilir. Model testinin sonuçları dördüncü denencenin büyük bir kısmına destek sağlamıştır. Ancak beklentilerin bazıları anlamlı sonuç vermemiştir. Çalışmanın dördüncü denencesine göre, Yatırım Modeli değişkenlerinden “doyum” ile mükemmeliyetçilik boyutlarından “farklılık” ve “düzen” arasında olumlu çatışma tepkilerinin (konuşma, bağlılık), aracılık etmesi öngörülse de farklılığın doyum üzerindeki doğrudan etkisi dışında diğer aracı tepkilerin doyum üzerindeki etkisi anlamsız bulunmuştur. Benzer biçimde “seçeneklerin niteliğini değerlendirme” ile “farklılık” arasında olumsuz çatışma tepkilerinin (çıkış ve yokmuş gibi davranma), aracılık etmesi beklenirken, çıkış tepkisinin aracılık ilişkisinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Kısaca özetlemek gerekirse daha önce de belirtildiği gibi, mükemmeliyetçi bireyde partnere ilişkin eksiklik hissi yaratan farklılığın ilişki işlevselliğinin tüm alanlarında ne kadar etkili olduğu bulgularla kanıtlanmıştır. Ayrıca mükemmeliyetçiliğin olumlu bir yönü olan düzenliliğin ise yapıcı tarzlara etkisiyle ilişki işlevselliğine katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

4.4. Yatırım Modeli Değişkenlerini Yordayan Çatışma Çözme Tepkilerinin Etkileşim Etkisinin (Moderation Effect) Tartışılması

Çalışmada, bireyin çatışma çözme tepkileriyle partnerinde algıladığı tepkilerin karşılıklı etkilerinin Yatırım Modeli boyutlarını ne derecede yordadığı bir seri düzenleyici değişkenli regresyon (moderated regression) analizi ile incelenmiştir. Yapılan regresyon analizi sonucunda bireyin kendisinin ve partnerinde algıladığı çatışma çözme tepkilerinin ilişki doyumu,

seçeneklerin niteliği değerlendirme, ilişki yatırımı ve bağlanım değişkenlerini anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Etkileşim etkisine (moderation effect) bakıldığında ise, ortak etkilerin sonuç değişkenlerini anlamlı düzeyde yordayamadığı gözlenmiştir. Aşağıda temel etkilerin ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişkiye yapılan yatırım ve bağlanım üzerindeki etkileri sırasıyla tartışılacaktır.

Bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler ilişki doyumunu anlamlı olarak yordamaktadır. İlişki doyumunu yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkileri incelendiğinde, bireyin bağlılık tepkisiyle bireyin partnerinde algıladığı çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkilerinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Sonuçlar, sorunlar karşısında sakin kalarak durumun iyileşmesini bekleyen bireylerin doyumunun arttığını, buna karşın partneri tarafından terk edileceğini ya da ihmal edildiğini düşünen bireylerin ise ilişki doyumunun azaldığını göstermektedir. Bu bulgu daha önce yapılan yapılan çalışmaların bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Öncelikle bağlılık çatışmadan kaçarak davranışları iyiye yorumlama ve düzelmeye için beklemeyi içermektedir. Hojjat'a (2000) göre, olumlu çatışma çözme biçimlerine başvurmak yüksek doyuma yol açmaktadır. Ayrıca, Rusbult, Johnson ve Morrow'a (1986c) göre, bireylerin birbirlerinin problem çözme biçimlerine ilişkin algıları ilişki sıkıntı/mutluluğunu etkilemektedir. Şöyle ki, bireyler eşlerinin daha fazla "çıkış" ve "yokmuş gibi davranma" eğilimi sergilediklerini düşünürlerse mutsuzluk düzeyi artmaktadır. Bu da ilişki doyumunu etkilemektedir.

Bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler seçeneklerin niteliğini anlamlı olarak yordamaktadır. Temel etkilerin yapısı incelendiğinde, hem bireyin gösterdiği hem de partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma tepkisinin seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi yordadığı gözlenmiştir. Yokmuş gibi davranma partnerle az zaman geçirmeyi ve/veya partnere kötü davranmayı içerdiği için böylesi bir biçimde davranan ya da kendine böyle bir şekilde davranıldığını hisseden bireylerin başka seçeneklere kayması olasıdır. Daha önceden de söylendiği gibi bireyler eşlerinin daha fazla “yokmuş gibi davranma” eğilimi sergilediklerini düşünürlerse mutsuzluk düzeyi artmaktadır (Rusbult, Johnson, ve Morrow, 1986c). Bu da bireyi farklı seçeneklerle ilgilenmeye itebilir.

Bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler ilişkiye yapılan yatırımı da anlamlı olarak yordamaktadır. Temel etkilerin yapısı incelendiğinde, bireyin çıkış, konuşma ve bağlılık tepkilerinin ilişkiye yapılan yatırımı yordadığı gözlenmiştir. Bu bulgu öncelikle ilişkiye yatırım yaparken bireyin kendi tutumunun önemli olduğunu göstermektedir. Genelde bireyin yapıcı (konuşma, bağlılık) ve etkin (çıkış, konuşma) olan çatışma çözme yaklaşımlarını kullanmasının ilişkiye yapılan yatırımları arttırdığı düşünülebilir. Konuşma ve bağlılık tepkileriyle yapıcı çözümler sunulduğu için ilişkiye yapılan yatırımların artması olasıdır. Ayrıca, yatırımlar geriye alınması zor işlemler olduğu için bireyi etkin sonuçlara yönlendirebilir. Problem üzerinde olumlu bir tartışma yaratan ve çözümler üreten ya da sorunun

çözülmeceğini düşünerek ortak yaşanan evden ayrılan birey etkin bir tepki vermektedir ve bu tepki ilişkiye yapılan yatırımları olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Ancak bulgulara göre konuşmanın etkisi çıkışa ve bağlılığa göre daha fazladır. Bulgular alanyazındaki bulgulara benzemektedir. Drigotas ve arkadaşlarının (1995) ilişki işlerliğinde bağlılığın etkisini inceledikleri araştırmalarında bağlılık tepkisinin, “çıkış”dan kesinlikle daha yapıcı olduğu, ancak “konuşma” tepkisinden daha az yapıcı olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın bulguları da konuşma tepkisinin ilişki yatırımları üzerinde en fazla etkisi olduğunu ardından sırasıyla bağlılık ve çıkış tepkilerinin geldiğini göstermektedir.

Son olarak, bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkiler ilişki bağlanımını da anlamlı olarak yordamaktadır. Temel etkilerin yapısı incelendiğinde, bireyin konuşma ve bağlılık tepkilerinin ilişkiye yapılan yatırımı yordadığı gözlenmiştir. Bu bulgu da bağlanım kararında bireyin kendi tutumunun öncül olduğunu göstermektedir. Bireyin sorunlara olumlu taraftan bakarak çözüme ulaştıracağı düşüncesiyle yapıcı (konuşma, bağlılık) çatışma çözme yaklaşımlarını kullanmasının, ilişkiye bağlanımı arttırdığı düşünülebilir. Problem üzerinde çözümler üreten aynı zamanda bir terapistten yardım almayı öneren ya da sessiz ve partnere bağlı kalarak iyileşmeyi umut eden birey, yapıcı bir tepki vermektedir ve bu yapıcı tepki ilişki işlerliğini artırarak bağlanımı olumlu olarak etkileyebilmektedir. Alanyazında da yapıcı tepkiler içinde yer alan “konuşma”nın ilişki işlerliğini olumlu olarak yordadığı belirlenmiştir (Rusbult, Johnson, ve Morrow, 1986c).

Özetlemek gerekirse, ilişki doyumunu bireyin bağlılığının yanı sıra, partnerde algılanan yıkıcı tarzların etkilediği buna karşılık, ilişkiye yapılan yatırımları ise bireyin etkin ve yapıcı tepkilerinin daha fazla etkilediği söylenebilir. Ayrıca seçenekleri niteliğini değerlendirme en çok edilgen-yıkıcı tarzdan etkilenirken, ilişkiye bağlanım ise genellikle bireyin yapıcı tepkilerinden olumlu payını almaktadır. Yıkıcı tarzlar doyumu azaltarak seçeneklere ilgiyi arttırırken, yapıcı tarzlar ise ilişkiye yapılan yatırımları ve ilişkiye bağlanımı olumlu olarak etkilemektedir.

4.5. Yatırım Modeli Değişkenlerini Yordayan Çatışma Çözme Tepkilerinin Etkileşim Etkisinin (Moderation Effect) Cinsiyet Farklılıklarına Göre Tartışılması

Bireyin çatışma çözme tepkileriyle partnerinde algıladığı tepkilerin karşılıklı etkilerinin Yatırım Modeli boyutlarını ne derecede yordadığı kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılan bir seri düzenleyici değişkenli regresyon (moderated regression) analizi ile incelenmiştir. Aşağıda temel etkilerin ve etkileşim etkilerinin Yatırım Modeli değişkenleri üzerindeki cinsiyetlere göre farklılaşan etkileri sırasıyla tartışılacaktır.

Kadınlarda, bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkilerin hem temel hem de ortak etkilerinin ilişki doyumunu anlamlı olarak yordadığı gözlenmiştir. Temel etkilerin yapısı incelendiğinde, bireyin partnerinde algıladığı çıkış tepkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bulgulara

göre kadınların ilişki doyumunu etkileyen en önemli unsurun partneri tarafından terk edilmek olduğu düşünülebilir. Partneri tarafından terk edileceğini düşünen kadınların ilişki doyumları anlamlı olarak azalmaktadır. Ortak etkilerin temel etkilerine bakıldığında ise, ilk olarak hem bireyin çıkış tepkisi gösterdiği, hem de partnerinde çıkış tepkisi algıladığı “çıkış (birey tepkisi) X çıkış (partnerde algılanan tepki)” ortak etkisinin doyum üzerinde anlamlı sonuçlandığı görülmüştür. Buna göre, kadınlar için ilişki doyumunun en yüksek olduğu düzey, kendisinin ve partnerinde algıladığı çıkış tepkisinin en düşük olduğu durumdur. Bu durum özellikle kadınlarda doyum artışının ayrılığı düşünmeme ve partneri tarafından terk edilmeyeceği algısında olmaya bağlı olduğunu göstermektedir. Ortak etkilerin bir diğer sonucuna göre, birey yokmuş gibi davranırken partnerinde bağlılık tepkisi algıladığı “yokmuş gibi davranma (birey tepkisi) X bağlılık (partnerde algılanan tepki)” ortak etkisinin kadınların ilişki doyumunu üzerinde anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bu bulguya göre, kadınlar için ilişki doyumunun en yüksek olduğu düzey, kendi yokmuş gibi davranışının düşük olduğu ve partnerinde yüksek bağlılık algıladığı durumdur. Bu durum, kadının partnerini önemsemediği, onunla daha çok zaman geçirdiği ve partnerinin ona bağlı kaldığını hissettiği sürece ilişkisinden doyum alacağını düşündürmektedir. Yine aynı bulguya göre, kadınlarda ilişki doyumunun en düşük olduğu düzey ise, kendi yüksek düzeyde yokmuş gibi davranırken partnerinde yüksek düzeyde bağlılık algıladığı durumdur. Bu sonuç, kadının partnerini artık önemsemediği, onunla fazla zaman geçirmek istemediği durumda, partnerinin ona yüksek bağlılık göstermesinin bunaltıcı olabileceğini ve bu algının ilişkisinden aldığı doyumunu

düşürebileceğini düşündürmektedir. Erkeklerde ise ilişki doyumunu sadece temel etkilerin yordadığı ortak etkilerin erkeklerin doyumu üzerinde anlamlı bir sonuç vermediği gözlenmektedir. Bulgulara göre temel etkilerin yapısı incelendiğinde, erkeklerin partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma tepkisinin doyumu yordadığı gözlenmiştir. Bu sonuç partnerinin kötü davrandığını, kendisiyle az zaman geçirdiğini ve kendisini görmezden geldiğini düşünen erkeğin ilişki doyumunun azaldığını göstermektedir.

Hem kadınlarda hem de erkeklerde bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkilerin temel etkileri seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi anlamlı olarak yordarken, her iki cinsde de ortak etkilerde anlamlı bir sonuç gözlenmemiştir. Kadınlar arasında seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkileri incelendiğinde, partnerde algılanan yokmuş gibi davranma tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç partneri tarafından görmezden gelinen, az zaman geçirilen ve beğenilmeyen kadınların seçeneklere yöneldiğini düşündürebilir. Erkeklerde ise temel etkiler anlamlı çıksa da seçenekleri olumlu değerlendirmede herhangi bir tepkinin fark yaratmadığı gözlenmiştir.

Hem kadınlarda hem de erkeklerde bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkilerin temel etkileri ilişkiye yapılan yatırımı da anlamlı olarak yordarken, her iki cinsde de ortak etkilerde anlamlı bir sonuç gözlenmemiştir. Kadınlarda ilişkiye yapılan yatırımı yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkileri incelendiğinde, bireyin konuşma ve bağlılık

tepkileriyle, partnerinde algıladığı bağlılık tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Konuşma ve bağlılık tepkileriyle yapıcı çözümler öneren ve partnerinin de kendilerine bağlı olduğunu düşünen kadınların ilişkiyi devam ettirme niyetinde oldukları ve bu nedenle ilişkilerine yaptıkları yatırımları arttırdıkları düşünülebilir. Erkeklerde ise sadece bireyin konuşma tepkisinin yatırımlar üzerinde anlamlı etkisi olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç erkeklerin yatırım yapmak için kendi davranışlarını önemsediklerini ve problemler karşısında etkin-yapıcı çözümler önerdiklerinde ilişki yatırımlarını arttırdıklarını düşündürmektedir. Sonuçlar hem kadın hem de erkeklerde ilişkiye yapılan yatırım kararını yapıcı tepkilerin belirlediğini düşündürmektedir.

Çalışmanın diğer bulgularıyla benzer biçimde, hem kadınlarda hem de erkeklerde bireyin çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkilerin temel etkileri bağlanımı da anlamlı olarak yordarken, her iki cinsde de ortak etkilerde anlamlı bir sonuç gözlenmemiştir. Kadınlarda bağlanımı yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkileri incelendiğinde, bireyin bağlılık tepkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bu bulguya göre, olumlu-edilgen tarzı benimseyen kadınların ilişkiye bağlanımlarının yüksek olduğu düşünülebilir. Erkeklerde ise bağlanım üzerinde partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma tepkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Erkeklerin ilişki doyumlarıyla benzer biçimde ilişkiye bağlanımlarını da etkileyen unsurun partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma tepkisi olduğu düşünülmektedir. Bu sonuca göre, partnerinin kötü davrandığını, kendisiyle az zaman

geçirdiğini ve kendisini görmezden geldiğini düşünen erkeğin ilişkiye bağlanımı azalmaktadır.

4.6. Sonuç ve Öneriler

Sosyal psikologlar evlilik ve romantik beraberlik süreçlerini yıllardır dikkatle incelemektedirler. Psikolojideki yerini 1950'lerde alan bağlanım konusu otuz yıldan bu yana farklı bakış açılarıyla araştırılmış ve kuramlar alanyazında yerlerini almıştır. Yatırım Modeli ise ilişki istikrarını belirleyen bağlanımın en önemli kuramlarından biridir. Yatırım Modeli'nin farklı değişkenlerle ilişkisi çeşitli çalışmalarla incelenmiş olmasına karşın mükemmeliyetçilikle ilişkisi henüz incelenmemiştir. Mükemmeliyetçilik tutumlarının ilişki istikrarına etkisi, bireylerin olumlu ya da olumsuz mükemmeliyetçilik tutumlarını incelemeye yönelik bu çalışmanın önemini arttırmaktadır. Yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme tepkilerinin de ilişki istikrarına etkisi alanyazındaki birçok çalışmayla kanıtlanmış (Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986b; 1986c) olsa da, çatışma çözme tepkilerinin ikili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ve Yatırım Modeli arasındaki aracılık etkisine ilişkin bir çalışmaya alanyazında rastlanmamıştır. Bu bağlamda, bu çalışmanın varolan bu eksikliği tamamlayabileceği düşünülmektedir. İkili İlişkilerde Olumlu-Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği Türk kültürüne yeni uyarlandığı için, ölçek kullanılarak yapılan bir çalışma alanyazında henüz mevcut değildir. Olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik boyutlarının Türk kültüründe farklı algılandığını düşündürecek sonuçlar da bu çalışmada elde edilmiştir. Slaney ve Ashby (1996) yüksek kişisel standartlara sahip olmanın ve düzenli olmaya duyulan gereksinimin bireyler için yararlı olabilecek özellikler olduğunu ileri sürerek bu boyutların olumlu bir yapı taşıdığını belirtmişlerdir. Yüksek

standartların doyum, bağlanım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile ilişkisini inceleyen bir araştırma olmamasına karşın alanyazında genelde mükemmeliyetçiliğin olumlu bir yönü olarak belirtilirken yüksek standartların (Kottman ve Ashby, 2000; Slaney ve Ashby, 1996; Slaney ve ark., 2001) bu çalışmada doyum ($r = -.16$) ve bağlanımla ($r = -.12$) olumsuz, seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye ($r = .16$) olumlu bir ilişki göstermesi Türk kültüründe bu boyutun olumsuz bir özellik olarak algılandığını düşündürmektedir. Öngen (2010) tarafından yapılan bir çalışmada yüksek standartlar düşmanlıkla olumsuz ilişki gösterirken, beklenilen aksine sözel saldırganlığın da yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu da Türk kültüründe bu boyutun olumlu algılanmadığının göstergesi olabilir. Ancak bu çalışmada, yüksek standartların sadece korelasyonlarda anlamlı sonuçlar verdiği ve bu sonuçlarda korelasyon değerlerinin oldukça düşük olduğu, yapısal eşitlik modeli analizlerinde ise anlamlı sonuçlara rastlanmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. İleri çalışmalarda Fletcher ve Simpson'ın (2000) ideal standartları olgusu İÖÖMÖ'nün farklılık, yüksek standartlar ve düzen boyutlarıyla çalışılabilir. Böylece bu ölçek içinde yer alan yüksek standartların olumlu ya da olumsuz boyutu anlamlandırılabilir. Ayrıca bu çalışmayla partnerleri için yüksek standartlar belirleyen kişilerin ikili ilişkilerindeki farklılık puanlarının artıp artmadığı, yüksek standartlar ve düzen boyutuyla nasıl bir ilişki ortaya koyacağı incelenebilir. Böylece yüksek standartların ilişkiye yararı mı yoksa zararı mı olduğu anlaşılabilir.

İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği ise bu çalışmada bireyin tepkileri ve partnerde algılanan tepkiler olarak Türk kültürüne ilk defa uyarlanmıştır. Yatırım Modeli üzerinde bu ölçeklerle yapılan ilk inceleme olan bu çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte bu çalışmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı, çiftlerle karşılıklı değil, bireylerle teker teker çalışılmasıdır. Bu nedenle partnerlerin ayrı ayrı olumlu ya da olumsuz mükemmeliyetçiliklerinin ilişki istikrarı üzerindeki karşılıklı etkileri incelenememiştir. Benzer biçimde çatışma çözme tepkilerinde de karşılıklı algıların etkisi incelenememiştir. Bir başka sınırlılık, ilişki türünde örneklemin homojenliğini sağlayamamış olmasıdır. Bu nedenle ilişki türü farklılıkları görülmemiş olabilir. Ayrıca evli erkekler eşlerinin sonuçları duyması endişesiyle çalışmaya katılmakta çekince yaşamışlardır. Bu bağlamda, evli erkek katılımcı bulunmasında zorluklar yaşanmıştır. Son olarak, çalışmada örneklemin büyük bir bölümü metropolde yaşayan aynı zamanda üniversite mezunu ya da daha üst eğitim seviyesine sahiptir. Genellemenin sağlıklı olabilmesi için örneklemi farklı gruplarda da gerçekleştirmek yararlı olabilir. Bu çalışmada alanyazından farklı olarak gelişen ve mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz yönlerinin ayrımına ilişkin bir farka rastlanmaktadır. Yüksek standartlar yurtdışı alanyazınında olumlu bir mükemmeliyetçilik boyutu olarak görülmesine karşın bu çalışmanın sadece korelasyon bulgularında düşük ancak anlamlı bir olumsuzluk göstermiştir. Diğer bulgularda anlamlı bir sonuç vermediği için yeralmamıştır ve dolayısıyla gözlenememiştir. Bu nedenle ileri çalışmalarda mükemmeliyetçiliğin boyutlarından “yüksek standartların” olumlu ya da

olumsuz yönü tekrar incelenebilir. Yine ileri çalışmalarda tepkilerin tek tek incelenmesi yerine açık uçlu soruların ankete eklenmesiyle uyumsal davranışın mükemmeliyetçilik ve Model üzerindeki etkileri çiftler üzerinde incelenebilir. Ayrıca yine bundan sonraki çalışmalarda, Azizoğlu-Binici'nin (2000) araştırmasında ele alındığı gibi, Thibaut ve Kelley'in (1959) model öngörülerini dikkate alınarak ve karşılaştırma düzeyi (KD) ile seçenekler için karşılaştırma düzeyi (KD seç) kullanılarak, bu çalışma yeni bir biçimde tasarlanabilir. Böylece bu standartların biçimlenmesinde olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik boyutlarının nasıl bir etkisi olduğu ve çatışma çözme tepkilerinin bu ilişkiyi ne şekilde etkilediği gözlenebilir.

Mükemmeliyetçilik tutumlarına ve çatışma çözme yaklaşımlarına ikili ilişkiler perspektifiyle bakmaya çalışan bu çalışma, bu tutum ve tarzların, ilişki istikrarına yansıma biçimine bakarak yakın ilişki partnerleri arasındaki süreçlere anlam katmayı hedeflemektedir. Bu çalışma, özellikle olumsuz mükemmeliyetçilik tutumu olan farklılık algısının ve buna bağlı gelişen çatışma çözme tepkilerinin seyrinin anlaşılmasıyla evlilik öncesi ve evlilik süresince yaşanan sıkıntıların anlam kazanmasına ve özellikle bu boyutun irdelendiği evlilik terapisi çalışmalarına destek olabilir.

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, ikili ilişkilerdeki mükemmeliyetçilik tutumlarıyla ilişki doyumu, bağlanımı, ilişkiye yapılan yatırım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirilme arasındaki yordayıcı ilişkide, romantik bir ilişkide yaşanan çatışmalar karşısında verilen tepkilerin aracılık etkisini incelemektir. Ayrıca çalışmada, bireyin kendi çatışma çözme tepkileri ve partnerinde algıladığı tepkilerinin Yatırım Modeli boyutlarını (ilişki doyumu, bağlanımı, ilişkiye yapılan yatırım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirilme), ne derece yordadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Çalışmaya şu anda yakın ilişki yaşayan 198'i kadın (%63), 118'i (%37) erkek olan toplam 316 kişi katılmıştır. Demografik bilgi formu, İlişki İstikrarı Ölçeği, İkili İlişkilerde Olumlu Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği, katılımcılara uygulanmıştır. Denencelerin sınanması için yapısal eşitlik modeli analizleri, düzenleyici değişkenli regresyon analizleri ve çok değişkenli varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

Öncelikle, mükemmeliyetçilik boyutlarından farklılığın, doğrudan ilişki doyumu, yatırımı, bağlanımı ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir. Mükemmeliyetçilik boyutlarıyla Yatırım Modeli değişkenleri arasındaki yordayıcı ilişkide bazı çatışma çözme tepkilerinin aracılık yaptığı gözlenmiştir. Konuşma ve bağlılık tepkileri farklılık

ve ilişki yatırımı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık yapmaktadır. Farklılık, bağlanımı da bağlılık tepkisi aracılığıyla kısmi olarak yordamaktadır. Bunların yanı sıra, farklılık yokmuş gibi davranma aracılığıyla seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi kısmi olarak yordamaktadır. Düzenin ise bağlılık tepkisi aracılığıyla ilişki yatırımı ve bağlanımı yordadığı gözlenmiştir. Ayrıca düzen konuşma tepkisi aracılığıyla ilişki yatırımı yordamaktadır. Tüm bunlara ek olarak, farklılığın artışının yapıcı ve yıkıcı çatışma tepkilerinin tümünü etkilediği, düzenin ise yapıcı tepkileri (konuşma ve bağlılık) arttırdığı gözlenmiştir.

Çatışmalar karşısında verilen tepkiler üzerine yapılan incelemede, bireyin bağlılık tepkisiyle bireyin partnerinde algıladığı çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkilerinin ilişki doyumunu anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Hem bireyin gösterdiği hem de partnerinde algıladığı yokmuş gibi davranma tepkisinin seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmeyi yordadığı gözlenmiştir. İlişkiye yapılan yatırımı yordayan çatışma çözme tepkilerinin temel etkileri incelendiğinde ise, bireyin çıkış, konuşma ve bağlılık tepkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Bireyin konuşma ve bağlılık tepkileri de bağlanımı yordamaktadır. Birey tepkisi ve partnerin tepkisine ilişkin algının ortak etkileri sadece kadınların ilişki doyumu üzerinde anlamlıdır.

Ayrıca, çalışmada cinsiyet ve ilişki türüne göre tüm değişkenler açısından karşılaştırmalar yapılmıştır. Buna göre, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme,

konuşma ve bağıllık tepkisi ile partnerlerinde algıladıkları çıkış tepkisi puanlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Buna karşılık kadınlarda, ilişki yatırımı puanları erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. İlişki türü açısından ise bir farklılık gözlenmemiştir.

Bu çalışmanın bulguları, daha önce yapılmış araştırmalar çerçevesinde tartışılmıştır.

ABSTRACT

The current study aims to explore the potential mediation role of the responses to dissatisfaction between dyadic perfectionism attitudes and the investment model factors (the relationship satisfaction, commitment, quality of alternatives and the invested resources in the relationship). The next purpose is to understand what extent the self and the partner's perceived responses to dissatisfaction predicts the investment model factors. Concurrently, it is aimed to identify the group differences on relationship commitment, perfectionism and responses to dissatisfaction in close relationships.

A demographic information form, Relationship Stability Scale, Dyadic Almost Perfect Scale and Responses to Dissatisfaction Scale were administered to 198 female and 118 male dating individuals. Structural equation model of Lisrel, moderated regression and MANCOVA analyses were conducted to test the hypothesis of the study.

Results revealed that, the "discrepancy" which is the maladaptive form of perfectionism, is the predictor of "the relationship satisfaction", "commitment", "investment size" and "the quality of alternatives" as well as the four general categories of the responses to dissatisfaction. Constructive responses play an important role in mediation. First "loyalty" and "voice"

responses partially mediates between “discrepancy” and “the investments ”. Secondly, “loyalty” partially mediates between “discrepancy” and “the relationship commitment”. Furthermore, the “loyalty” fully mediates between the “order” which is the adaptive form of perfectionism, and “the relationship commitment” and “the investments”. Also the “voice” fully mediates between the “order” and “the investments”.

Four general categories of responses to dissatisfaction are observed according to the self and the perceived partner’s reactions. The individual’s “loyalty” and the perceived partner’s “exit” and the “neglect” responses are the predictors of relationship satisfaction. Both the self and the perceived partner’s “neglect” responses are the predictors of quality of alternatives. The self response of “exit”, “voice” and “loyalty” are the predictors of the investment size. And the self response of “voice” and “loyalty” are the predictors of commitment. Moderation effect of the self and partner’s responses are only observed in the prediction of women’s relationship satisfaction.

Finally, the comparison of the groups according to sex, reveals that men reported higher alternatives and women reported higher investments. Also sex differences were observed in responses to dissatisfaction. Males are more likely to engage in “voice” and in “loyalty” than are females.

The implications of the study for theory, practice, and future research were discussed.

KAYNAKLAR

- Adams, J.M., ve Jones, W.H. (1997). The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1177-1196.
- Adams, J.M., ve Spain, J.S. (1999). The dynamics of interpersonal commitment and the issue of salience. J. M. Adams & W. H. Jones (Eds.), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability Perspectives on Individual Differences* (s: 165-179), New York: Kluwer Academic.
- Adkins, K. K., ve Parker, W. (1996). Perfectionism and suicidal preoccupation. *Journal of Personality*, 64, 529-543.
- Agnew, C. R., Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., ve Langston, C. A. (1998). Cognitive interdependence: Commitment and the mental representation of close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (4), 939 - 954.
- Aiken, L. S. ve West, S. G. (1991) *Multiple Regression: Testing and Interpreting Interactions*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Aldea, M. A. ve Rice, K. G. (2006). The role of emotional dysregulation in perfectionism and psychological distress. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 498-510.

- Allen, L. F., Babin, E. A. ve McEwan, B. (2012). Emotional investment : An exploration of young adult friends' emotional experience and expression using an investment model framework *Journal of Social and Personal Relationships*, 29: 206
- Anderson, J.C. ve Gerbing D.W. (1988), "Structural Equation Modeling in Practice: A Review and Recommended Two-Step Approach". *Psychological Bulletin*, 103, 411-423.
- Antony, M. M.; Purdon, C. L.; Huta, V. ve Swinson, R. P. (1998). "Dimension of Perfectionism Across the Anxiety Disorders". *Behaviour Research and Therapy*, 36, 1143-1154 .
- Arriaga, X. B., ve Agnew, C. R. (2001). Being committed: Affective, cognitive, and conative components of commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 1190–1203.
- Arriaga, X. B., ve Rusbult, C. E. (1998). Standing in my partner's shoes: Partner perspective-taking and reactions to accommodative dilemmas. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 927-948.
- Ashby, J. S.ve Kottman, T. (1996). Inferiority as a distinction between normal and neurotic perfectionism. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Practice and Research*, 52,237-245

- Ashby, J. S., ve Rice, K. G. (2002). Perfectionism, dysfunctional attitudes, and self-esteem: A structural equations analysis. *Journal of Counseling & Development, 80*, 197–203.
- Ashby, J.S., Rice, K.G., ve Kutchins, C.B. (2008). Matches and mismatches: Partners, perfectionism, and premarital adjustment. *Journal of Counseling Psychology, 55*, 125-132.
- Ashby, J. S., Rice, K.G. ve Martin, J. L. (2006). Perfectionism, shame, and depressive symptoms. *Journal of Counseling & Development. 4*:148–156.
- Azizoğlu-Binici, S. (2000). Psikolojik yardım için başvuruda bulunan ve bulunmayan evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirmelerinin karşılaştırılması, *Ankara: A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış doktora tezi.*
- Baugh, C. W., Avery, A. W. ve Sheets-Haworth, K. L. (1982). Marital Problem Solving Scale: A measure to assess relationship conflict negotiation ability. *Family Therapy, 9*, 43-51.
- Becker, G.S. (1960). “ An economic analysis of Fertility”. *Demographic and Economic Change in Developed Countries, Princeton, NJ: Princeton University Press.*

- Bencik, S. (2006). Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.*
- Benk, A. (2006). Üniversite öğrencilerinde mükemmeliyetçi kişilik özelliğinin psikolojik belirtilerle ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.*
- Berscheid, E. (1994). Interpersonal relationships. *Annual Review of Psychology, 45*, 79-129.
- Berscheid, E. ve Regan, P. (2005). Realtionship Growth and Maintenance. *The Psychology of Interpersonal Realtionships, (s.191-224), New Jersey: Prentice Hall- Pearson Education.*
- Berscheid, E. ve Reis, H.T. (1998). Attraction and close relationships. *D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G.Lindzey (Eds), Handbook of social psychology (s. 193-281), New York: Mc.Graw-Hill.*
- Bieling, P. J., Israeli, A. L., Smith, J. ve Antony, M. M. (2003). Making the grade: The behavioral consequences of perfectionism in the classroom. *Personality and Individual Differences, 35*,163-178.
- Bilecen-Taluy, N. (2007). Yakın ilişkilerde stress ve stresle başa çıkma: Yatırım modeline göre bir inceleme, *Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.*

- Binici, S. ve Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (38), 66-77
- Blatt, S., J. (1995). The Destructiveness of Perfectionism: Implications for the Treatment of Depression". *American Psychologist*, 50, 1003- 1020
- Blatt, S.J., D'Afflitti, J. P. ve Quinlan, D. M. (1976). Experiences of depression in normal young adults. *Journal of Abnormal Psychology*, 85, 383-389.
- Blatt, S. J., Zuroff, D. C., Bondi, C.M., Sanislow, C. A., ve Pilkonis, P. A. (1998). When and how perfectionism impedes the brief treatment of depression: Further analyses of the National Institute of Mental Health Treatment of Depression Collaborative Research Program. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, 423-428.
- Blau,P.M. (1964). Exchange and power in social life. *New York: Wiley.*
- Boesch, R. P. Cerqueira R., Safer M. A. ve Wright T. L.(2007). Relationship satisfaction and commitment in long-term male couples: Individual and dyadic effects. *Journal of Social and Personal Relationships* 24: 837
- Brown, E. J., Heimberg, R. G., Frost, R. O., Makris, G. S., Juster, H. R. ve Leung, A.W. (1999). Relationship of perfectionism to affect,

expectations, attributions and performance in the classroom. *Journal of Social and Clinical Psychology, 18*, 98-120.

Bui, K. T., Peplau, L. A., ve Hill, C. T. (1996). Testing the Rusbult model of relationship commitment and stability in a 15-year study of heterosexual couples. *Personality and Social Psychology Bulletin, 22*, 1244–1257.

Burgraff, C. S ve Sillars, A.L. (1987). A critical examination of sex differences in marital communication. *Communication Monographs. 54*,279-294.

Burns, D.D. (1980). The Perfectionist's Script for Self-Defeat". *PsychologyToday, 41*(34), 70-76.

Burns, D.D. (1983). The spouse who is a perfectionist. *Medical Aspects of Human Sexuality,17*, 219-230.

Burns, D. D., ve Beck, A. T. (1978). Cognitive behavior modification of mood disorders. *J.P. Foreyt, & D. P. Rathjen (Eds.), Cognitive behavior therapy: research and application (s.109-134), New York: Plenum.*

Bushman, (1998). The relationship between conflict, love, and satisfaction and relationship beliefs, problem solving techniques and negotiating strategies in romantic relationships. Hofstra University, Doctoral dissertation.

Büyükşahin, A. (2006). Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma biçimleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi. *Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora tezi.*

Büyükşahin, A., Demirtaş-Madran,A. (2008). Coping with romantic jealousy: gender, relationship inadequacy and relationship satisfaction among Turkish university students (Sözel bildiri). European Association for Research on Adolescence Conference (EARA), May, 7-10, Turin, Italy.

Büyükşahin, A., Hasta, D., ve Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki İstikrarı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*,8(16), 25-37.

Büyükşahin, A., ve Taluy, N. (2008) İlişki İstikrarı Ölçeğinin Revizyonu, Ölçeğe Bağlanım Alt Boyutunun Eklenmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması (*Yayınlanmamış araştırma raporu*).

Byrne, B.M. (1998). Structural Equation Modelling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications, and programming. *Mahwah, NJ: L.Erlbaum.*

Can, F. (2009).Yakın ilişkilerde sosyal ağın ilişki nitelikleri ile bağlantısı. *Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.*

- Canary, D. J., Cunningham, E. M., ve Cody, M. J. (1988). Goal types, gender and locus of control in managing interpersonal conflict. *Communication Research*, 15, 426 –446.
- Canary, D. J., L. Stafford, K. S. Hause, ve L.A. Wallace. (1993). An inductive analysis of relational maintenance strategies: A comparison among lovers, relatives, friends, and others. *Communication Research Reports*, 10, 5-14.
- Carmines, E. G., ve McIver, J. P. (1981). Analyzing models with unobserved variables: Analysis of covariance structures. *G.W. Bohmstedt & E.F. Borgatta (Eds.), (s. 65-115), Social measurement: Current issues, BeverlyHills, CA: Sage.*
- Castellini, A. (2012). The role of perfectionism and Romantic beliefs in romantic relationship satisfaction and adjustment. *University of Wisconsin, Unpublished research.*
- Cheng, S. K., Chong, G. H. ve Wong, C. W. (1999). Chinese Frost Multidimensional Perfectionism Scale: A validation and prediction of self esteem and psychological distress. *Journal of Clinical Psychology*, 55 (9), 1051–1061.
- Christensen, A., ve Heavey, C. L. (1990). Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 73 –81.

- Cingöz, B. (2003). Comparison Of Same-Sex Friendships, Cross-Sex Friendships And Romantic Relationships, *Ankara, Middle East Technical University, Unpublished Master's Thesis.*
- Cordova, J.V., Jacobson, N.S., Gottman, J.M., Rushe, R. ve Cox, G. (1993) Negative reciprocity and communication in couples with a violent husband. *Journal of Abnormal Psychology, 102(4), 559-564.*
- Cox, C. L., Wexler, M. O., Rusbult, C. E., ve Gaines Jr, S. O. (1997). Prescriptive support and commitment processes in close relationships. *Social Psychology Quarterly, 60 (1), 79 - 90.*
- Cramer, P. (2000). Defense mechanisms in psychology today: Further processes for adaptation. *American Psychologist, 55, 637–646.*
- Cropanzano, R., ve Mitchell, M. S. (2005). Social exchange theory: An interdisciplinary review, *Journal of Management 31, 874–900.*
- Çırakoğlu O. C. (2006). Role of Locus Control and Critical Thinking in Handling Dissatisfaction in Romantic Relationships of University Students. *Ankara, Middle East Technical University, Unpublished Doctoral Dissertation.*
- Çırakoğlu O. C. ve Tezer, E. (2010). Kontrol Odağı ve Eleştirel düşünmenin Üniversite öğrencilerinin ilişki doyumsuzluklarına verdikleri tepkiler üzerindeki yordayıcı rolü, *Türk Psikoloji Yazıları, 13(26), 29-41.*

- Çimen, E. (2007). Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması, *Ankara: A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.*
- Davis, J. L., ve Rusbult, C. E. (2001). Attitude alignment in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 65-84.
- Davis, L . E., ve Strube, M . J. (1993). An assessment of romantic commitment among Black and White dating couples. *Journal of Applied Social Psychology*, 23 (3), 212 - 225.
- Demirtaş, H. A. (2004). Yakın İlişkilerde Kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler). *Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.*
- Dibartolo, P.M. ve D.H. Barlow, (2006). Perfectionism, marital - satisfaction and contributing factors to sexual dysfunction. *Archives of Sexual Behavior J.,25(6): 581-588.*
- Dinç, Y. (2001). Predictive Role of Perfectionism on Depressive Symptoms and Anger: Negative Life Events as the Moderator. *Middle East Technical University, Ankara, Unpublished Master's Thesis.*

- Drigotas, S.M. ve Rusbult, C.E. (1992). Should I stay or should I go? A dependence model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62 (1), 62-87.
- Drigotas, S.M., Rusbult,C.E., ve Verette, J. (1999). Level of commitment, mutuality of commitment, and couple well-being. *Personal Relationships*, 6 (3), 389-409.
- Drigotas, S. M., Whitney, G. A., ve Rusbult, C. E. (1995). On the peculiarities of loyalty: A diary study of responses to dissatisfaction in everyday life. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 596-609.
- Duffy, S., ve Rusbult, C. E.(1986). Satisfaction and commitment in homosexual and heterosexual relationships. *Journal of Homosexuality*, 12, 1 - 23.
- Emerson, R.M. (1962). Power dependence relations. *American Sociological Review*, 27, 31-41.
- Erözkan, A., Karakaş, Y., Ata, S. ve Ayberk, A. (2011). The relationship between perfectionism and depression in Turkish high school students. *Social Behaviour and Personality*, 39 (4), 451-464.
- Etcheverry, P. E. ve Le, B. (2005). Thinking about commitment: Accessibility of commitment and prediction of relationship persistence,

accommodation, and willingness to sacrifice. *Personal Relationships*, 12, 103–123.

Feeney, J.A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9, 39-55.

Feeney, J.A., ve Noller, P.(1991). Attachment style and verbal descriptions of romantic partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8,187-215.

Finkel, E. J., ve Campbell, W. K. (2001). Self-control and accommodation in close relationships:An interdependence analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 263-277.

Finkel, E. J., Rusbult, C. E., Kumashiro, M., ve Hannon, P. A. (2002). Dealing with betrayal in close relationships:Does commitment promote forgiveness? *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 956-974.

Fitzpatrick, J., ve Sollie. D.L (1999). Unrealistic gendered and relationship specific beliefs: Contributions to investments and commitment in dating relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16 (6), 852 -868.

- Fletcher, G. J. O., ve Simpson, J. A. (2000). Ideal standards in close relationships: Their structure and functions. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 102-105.
- Fletcher, G. J. O., Simpson, J. A., Thomas, G., ve Giles, L. (1999). Ideals in intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 72-89.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L., Blankstein, K. R., ve Mosher, S. W. (1991). Perfectionism, self-actualization, and personal adjustment. *Journal of Social Behavior and Personality*, 6, 147-160.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L., ve Dyck, D. J. (1989). Self-oriented perfectionism, neuroticism and anxiety. *Personality and Individual Differences*, 10, 731–735.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L., Shapiro, B., ve Rayman, J. (2001). Perfectionism, beliefs, and adjustment in dating relationships. *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social*, 20, 289-311.
- Flett, G. L., Sawatzky, D. L. ve Hewitt, P. L. (1995), "Dimensions of Perfectionism and Goal Commitment: A Further Comparison of Two Perfectionism Measures", *Journal of Psychopathology and Behavioural Assessments*, 17,111-124.

- Floyd, F., ve Wasner, G.(1994). Social Exchange, equity,and commitment: Structural equation modeling of dating relationships. *Journal of Family Psychology, 8*, 55-73.
- Folger, J. ve Poole, M. (1984). Working Through Conflict: A Communication Perspective. *Gleview: Scott Foresman and Company*.
- Fons-Scheyd, A. (2008). Further Validation of a measure of dyadic perfectionism. *University of Houston. Unpublished doctoral dissertation*.
- Franco-Paredes, K., Mancilla-Diaz, J. M., Vazquez-Arevalo, R., Alvarez-Rayon, G. ve Lopez-Aguilar, X. (2011). Perfectionism in body dissatisfaction, sociocultural influence of the thinness model and symptoms of eating disorders. *Universitas Psychologica, Bogotá, 10* (3), 829-840.
- Franco-Paredes, K., Mancilla-Diaz, J. M., Vazquez-Arevalo, R., Lopez-Aguilar, X., ve Alvarez-Rayon, G. (2005). Perfectionism and Eating Disorders: A Review of the Literature, *European Eating Disorders Review, 13* (1), 61-70
- Freud, S. (1959). "Inhibitions, Symptoms and Anxiety". *The Standart edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud. 20, London:Hogarth*.

- Fricke, J. (2006). Predicting infidelity: The role of attachment styles, love styles and, the investment model. *Swinburne University of Technology, Australia. Unpublished Doctoral Dissertation .*
- Fritts, B. (2012). An Examination Of Relationship Quality From An Attachment Perspective: Empathy And Relationship Perfectionism As Mediating Factors. *University of Missouri-Kansas City, Unpublished doctoral dissertation.*
- Frost, R. O., Heimberg, R.G., Hoit, C.S., Mattia J.I. ve Neubauer, A.L. (1993). A comparison of two measures of perfectionism. *Personality Individual Differences, 14:* 119-126.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C. ve Rosenblate, R. (1990). "The Dimensional of Perfectionism". *Cognitive Therapy and Research, 14(5),* 449-468.
- Frost, R. O., ve Marten Dibartolo, P. (2002). Perfectionism, anxiety, and obsessive compulsive disorder. *G. L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), Perfectionism: Theory, research, and treatment (s.341-372). Washington, DC: American Psychological Association.*
- Frost, R. O., Trepanier, K. L., Brown, E. J., ve Heimberg, R. G., (1997), "Self-Monitoring of Mistakes Among Subjects High and Low In Perfectionistic Concern Over Mistakes", *Cognitive Therapy and Research, 21,* 209-222.

- Furrer, O., Tjemkes, B. V., Aydınlık, A. Ü. ve Adolfs, K. (2012). Responding to Adverse Situations Within Exchange Relationships: The Cross-Cultural Validity of a Circumplex Model. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(6) 943–966
- Gaines, S. O., Jr., Reis, H. T., Summers, S., Rusbult, C. E., Cox, C. L., Wexler, M. O., Marelich, W. D., ve Kurland, G. J. (1997). Impact of attachment style on reactions to accommodative dilemmas in close relationships. *Personal Relationships*, 4, 93-113.
- Gaines, S. O., Jr., Henderson, M. C., Kim, M., Gilstrap, S., Yi, J., Rusbult, C. E., Hardin, D. P., ve Gaertner, L. A. (2005). Cultural value orientations, internalized homophobia, and accommodation in romantic relationships. *Journal of Homosexuality*, 50, 97-117.
- Gefen, D., ve Ridings, C.M. (2002). Implementation team responsiveness and user evaluation of customer relationship management: A quasi-experimental design study of social exchange theory. *Journal of Management Information Systems* 19 (1), 47-69.
- Givertz, M., ve Sergin, C. (2005). Explaining personal and constraint commitment in close relationships: The role of satisfaction, conflict responses, and relational bond. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (6), 757-775.

- Gottman, J. M. (1979). *Marital Interaction: Experimental Investigations*. New York: Academic.
- Gottman, J. M. (1993). The roles of conflict engagement, escalation, or avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 61*, 6-15.
- Gottman, J. M. (1994). What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes. *Hillsdale, NJ*.
- Gottman, J.M. ve Levenson, R.W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: Behavior, physiology, and health. *Journal of Personality and Social Psychology, 63*(2), 221-233.
- Gottman, J.M., Markman, H.J., ve Notarius, C. I. (1977). The topography of marital conflict: a sequential analysis of verbal and non-verbal behavior. *J. Marriage Fam. 39*:4, 61-77.
- Gottman, J.M., Notarius, C., Markman, H., Bank, S., Yoppi, B., ve Rubin, M.E., (1976). Behavior exchange theory and marital decision making. *Journal of Personality and Social Psychology, 34*, 14-23.
- Grzegorek, J. L., Slaney, R. B., Franze, S., ve Rice, K. G. (2004). Self-criticism, dependency, self-esteem, and grade point average satisfaction among clusters of perfectionists and nonperfectionists. *Journal of Counseling Psychology, 51*(2), 192-200.

- Gwinn, A. M., Lambert, N. M., Fincham, F. D. ve Maner, J. K. (2013 - baskıda). Pornography, Relationship Alternatives, and Intimate Extradynamic Behavior, *Social Psychological and Personality Science*.
- Habke, A. M., ve Flynn, C. A. (2002). Interpersonal aspects of trait perfectionism. G.L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, Research and Treatment* (s. 151-180). Washington DC: American Psychological Association.
- Habke, A. M., Hewitt, P. L., ve Flett, G. L. (1999). Perfectionism and sexual satisfaction in intimate relationships. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 21, 307–322.
- Halat, M. I. (2009). Yatırım kuramı bağlamında evli çiftlerde uyum, nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile yalnızlık arasındaki bağlantılar *Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*.
- Harasymchuk, C. (2001). Responses to dissatisfaction in friendships and romantic relationships: An interpersonal script analysis. *Unpublished master's thesis, University of Manitoba, Winnipeg, Canada*.
- Haring, M., Hewitt, P. L., ve Flett, G. L. (2003). Perfectionism, coping, and quality of intimate relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 65, 143-158.

- Hasta, D., ve Büyükşahin, A. (2006). A Comparison of university students with romantic Relationships and married couples for the Love styles and the reasons for maintaining the relationship. *International Association for Relationship Research Conference, Crete, Greece.*
- Hayes, A. F ve Matthes, J. (2009). Computational procedures for probing interactions in OLS and logistic regression: SPSS and SAS implementations, *Behavior Research Methods* 41 (3), 924-936.
- Hamachek, D.E. (1978). Psychodynamics of Normal and Neurotic Perfectionism. *Psychology*, 15, 27-33.
- Hendrick, S.S. (2009). Yakın İlişkiler Psikolojisi. (s. 141) (Dönmez, A. (Ed), Büyükşahin, A., Taluy, N., Başer, I. Ç. ve Güler, M. Çeviri). *Ankara: Nobel Yayınları.*
- Hewitt, P. L., ve Flett, G. L. (1990), "Perfectionism and Depression: A Multidimensional Analysis", *Journal of Social Behavior and Personality*, 5, 423-438.
- Hewitt, P. L., ve Flett, G. L. (1991a). Dimensions of perfectionism in unipolardepression. *Journal of Abnormal Psychology*, 100, 98-101.
- Hewitt, P. L., ve Flett, G. L. (1991b). Perfectionism in the self and social contexts: conceptualization, assessment, and association with

psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*. 60, 456-470.

Hewitt, P. L., ve Flett, G. L. (1993). Dimensions of perfectionism, daily stress, and depression: A test of specific vulnerability hypothesis. *Journal of Abnormal Psychology*, 102, 58-65.

Hewitt, P. L., ve Flett, G. L. (2002). Perfectionism, stress, and coping in maladjustment. G.L.Flett & P.L.Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, Research and Treatment* (s.253-285). Washington DC: American Psychological Association.

Hewitt, P. L., Flett, G. L., ve Mikail, S. F. (1995). Perfectionism and relationship maladjustment in chronic pain patients and their spouses. *Journal of Family Psychology* 9, 335-347.

Heyman, R.E. (2001). Observation of couple conflicts: Clinical assessment applications, stubborn truths, and shaky foundations. *Psychological Assessment*, 13(1): 5–35.

Hill, R. W., Zrull, M. C., ve Turlington, S. (1997). Perfectionism and interpersonal problems. *Journal of Personality Assessment*, 69, 81–103.

Hira, S. N. ve Overall, N. C. (2011). Improving intimate relationships: Targeting the partner versus changing the self. *Journal of Social and*

Personal Relationships 28: 610

Hirschman, A.O. (1970). Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States. *Cambridge, MA: Harvard University Press.*

Hojjat, M. (2000). Sex difference and perceptions of conflict in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationship.* 17 (4-5), 508-617.

Hollander, M. H. (1965). Perfectionism. *Comprehensive Psychiatry*,6, 94-103.

Homans, G. C. (1961). Social Behaviour: Its Elementary Forms. *New York: Harcourt, Brace and World.*

Hopko, D. R.(2003). Confirmatory Factor Analysis Of The Math Anxiety Rating Scale Revised.*Educational and psychological Measurement* 63, 336-351.

Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 12-24.

Hu, L. ve Bentler, Peter M. (1998) Fit Indices In Covariance Structure Modeling:Sensitivity To Underparameterized Model Misspecification, *Psychological Methods*, 3, 424-453.

- Hu, L. ve Bentler, Peter, M. (1999). Cut off Criteria For Fit Indexes In Covariance Structure Analysis:Conventional Criteria Versus New Alternatives.*Structural Equation Modeling, 6, (1), 1-55.*
- İdiz, Z. (2009). Evlilik uyumu, evlilik yatırımı, aile içi şiddet ve intihar girişimi arasındaki bağlantıların sosyal psikolojik açıdan incelenmesi. *Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.*
- Impett, E. A., Bears, K. P., ve Peplau, L. A (2003). Testing the investment model of relationship commitment and stability in longitudinal study of married couples. *N. J. Pallone (Ed.), Love, Romance, Sexual Intereaction, Transaction Publishers, New Brunswick, New Jersey.*
- Joakim, C.(2012). Attitudes in romantic relationships among adult children of divorce, unpublished master's thesis, Sweden, Örebro University
- Johnson, M.P. (1973). Commitment: A conceptual structure and empirical application. *Sociological Quarterly, 14, 395-406.*
- Johnson, M.P. (1991). Commitment to personal relationships. *E.H. Jones and D.W. Perlman (Eds.), Advances in Personal Relationships, 3, London: Jessica Kingsley.*
- Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family, 57, 283–294.*

- Johnson, M.P. (1999). Personal, moral, and structural commitment to relationships. *J.M. Adams., W. H.Jones (Eds.), Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability, (s:3-33). New York: Kluwer Academic.*
- Johnson,D. J. ve Rusbult, C. E. (1989). Resisting temptation: Devaluation of alternative partners as a means of maintaining commitment in close relationships, *Journal of Personality and Social Psychology, 57(6), 967-980.*
- Kelley, H.H. (1979) Personal relationships: Their structures and processes. *Hillsdale, N.J.: Erlbaum Associates.*
- Kelley, H. H. (1983 / 2002). Love and commitment. *H.H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L. A. Peplau and D. R. Peterson (Eds.), Close Relationships, (s:265 -314). New York: Percheron Press.*
- Kelley, H.H., ve Thibaut, J.W. (1978). Interpersonal Relations: *A Theory of Interdependence. New york:Wiley.*
- Kelley, H., Holmes, J., Kerr, N., Reis, H., Rusbult, C., ve Van Lange, P. (2003). *An atlas of interpersonal situations. New York: Cambridge.*

- Kırdök, O. (2004), Olumlu ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği Geliştirme Çalışması. Adana, Çukurova Üniversitesi, Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kilpatrick, S. D., Bissonnette, V. L., ve Rusbult, C. E. (2002). Empathic accuracy and accommodative behavior among newly married couples. *Personal Relationships, 9*, 369-393.
- Klibert, J. J., Langhinrichsen-Rohling, J., ve Saito, M. (2005). Adaptive and maladaptive aspects of self-oriented versus socially prescribed perfectionism. *Journal of College Student Development, 46(2)*, 141-156.
- Koren, P. Carlton, K. ve Shaw, D. (1980). Marital Conflict. Relations among behaviors, outcomes and distress. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 48*, 460-468.
- Kottman, T., ve Ashby, J. S. (1999). Using Adlerian personality priorities to custom design parental consultation. *International Journal of Play Therapy, 8*, 77-92.
- Kottman, T., ve Ashby, J. (2000). Perfectionistic children and adolescents: Implications for school counselors. *Professional School Counseling, 3(3)*, 182–188.

- Kumashiro, M., Finkel, E. J., ve Rusbult, C. E. (2002). Self-respect and pro-relationship behavior in marital relationships. *Journal of Personality*, 70, 1009-1049.
- Kurdek, L. A. (1994). Conflict Resolution Styles in Gay, Lesbian, Heterosexual Nonparent, and Heterosexual Parent Couples *Journal of Marriage and Family*, 56 (3), 705-722 .
- Kurdek, L. A. (1997). Relation between neuroticism and dimensions of relationship commitment: Evidence from gay, lesbian, and heterosexual couples. *Journal of Family Psychology*, 11(1),109-124.
- Kurdek, L. A. (1995). Predicting change in marital satisfaction from husbands' and wives' conflict resolution styles. *Journal of Marriage and the Family* 57: 153-164.
- Lambe, C. J., Wittmann, C. M., ve Spekman, R. E. (2001): Social Exchange Theory and Research on Business-to-Business Relational Exchange, *Journal of Business-to-Business Marketing* 8(3): 1-36.
- Le, B. ve Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta- analysis of the investment model. *Personal Relationships*, 10, 37-57.

- Le, B., Dove, N. L., Agnew, C. R. Korn, S. M., ve Mutso, A. A. (2010). Predicting nonmarital romantic relationship dissolution: A meta-analytic synthesis. *Personal Relationships*, 17(3), 377-390.
- Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review. *Journal of Marriage and the Family*, 27, 19-78.
- Levinger, G. (1979). A social exchange view on the dissolution of pair relationships. R. L. Burgess & T. L. Huston (Eds.), *Social exchange in developing relationships*. New York: Academic Press.
- Levinger, G. (1999). Duty toward whom? Reconsidering attractions and barriers as determinants of commitment in a relationship. W. H. Jones & J. M. Adams (Eds.), *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability*. New York: Plenum.
- LoCicero, K. A., Ashby, J. S., ve Kern, R. M. (2000). Multidimensional perfectionism and lifestyle approaches in middle school students. *Journal of Individual Psychology*, 56, 449-461.
- Lopez, F. G., Fons-Scheyd, A., Bush-King, I. ve McDermott, R. C. (2011). A Latent Class Analysis of Dyadic Perfectionism in a College Sample, *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 44(1), 32-51.

- Lopez, F. G., Fons-Scheyd, A., Morua, W., ve Chaliman, R. (2006). Dyadic perfectionism as a predictor of relationship continuity and distress among college students. *Journal of Counseling Psychology, 53*, 543 – 549.
- Luce, R. D. ve Raiffa, H. (1957). *Games and Decisions: Introduction and Critical Survey*. Wiley, New York.
- Lydon, J.E., Meana, M., Sepinwall, D., Richards, N., ve Mayman, S. (1999). The commitment calibration hypothesis: When do people devalue attractive alternatives? *Personality and Social Psychology Bulletin, 25* (2), 152-161.
- Macher, S. (2013) Social interdependence in close relationships: The actor–partner-interdependence–investment model (API-IM). *European Journal of Social Psychology, Eur.*43, 84–96
- Margolin, G. ve Wampold, B. (1981). Sequential analysis of conflict and accord in distressed and non-distressed partners. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 49*, 554-567.
- Martin, J. L., ve Ashby, J. S. (2004). Perfectionism and fear of intimacy: Implication for relationships. *Family Journal-Counseling & Therapy for Couples & Families, 12*, 368-374.

- Mc Dowell, T.L., (2004). An Analysis Of Commitment In African American Males Using The Investment Model, *University of Miami, Oxford, Ohio, Unpublished Master's Thesis*.
- Metts, S., ve Cupach, W. R. (1990). The influence of relationship beliefs and problem-solving responses on satisfaction in romantic relationships. *Human Communication Research, 17(1)*, 170-185.
- Mikulincer, M., ve Erev, I. (1991). Attachment style and the structure of romantic love. *British Journal of Social Psychology, 30*, 273-291.
- Miller, R. S., ve Perlman, D. (2009). Intimate relationships. 5th Ed. NY: *McGraw-Hill*.
- Mobley, M., Slaney, R. B., ve Rice, K. G. (2005). Cultural validity of the Almost Perfect Scale-Revised for African American college students. *Journal of Counseling Psychology, 52*, 629-639.
- Morry, M. M. ve Harasymchuk, C. (2005). Perceptions of locus of control and satisfaction in friendships: The impact of problem-solving strategies. *Journal of Social and Personal Relationships, 22(2)*: 183–206.
- Nugent, S., A. (2000). "Perfectionism: Its Manifestations and Classroom-Based Interventions". *Journal of Secondary Gifted Education, 11(4)*, 215-222.
- Ogolsky, B. G. ve Bowers, J. R. (2013). A meta-analytic review of relationship

maintenance and its correlates. *Journal of Social and Personal Relationships* 30, 343.

Oral, M. (1999). The Relationship between Dimensions of Perfectionism, Stressful Life Events and Depressive Symptoms in University Students: A Test of Diathesis-Stress Model of Depression. *Middle East Technical University, Ankara, Unpublished Master's Thesis.*

Öngen, D. E. (2010). The Relation Between Adaptive and Maladaptive Perfectionism And Agression Among Turkish Adolescents. *Australian Journal of Guidance & Counselling* 20(1) 99–108.

Özen, A. (2012). Experience And Expression Of Emotions İn Marital Conflict: An Attachment Theory Perspective. *Ankara, Middle East Technical University, Unpublished Doctoral Dissertation.*

Pacht, A.R. (1984). "Reflections on Perfection". *American Psychologist*, 39 (4), 386-390.

Parker, W. D. (1997). An empirical typology of perfectionism in academically talented children. *American Educational Research Journal*, 34, 545-562.

Parker, W.D. ve Mills, C.J. (1996). The incidence of perfectionism in gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40(4), 194-199.

Peterson, D. R. (1983). Conflict. *Close relationships, edited by H. H. Kelley et al. New York: W. H. Freeman and Company.*

Pirinçci, L. N. (2009). Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İstanbul, Maltepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi.*

Powers, T. A., Zuroff , D. C. ve Topciu, R. A. (2004). Covert end Overt Expressions of Self Criticism and Perfectionism and their Relation to Depression. *European Journal of Personality, 18, 61-72.*

Rahim, M. A. (1983). A Measure of Styles of Handling Interpersonal Conflict. *Academy of Management Journal, 26: 368-376.*

Rheaume, J., Freeston, M. H., Ladouceur, R., Bouchard, C., Gallant, L., Talbot, ve F., Vallieres, A. (2000). Functional and dysfunctional perfectionists: Are they different on compulsive-like behaviors? *Behaviour Research and Therapy, 38,119–128.*

Rice, K.G. ve Aldea, M. A. (2006). State dependence and trait stability of perfectionism: A short-term longitudinal study. *Journal of Counseling Psychology, 53, 205-213.*

Rice, K. G., ve Ashby, J. S. (2007). An efficient method for classifying perfectionists. *Journal of Counseling Psychology, 54(1), 72-85.*

- Rice, K. G., Ashby, J. S., ve Preusser, K. J. (1996) Perfectionism, relationships with parents, and self-esteem. *Individual Psychology, 52*, 246-260.
- Rice, K. G., Ashby, J. S., ve Slaney, R. B. (1998). Self-esteem as a mediator between perfectionism and depression: A structural equations analysis. *Journal of Counseling Psychology, 45*, 304–315.
- Rice, K. G., ve Lapsley, D. K. (2001). Perfectionism, coping, and emotional adjustment. *Journal of College Student Development, 42*, 157–167.
- Rice, K. G., ve Lopez, F. G. (2004). Maladaptive perfectionism, adult attachment, and self-esteem in college students. *Journal of College Counseling, 7*, 118-128.
- Rice, K.G., Lopez, F.G., ve Vergara, D. (2005). Parental/ Social influences on perfectionism and adult attachment orientations. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24(4)*, 580-605.
- Rice, K. G., ve Mirzadeh, S. A. (2000). Perfectionism, attachment, and adjustment. *Journal of Counseling Psychology, 47*, 238-250.
- Rice, K. G., ve Preusser, K. J. (2002). The Adaptive/Maladaptive Perfectionism Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 34*, 210-222.

- Rice, K.G. ve Slaney, R.B. (2002). Clusters of perfectionists: Two studies of emotional adjustment and academic achievement. *Measurement & Evaluation in Counseling & Development*, 35(1), 35-48.
- Robins, G., ve Boldero, J. (2003). Relational discrepancy theory: The implications of self-discrepancy theory for dyadic relationships and for the emergence of social structure. *Personality and Social Psychology Review*, 7, 56 – 74.
- Rosenblatt, P. C. (1977). Needed research on commitment in marriage, *G.Levinger & H.L. Rausch (Eds.): Close Relationships, Perspectives on the meaning of intimacy, Amherst : University of Massachusetts Press.*
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: a test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172 - 186.
- Rusbult, C. E. (1983). A Longitudinal test of the investment model. The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 , 101 - 117.
- Rusbult, C. E. (1987). Responses to dissatisfaction in close relationships: The exit-voice-loyalty-neglect model. *D. Perlman & S. Duck (Eds.),*

Intimate relationships: Development, dynamics, and deterioration s. 209-237. Newbury Park, CA: Sage.

Rusbult, C. E. (1991). Commentary on Johnson's "Commitment to personal relationships": What's interesting, and what's new? *W. H. Jones & D. W. Perlmán (Eds.), Advances in personal relationships 3, s. 151-169. London: Kingsley.*

Rusbult, C. E. (1993). Understanding responses to dissatisfaction in close relationships: The exit, voice, loyalty, and neglect model. *S. Worcheł & J. A. Simpson (Eds.), Conflict between people and groups: Causes, processes, and resolutions (s. 30-59). Chicago: Nelson-Hall.*

Rusbult, C. E., Arriaga, X. B., ve Agnew, C. R. (2001). Interdependence in close relationships. *G.J.O Fletcher, M.S. Clark (Eds.), Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes, içinde U.S.A: Blackwell.*

Rusbult, C. E., ve Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An Interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships, 10 (2), 175 - 204.*

Rusbult, C. E., Bissonnette, V. L., Arriaga, X. B., ve Cox, C. L. (1998). Accommodation processes during the early years of marriage. *T. N.*

Bradbury (Ed.), The developmental course of marital dysfunction (s. 74-113). New York: Cambridge.

Rusbult, C. E., ve Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships, 10*, 175-204.

Rusbult, C.E., Drigotas, S.M., ve Verette, J. (1994). The investment model: An interdependence analysis of commitment processes and relationship maintenance phenomena. *D. Canary., L. Stafford (Eds.), Communication and relational maintenance (s:115-139). New York: Academic Pres.*

Rusbult, C. E., Farrell, D., Rogers, G., ve Mainous, A. G., III (1988). Impact of exchange variables on exit, voice, loyalty, and neglect: An integrative model of responses to declining job satisfaction. *Academy of Management Journal, 31*, 599-627.

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., ve Morrow, G. D. (1986a). Prediction satisfaction and commitment in adult romantic involvements: An assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly, 49(1)*, 81-89.

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., ve Morrow, G. D. (1986b). Determinants and consequences of exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to

dissatisfaction in adult romantic involvements. *Human Relations*, 39, 45-63.

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., ve Morrow, G. D. (1986c). Impact of couple patterns of problem solving on distress and non-distress in dating relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 744-753.

Rusbult, C. E., Kumashiro, M., Coolson, M. K., ve Kirchner, J. L. (2004). Interdependence, Closeness and Relationships. *D. J. Mashek ve A. Aron (Eds.), Handbook of closeness and intimacy*, (s. 137-161). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Rusbult, C. E. ve Martz, J. M. (1995). Remaining in an abusive relationship: An investment model analysis of non voluntary commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 558-571.

Rusbult, C. E., Martz, J. M., ve Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357-391.

Rusbult, C. E., Morrow, G. D., ve Johnson, D. J. (1987). Self-esteem and problem solving behavior in close relationships. *British Journal of Social Psychology*, 26, 293-303.

- Rusbult, C. E., Olsen, N., Davis, J. L., ve Hannon, P. A. (2004). Commitment and relationship maintenance mechanisms. *H.T.R. Reis., C.E. Rusbult. Publishers. (Eds.), Key readings in social psychology :Close Relationships , içinde (s:287-303) New York and Hove: Psychology Press.*
- Rusbult, C. E., Wieselquist, J., Foster, C. A., ve Witcher, B. S. (1999). Commitment and trust in close relationships: An Interdependence Analysis. *J.M.Adams., W. H.Jones (Eds), Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability, (s:427-449). New York: Kluwer Academic/Plenum.*
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F. ve Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology, 60, 53 - 78.*
- Rusbult, C. E., ve Zembrodt, I. M. (1983). Responses to dissatisfaction in romantic involvements: A multidimensional scaling analysis. *Journal of Experimental Social Psychology, 19, 274-293.*
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., ve Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology, 43, 1230 - 1242.*

- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., ve Iwaniszek, J. (1986). The impact of gender and sex-role orientation on responses to dissatisfaction in close relationships. *Sex Roles*, 15, 1-20.
- Sacher, J. A., ve Fine, M. A. (1996). Predicting relationship status and satisfaction after six months among dating couples. *Journal of Marriage and The Family*, 58, 21 - 32.
- Safarzadeh, S., Esfahaniasl, M. ve Bayat M.R. (2011). The relationship between forgiveness, perfectionism and intimacy and marital satisfaction in Ahwaz Islamic Azad University Married Student Middle-East. *Journal of Scientific Research* , 9 (6): 778-784.
- Sakallı-Uğurlu,N. (2002). *Romantik ilişkilerde cinsiyet farklılığına göre memnuniyeti ve bağlanmayı yordayan değişkenler(poster)*, XII. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, ODTÜ: Ankara.
- Sapmaz, F. Ç. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Uyumlu ve Uyumsuz Mükemmeliyetçilik Özelliklerinin Psikolojik Belirti Düzeyleri Açısından İncelenmesi, *Sakarya Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Saya, P. (2006). The Relationship Between Attachment Styles And Perfectionism In High School Students. *Ankara, METU, Unpublished Master's Thesis*.
- Schaap, C. (1984). A Comparison of the interaction of distressed and non-distressed married couples in a laboratory situation. *K Hahlweg & N*

Jacobson.

- Schaap, C.; Buunk, B.; and Kerkstra, A. (1988). "Marital Conflict Resolution." *Perspectives on Marital Interaction*, ed. P. Noller and M. A. Fitzpatrick. Philadelphia: Multilingual Matters.
- Shahar, G., Blatt, S. J., ve Zuroff, D. C. (2003). Role of perfectionism and Personality disorder features in response to brief treatment for depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(3), 629-633.
- Shaw, B.F., ve Segal, Z.V. (1999). Efficacy, indications, and mechanisms of action of cognitive therapy of depression. *D.S. Janowsky (Ed.), Psychotherapy indications and outcomes s.173 -195. Washington, DC: American Psychological Association.*
- Shea, A. J., Slaney, R. S., ve Rice, K. G. (2006). Perfectionism in intimate relationships: The Dyadic Almost Perfect Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 39,107-125.
- Sherry, S. B., Hewitt, P. L., Flett, G. L., ve Harvey, M. (2003). Perfectionism dimensions, perfectionistic attitudes, dependent attitudes, and depression in psychiatric patients and university students. *Journal of Counseling Psychology*, 50, 373--386.
- Slaney, R. B., ve Ashby, J. S. (1996). Perfectionists: Study of a criterion group. *Journal of Counseling and Development*, 74 , 393-398.

- Slaney, R. B., Ashby, J. S. ve Trippi, J. (1995). Perfectionism: Its measurement and career relevance. *Journal of Career Assessment*, 3, 279-297.
- Slaney, R. B., Rice, K. G., Mobley, M., Trippi, J., ve Ashby, J. S. (2001). The revised Almost Perfect Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 130–145.
- Slaney, R. B., Mobley, M., Trippi, J., Ashby, J., ve Johnson, D. G. (1996). The Almost Perfect Scale—Revised. *Unpublished manuscript, The Pennsylvania State University, University Park*.
- Slaney, R. B., Pincus, A. L., Uliaszek, A. A., ve Wang, K. T. (2006). Conceptions of perfectionism and interpersonal problems: Evaluating groups using the structural summary method for circumplex data. *Assessment*, 13, 138-153.
- Slaney, R. B., ve Johnson, D. P. (1992), "The Almost Perfect Scale", *Unpublished manuscript, Pennsylvania State University, University Park*.
- Sorotzkin, B. (1985). The quest for perfection: Avoiding guilt or avoiding shame? *Psychotherapy*, 22, 564-571.

- Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quarterly*, 51 (4), 318 - 328.
- Sprey, J. (1979). Conflict theory and the study of marriage and the family. W. Burr, R. Hill, F. Nye, & I. Reiss (Eds.), *Contemporary theories about the family*, s.130-159, NY: Free Press.
- Stoeber, J., (2012). Dyadic perfectionism in romantic relationships: Predicting relationship satisfaction and long term commitment. *Personality and Individual Differences*, 53 (3), 300-305.
- Stoeber, J., Hoyle, A. ve Last, F. (2013). The Consequences of Perfectionism Scale :Relationships With Perfectionism, Performance Perfectionism, Affect, and Depressive Symptoms and Factorial Structure, *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 6(3), 178–191
- Stoeber, J., ve Otto, K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and Social Psychology Review*, 10(4), 295.
- Stumpf, H. ve Parker, W.D. (2000). A hierarchical structural analysis of perfectionism and its relation to other personality characteristics. *Personality and Individual Differences* , 28(5), 837-852.

- Suddarth, B. H., ve Slaney, R. B. (2001). An investigation of the dimensions of perfectionism in college students. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34,157-165.
- Taluy, N. ve Büyükşahin-Sunal, A. (2010). İkili İlişkilerde Olumlu Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği: Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışması, (Yayımlanmamış araştırma raporu).
- Taşdemir, Ö. (2003). Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik İle Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı, Kontrol Odağı, Öz Yeterlik ve Problem Çözme Becerileri İlişkisinin İncelenmesi. *Trabzon, KTÜ, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Thibaut, J. W., ve Kelley, H. H. (1959). *The Social Psychology of Groups*, New York: Wiley.
- Terry-Short, L.A., Owens, R.G., Slade, P.D., ve Dewey, M.E. (1995). Positive and negative perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 18, 663-668.
- Tjemkes, B., ve Furrer, O. (2010). The antecedents of response strategies in strategic alliances. *Management Decision*, 48, 1103-1133.
- Tuncay, E. (2006). Predictive Role of Perfectionism on Marital Adjustment. *Ankara, METU, Unpublished Master's Thesis*.

- Tyrka, A. R., Waldron, I., Graber, J. A. ve Brooks-Gunn, J. (2002). Prospective predictors of the onset of anorexic and bulimic syndromes. *International Journal of Eating Disorders*, 32, 282-290.
- Uğurlu, O. (2003) Evli çiftlerde cinsiyet ayrımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetim biçimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki. *Ankara: A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.*
- Ulu, İ. P. (2007). An Investigation Of Adaptive And Maladaptive Dimensions Of Perfectionism In Relation To Adult Attachment And Big Five Personality Traits. *Ankara, Middle East Technical University, Unpublished Doctoral Dissertation.*
- Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., Drigotas, S. M., Arriaga, X. B., Witcher, B. S., ve Cox, C. L. (1997). Willingness to sacrifice in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1373 -1395.
- Veldorale-Brogan, A., Lambert, N. M., Fincham, F. D., ve Dewall, C. N. (2013-baskıda). The virtue of problem-solving: perceived relationship virtues as predictors of problem-solving efficacy. *Personal Relationships*.
- Vohs, K.D., Bardone, A.M., Joiner, T.E., Jr., Abramson, L.Y., ve Heatherton, T.F. (1999). Perfectionism, perceived weight status, and self-esteem

interact to predict bulimic symptoms: A model of bulimic symptom development. *Journal of Abnormal Psychology*, 108, 695-700.

Wang, K. T., Slaney, R. B., ve Rice, K. G. (2007). Perfectionism in Chinese university students from Taiwan: A study of psychological well-being and achievement motivation. *Personality and Individual Differences*, 42, 1279-1290.

Weiss, R. L. (1980). Strategic behavioral marital therapy: Toward a model for assessment and intervention,1. *J.P. Vincent (Ed.) Advances in family intervention, assessment and theory (s.229-271).Greenwich, CT: JAI Press.*

Weiss R.L. ve Heyman R.E. (1997). A clinical research overview of couple interactions. *W. K. Halford & H. J. Markman (Eds.), Clinical handbook of marriage and couples intervention (s. 13–41). New York: John Wiley & Sons.*

Wieselquist, J. (2009). Interpersonal forgiveness, trust and the investment model of commitment. *Journal of Social and Personal Relationships* 26: 531.

Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C . A. ve Agnew, C. R. (1999). Commitment, pro-relationship behavior, trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77 (5), 942-966.

- Wu, T.F., ve Wei, M. (2008). Perfectionism and Negative Mood: The Mediating Roles of Validation From Others Versus Self. *Journal of Counseling Psychology* 55 (2) 276–288.
- Yaşın-Dökmen, Z., ve Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, Eğitim, Cinsiyet Rolü ile Evlilik Doyumu ve Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler, 12. *Ulusal Psikoloji Kongresinde Yayınlanan Poster, ODTÜ, Ankara.*
- Yorulmaz, O. (2002). Responsibility and perfectionism as predictors of obsessive compulsive symptomatology: A test of cognitive model. *Middle East Technical University, Ankara, Turkey Unpublished master's thesis.*
- Yovetich, N. A., ve Rusbult, C. E. (1994). Accommodative behavior in close relationships: Exploring transformation of motivation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 30, 138-164.
- Zacchilli, T. L. (2007). The relationship between conflict and communication, sex, relationship satisfaction, and other relational variables in dating relationships. *Texas Tech University, Unpublished doctoral dissertation.*
- Zacchilli, T. L., Hendrick, S., ve Hendrick, C. (2008). Romantic conflict and its resolution. S. J. Lopez (Ed.), *Positive psychology. Exploring the best in people* 3, s. 49 - 67. Westport, CT: Greenwood Publishing Group.

Zhang, R., Ting-Toomey, S., Dorjee T. Ve Lee P.S. (2012). Culture and self-construal as predictors of relational responses to emotional infidelity: China and the United States. *Chinese Journal of Communication*, 5(2) 137-159

EK.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	198	63
Erkek	118	37
Eğitim Durumu		
İlkokul	11	3
Lise	31	10
Üniv. Öğrencisi	143	45
Üniv. Mezunu	75	24
Lisansüstü	56	18
Yaşanılan Yer		
Köy	7	2
Kasaba	15	5
Kent	82	26
Metropol	211	67
Belirtmeyen	1	
Gelir		
500 altı	7	2
500-1000	43	14
1000-3000	124	40
3000-5000	59	18
5000 üstü	80	25
Belirtmeyen	3	1
İlişki Türü		
Flört	150	47
Sözlü/nişanlı	12	4
Beraber Yaşayan	8	2
Evli	110	35
Evli,ayrı yaşayan	3	1
Boşanmış ya da dul flört eden	20	6
Boşanmış ya da dul evli	10	3
Belirtmeyen	3	1
	4	1
İlişki sayısı		
İlk ilişki	58	18
1-3	167	53
4-5	52	17
6-10	16	5
10 üzeri	23	7

EK.2. ANKET BİLGİLENDİRME FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma yakın ilişkilerinize (romantik/duygusal ilişkiler) yönelik duygu ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla yapılmaktadır. **Şu anda devam eden duygusal (romantik) ilişkinizi** temel alarak, aşağıdaki soruları yanıtlamanız ve yanıtlarınızın gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtması ve hiçbir maddeyi boş bırakmamanız araştırma için oldukça önemlidir.

Bu soru formlarını doldurmak size herhangi duygusal rahatsızlık yaşatmayacaktır.

Bu çalışmanın sonuçları, ikili ilişki içinde olan bireylerin yakın ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları çözme tarzlarının ve olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik yaklaşımlarının ilişki doyumunu,bağlanımını ve yatırımını ne derecede etkilediğine ve yakın ilişki terapilerine ışık tutacaktır.

Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülüğe dayalıdır. Çalışmaya katılmayı reddetme hakkınız vardır. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecek; çalışmaya katıldığınız için size bir ödeme de yapılmayacaktır.

Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Uzm. Psk. Nur Taluy

EK. 6. ETİK KURUL KARARI

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

GİZLİ

Sayı : B.30.2.ANK.0.70.00.00/ 50.04 /1947

Ankara

Konu: Etik Kurul Kararı.

08/11/2010

Sayın Nur TALUY BİLECEN
Cinnah Cad. Pilot Sok. No:13/3
Çankaya/ANKARA

İlgi: 30/09/2010 tarihli başvuru formunuz.

“Yakın İlişkilerde Yatırım Modeli: Mükemmeliyetçilik ve Çatışma Nitelikleri Açısından Bir İnceleme” başlıklı doktora teziniz ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunca alınan 14/10/2010 tarih ve 33/135 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof.Dr.Cemal TALUĞ
Rektör

EKLER :

1- Karar Örneği (1 sayfa)

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 14/10/2010

Toplantı Sayısı : 33

Karar Sayısı : 135

135- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi öğrencilerinden Nur Taluy Bilecen'in "Yakın İlişkilerde Yatırım Modeli: Mükemmeliyetçilik ve Çatışma Nitelikleri Açısından Bir İnceleme" başlıklı doktora tezine ilişkin 30/09/2010 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda, doktora programı öğrencisi **Nur Taluy Bilecen**'in "Yakın İlişkilerde Yatırım Modeli: Mükemmeliyetçilik ve Çatışma Nitelikleri Açısından Bir İnceleme" başlıklı doktora tezi araştırma projesinin, araştırma protokolüne uyulmak koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi

ASLININ AYNIDIR

30/09/2010

Aynur Akay
Aynur AKAY
Genel Sekreterlik
Şube Müdürü

